

Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa

Khuddakanikāye

Udānapāli

1. Bodhivaggo

1. Paṭhamabodhisuttam

1. Evam (..0077) me sutam- ekam samayam bhagavā uruvelāyaṁ viharati najjā nerañjarāya tīre bodhirukkhamūle paṭhamābhisaṁvudho. Tena kho pana samayena bhagavā sattāhaṁ ekapallaṅkena nisinno hoti vimuttisukhapaṭisaṁvedī §. Atha kho bhagavā tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vuṭṭhahitvā rattiyā paṭhamam yāmaṁ paṭiccasamuppādaṁ anulomam sādhukam manasākāsi-

“Iti imasmim sati idam hoti, imassuppādā idam uppajjati, yadidam- avijjāpaccayā saṅkhārā, saṅkhārapaccayā viññāṇam, viññāṇapaccayā nāmarūpaṁ, nāmarūpapaccayā saṅyatanam, saṅyatanapaccayā phasso, phassapaccayā vedanā, vedanāpaccayā taṇhā, taṇhāpaccayā upādānam, upādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarāmaraṇam sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā sambhavanti. Evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti”ti.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyaṁ velāyaṁ imam udānam udānesi-

“Yadā (..0078) have pātubhavanti dhammā,
ātāpino jhāyato brāhmaṇassa;
athassa kaṅkhā vapayanti sabbā,
yato pajānāti sahetudhamman”ti. paṭhamam;

2. Dutiyabodhisuttam

2. Evam me sutam- eka samayam bhagavā uruvelāyaṁ viharati najjā nerañjarāya tīre bodhirukkhamūle paṭhamābhisaṁvudho. Tena kho pana samayena bhagavā sattāhaṁ ekapallaṅkena nisinno hoti vimuttisukhapaṭisaṁvedī. Atha kho bhagavā tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vuṭṭhahitvā rattiyā majjhimaṁ yāmaṁ paṭiccasamuppādaṁ paṭilomam sādhukam manasākāsi-

“Iti imasmiṁ asati idam na hoti, imassa nirodhā idam nirujjhati, yadidam- avijjā-nirodhā saṅkhāranirodho, saṅkhāranirodhā viññāṇanirodho, viññāṇanirodhā nāmarūpanirodho, nāmarūpanirodhā saṅyatananirodho, saṅyatananirodhā phassanirodho, phassanirodhā vedanānirodho, vedanānirodhā taṇhānirodho, taṇhānirodhā upādānanirodho, upādānanirodhā bhavanirodho, bhavanirodhā jāti-nirodho, jātinirodhā jarāmaraṇam sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā nirujjhanti. Evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hotī”ti.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Yadā have pātubhavanti dhammā,
ātāpino jhāyato brāhmaṇassa;
athassa kaṅkhā vapayanti sabbā,
yato khayam paccayānam avedi”ti. dutiyam;

3. Tatiyabodhisuttam

3. Evam me sutam- ekam samayaṁ bhagavā uruvelāyam viharati najjā nerañja-rāya tīre bodhirukkhamūle paṭhamābhisambuddho. Tena kho pana samayena (..007 bhagavā sattāham ekapallaṅkena nisinno hoti vimuttisukhapaṭisamvedī. Atha kho bhagavā tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vuṭṭhahitvā rattiyā pacchimam yāmaṁ paṭiccasamuppādaṁ anulomapaṭilomaṁ sādhukam manasā-kāsi-

“Iti imasmiṁ sati idam hoti, imassuppādā idam uppajjati, imasmiṁ asati idam na hoti, imassa nirodhā idam nirujjhati; yadidam- avijjāpaccayā saṅkhārā, saṅkhāra-paccayā viññāṇam, viññāṇapaccayā nāmarūpaṁ, nāmarūpapaccayā saṅyataṇam, saṅyatanapaccayā phasso, phassapaccayā vedanā, vedanāpaccayā taṇhā, taṇhāpaccayā upādānam, upādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarāmaraṇam sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā sambhavanti. Evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti.

“Avijjāya tveva asesavirāganirodhā saṅkhāranirodho, saṅkhāranirodhā viññāṇa-nirodho, viññāṇanirodhā nāmarūpanirodho, nāmarūpanirodhā saṅyatananirodho, saṅyatananirodhā phassanirodho, phassanirodhā vedanānirodho, vedanānirodhā taṇhānirodho, taṇhānirodhā upādānanirodho, upādānanirodhā bhavanirodho, bhavanirodhā jātinirodho, jātinirodhā jarāmaraṇam sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā nirujjhanti. Evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hotī”ti.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Yadā have pātubhavanti dhammā,
ātāpino jhāyato brāhmaṇassa;
vidhūpayam tiṭṭhati mārasenam,
sūriyova § obhāsayamantalikkhan”ti. Tatiyam.

4. Huṭhuṇkasuttam

4. Evam (..0080) me sutam- ekam samayaṁ bhagavā uruvelāyaṁ viharati najā nerañjarāya tīre ajapālanigrodhe paṭhamābhisaṁbuddho. Tena kho pana samayena bhagavā sattāhaṁ ekapallaṅkena nisinno hoti vimuttisukha-paṭisaṁvedī. Atha kho bhagavā tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vuṭṭhāsi.

Atha kho aññataro humhuṇkajātiko § brāhmaṇo yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhim sammodi. Sammodaniyaṁ kathāṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantam aṭṭhāsi. Ekamantam ṭhito kho so brāhmaṇo bhagavantaṁ etadavoca- “kittāvatā nu kho, bho gotama, brāhmaṇo hoti, katame ca pana brāhmaṇakaraṇā § dhammā”ti?

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Yo brāhmaṇo bāhitapāpadhammo,
nihumhuṇko § nikkasāvo yatatto.
vedantagū vūsitabrahmacariyo,
dhammena so brahmavādaṁ vadeyya;
yassussadā natthi kuhiñci loke”ti. catuttham;

5. Brāhmaṇasuttaṁ

5. Evam me sutam- ekam samayaṁ bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthaṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā ca sāriputto āyasmā ca mahāmoggallāno āyasmā ca mahākassapo āyasmā ca mahākaccāno § āyasmā ca mahākotṭhiko āyasmā ca mahākappino āyasmā ca mahācundo āyasmā ca anuruddho āyasmā ca revato āyasmā ca nando § yena bhagavā tenupasaṅkamisu

Addasā (..0081) kho bhagavā te āyasmante dūratova āgacchante; disvāna bhikkhū āmantesi- “ete, bhikkhave, brāhmaṇā āgacchanti; ete, bhikkhave, brāhmaṇā āgacchanti”ti. Evam vutte, aññataro brāhmaṇajātiko bhikkhu bhagavantaṁ etadavoca- “kittāvatā nu kho, bhante, brāhmaṇo hoti, katame ca pana brāhmaṇakaraṇā dhammā”ti?

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Bāhitvā pāpake dhamme, ye caranti sadā satā;
khīṇasamyojanā buddhā, te ve § lokasmi brāhmaṇā”ti. Pañcamam.

6. Mahākassapasuttaṁ

6. Evam me sutam- ekam samayaṁ bhagavā rājagahe viharati veluvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā mahākassapo pippaliguḥāyam § viharati ābādhiko § dukkhito bāḥagilāno. Atha kho āyasmā mahākassapo aprena samayena tamhā ābādhā vuṭṭhāsi. Atha kho āyasmato mahākassapassa tamhā ābādhā vuṭṭhitassa etadahosi- “yamnūnāham rājagaham piṇḍāya paviseyyan”ti.

Tena kho pana samayena pañcamattāni devatāsatāni ussukkam āpannāni

honti āyasmato mahākassapassa piṇḍapātapaṭilābhāya. Atha kho āyasmā mahākassapo tāni pañcamattāni devatāsatāni paṭikkhipitvā pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya rājagahaṁ piṇḍāya pāvisi- yena daliddavisikhā kapaṇavisikhā pesakāravisikhā. Addasā kho bhagavā āyasmantam mahākassapam rājagahe piṇḍāya carantam yena daliddavisikhā kapaṇavisikhā pesakāravisikhā.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Anaññaposimaññātam, dantam sāre patiṭṭhitam;
khīñāsavam vantadosam, tamaham brūmi brāhmaṇan”ti. chaṭṭham;

7. Ajakalāpakaſuttam

7. Evaṁ (..0082) me sutam- ekam samayam bhagavā pāvāyam § viharati ajakalāpake cetiye, ajakalāpakaſsa yakkhassa bhavane. Tena kho pana samayena bhagavā rattandhakāratimisāyam abbhokāse nisinno hoti; devo ca ekamekaṁ phusāyati. Atha kho ajakalāpako yakkho bhagavato bhayaṁ chambhitattam loma-haṁsam uppādetukāmo yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavato avidūre tikkhattum “akkulo pakkulo”ti akkulapakkulikam akāsi- “eso te, samaṇa, pisāco”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Yadā sakesu dhammesu, pāragū hoti brāhmaṇo;
atha etam pisācañca, pakkulañcātivattatī”ti. sattamam;

8. Saṅgāmajisuttam

8. Evam me sutam- ekam samayaṁ bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā saṅgāmajī sāvatthim anuppatto hoti bhagavantam dassanāya. Assosi kho āyasmato saṅgāmajissa purāṇadutiyikā- “ayyo kira saṅgāmajī sāvatthim anuppatto”ti. Sā dārakam ādāya jetavanam agamāsi.

Tena kho pana samayena āyasmā saṅgāmajī aññatarasmiṁ rukkhamūle divā-vihāram nisinno hoti. Atha kho āyasmato saṅgāmajissa purāṇadutiyikā yenāyasmā saṅgāmajī tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantaṁ saṅgāmajim etadavoca- “khuddaputtañhi §, samaṇa, posa man”ti. Evam vutte, āyasmā saṅgāmajī tuṇhī ahosi.

Dutiyampi kho āyasmato saṅgāmajissa purāṇadutiyikā āyasmantaṁ saṅgāmajim etadavoca- “khuddaputtañhi, samaṇa, posa man”ti. Dutiyampi kho āyasmā saṅgāmajī tuṇhī ahosi.

Tatiyampi (..0083) kho āyasmato saṅgāmajissa purāṇadutiyikā āyasmantaṁ saṅgāmajim etadavoca- “khuddaputtañhi, samaṇa, posa man”ti. Tatiyampi kho āyasmā saṅgāmajī tuṇhī ahosi.

Atha kho āyasmato saṅgāmajissa purāṇadutiyikā tam dārakam āyasmato saṅgāmajissa purato nikhipitvā pakkāmi §- “eso § te, samaṇa,utto; posa nan”ti.

Atha kho āyasmā saṅgāmajī tam dārakam neva olokesi nāpi ālapi. Atha kho āyasmato saṅgāmajissa purāṇadutiyikā avidūram § gantvā apalokentī addasa āyasmantaṁ saṅgāmajim tam dārakam neva olokentam nāpi ālapantam, disvānassā etadahosi- “na cāyam samaṇo puttenapi atthiko”ti. Tato paṭinivattitvā dārakam ādāya pakkāmi. Addasā kho bhagavā dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamā-nusakena āyasmato saṅgāmajissa purāṇadutiyikāya evarūpam vippakāram.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Āyantiṁ nābhinandati, pakkamantiṁ na socati;
saṅgā saṅgāmajim muttam, tamaham brūmi brāhmaṇan”ti. aṭṭhamam;

9. Jāṭilasuttam

9. Evam me sutam- ekam samayaṁ bhagavā gayāyam viharati gayāsise. Tena kho pana samayena sambahulā jaṭilā sītāsu hemantikāsu rattisu antaraṭṭhake himapātasamaye gayāyam ummujjantipi nimujjantipi, ummujjanimujjampi karonti osiñcantipi, aggimpi juhanti- “iminā suddhi”ti.

Addasā kho bhagavā te sambahule jaṭile sītāsu hemantikāsu rattisu antaraṭṭhake himapātasamaye gayāyam ummujjantepi nimujjantepi ummujjanimujjampi karonte § osiñcantepi aggimpi juhante- “iminā suddhi”ti.

Atha (..0084) kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam

udānesi-

“Na udakena sucī hotī, bahvettha nhāyatī § jano;
yamhi saccañca dhammo ca, so sucī so ca brāhmaṇo”ti. navamam;

10. Bāhiyasuttaṁ

10. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena bāhiyo dārucīriyo suppārake paṭivasati samuddatire sakkato garukato mānito pūjito apacito lābhī cīvarapiṇḍapāt- tasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Atha kho bāhiyassa dārucīriyassa rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi- “ye kho keci loke arahanto vā arahattamaggam vā samāpannā, aham tesam aññataro”ti.

Atha kho bāhiyassa dārucīriyassa purāṇasālohitā devatā anukampikā atthakāmā bāhiyassa dārucīriyassa cetasā cetoparivitakkamaññāya yena bāhiyo dārucīriyo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bāhiyam dārucīriyam etadavoca- “neva kho tvam, bāhiya, arahā, nāpi arahattamaggam vā samāpanno. Sāpi te paṭipadā natthi yāya tvam arahā vā assa § arahattamaggam vā samāpanno”ti.

“Atha ke carahi sadevake loke arahanto vā arahattamaggam vā samāpanno”ti? “Atthi, bāhiya, uttaresu janapadesu § sāvatthi nāma nagaram. Tattha so bhagavā etarahi viharati araham sammāsambuddho. So hi, bāhiya, bhagavā arahā ceva arahattāya ca dhammam deseti”ti.

Atha kho bāhiyo dārucīriyo tāya devatāya samvejito tāvadeva suppārakamhā pakkāmi. Sabbattha ekarattiparivāsenā yena sāvatthi jetavanam anāthapiṇḍikassa ārāmo tenupasaṅkami. Tena kho pana samayena (..0085) sambahulā bhikkhū abbhokāse caṅkamanti. Atha kho bāhiyo dārucīriyo yena te bhikkhū tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā te bhikkhū etadavoca- “kaham nu kho, bhante, etarahi bhagavā viharati araham sammāsambuddho? Dassanakāmamhā mayam tam bhagavantam arahantam sammāsambuddhan”ti. “Antaragharam paviṭṭho kho, bāhiya, bhagavā piṇḍāyā”ti.

Atha kho bāhiyo dārucīriyo taramānarūpo jetavanā nikkhāmitvā sāvatthim pavisitvā addasa bhagavantam sāvatthiyam piṇḍāya carantam pāsādikam pasāda-nīyam santindriyam santamānasam uttamadamatthasamathamanuppattam dantam guttam yatindriyam nāgam. Disvāna yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavato pāde sirasā nipatitvā bhagavantam etadavoca- “desetu me, bhante bhagavā, dhammam; desetu, sugato, dhammam, yam mamassa dīgharattam hitāya sukhāyā”ti. Evam vutte, bhagavā bāhiyam dārucīriyam etadavoca- “akālo kho tāva, bāhiya, antaragharam paviṭṭhamhā piṇḍāyā”ti.

Dutiyampi kho bāhiyo dārucīriyo bhagavantam etadavoca- “dujjānam kho panetam, bhante, bhagavato vā jīvitantarāyānam, mayham vā jīvitantarāyānam. Desetu me, bhante bhagavā, dhammam; desetu, sugato, dhammam, yam mamassa dīgharattam hitāya sukhāyā”ti. Dutiyampi kho bhagavā bāhiyam dārucīriyam etadavoca- “akālo kho tāva, bāhiya, antaragharam paviṭṭhamhā piṇḍāyā”ti.

Tatiyampi kho bāhiyo dārucīriyo bhagavantaṁ etadavoca- “dujjānam̄ kho panetam̄, bhante, bhagavato vā jīvitantarāyānam̄, mayhaṁ vā jīvitantarāyānam̄. Desetu me bhante bhagavā, dhammam̄; desetu, sugato, dhammam̄, yaṁ mamassa dīgharattam̄ hitāya sukhāyā”ti.

“Tasmātiha te, bāhiya, evam̄ sikkhitabbam̄- ‘diṭṭhe diṭṭhamattam̄ bhavissati, sute sutamattam̄ bhavissati, mute mutamattam̄ bhavissati, viññāte viññātamattam̄ bhavissati’ti. Evañhi te, bāhiya, sikkhitabbam̄. Yato kho te, bāhiya, diṭṭhe diṭṭhamattam̄ bhavissati, sute sutamattam̄ bhavissati, mute mutamattam̄ bhavissati, viññāte viññātamattam̄ bhavissati, tato tvam̄, bāhiya, na tena; yato tvam̄, bāhiya, na tena tato tvam̄, bāhiya, na tattha (..0086); yato tvam̄, bāhiya, na tattha, tato tvam̄, bāhiya, nevidha na huram̄ na ubhayamantarena. Esevanto dukkhassā”ti.

Atha kho bāhiyassa dārucīriyassa bhagavato imāya saṃkhittāya dhammadesa-nāya tāvadeva anupādāya āsavehi cittam̄ vimucci.

Atha kho bhagavā bāhiyam̄ dārucīriyam̄ iminā saṃkhittena ovādena ovaditvā pakkāmi. Atha kho acirapakkantassa bhagavato bāhiyam̄ dārucīriyam̄ gāvī taruṇa-vacchā adhipatitvā § jīvitā voropesi.

Atha kho bhagavā sāvatthiyam̄ piṇḍāya caritvā pacchābhattam̄ piṇḍapātapaṭi-kkanto sambahulehi bhikkhūhi saddhim̄ nagaramhā nikkhamitvā addasa bāhiyam̄ dārucīriyam̄ kālaṅkataṁ §; disvāna bhikkhū āmantesi- “gaṇhatha, bhikkhave, bāhiyassa dārucīriyassa sarīrakam̄; mañcakam̄ āropetvā nīharitvā jhāpetha; thūpa-ñcassa krotha. Sabrahmacārī vo, bhikkhave, kālaṅkato”ti.

“Evam̄, bhante”ti kho te bhikkhū bhagavato paṭissutvā bāhiyassa dārucīriyassa sarīrakam̄ mañcakam̄ āropetvā nīharitvā jhāpetvā thūpañcassa katvā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantaṁ abhivādetvā eka-mantam̄ nisidim̄su. Ekamantam̄ nisinnā kho te bhikkhū bhagavantaṁ etadavocum-“daḍḍham̄, bhante, bāhiyassa dārucīriyassa sarīram̄, thūpo cassa kato. Tassa kā gati, ko abhisamparāyo”ti? “Paññito, bhikkhave, bāhiyo dārucīriyo paccapādi dhammassānudhammam̄; na ca maṁ dhammādhikaraṇam̄ vihesesi. Parinibbuto, bhikkhave, bāhiyo dārucīriyo”ti.

Atha kho bhagavā etamattham̄ viditvā tāyam̄ velāyam̄ imam̄ udānam̄ udānesi-

“Yattha āpo ca pathavī, tejo vāyo na gādhati;

na tattha sukkā jotanti, ādicco nappakāsati;

na tattha candimā bhāti, tamo tattha na vijjati.

“Yadā (..0087) ca attanāvedi §, muni monena brāhmaṇo;

atha rūpā arūpā ca, sukhadukkhā pamuccatī”ti. dasamam̄;

(ayampi udāno vutto bhagavatā iti me sutanti.) §

Bodhivaggo paṭhamo niṭṭhito.

Tassuddānam̄-

Tayo bodhi ca humhuṇko §, brāhmaṇo § kassapena ca.

aja § saṅgāma jaṭilā, bāhiyenāti te dasāti.

2. Mucalindavaggo

1. Mucalindasuttaṁ

11. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā uruvelāyaṁ viharati najjā neranjarāya tīre mucalindamūle paṭhamābhisaṁbuddho. Tena kho pana samayena bhagavā sattāhaṁ ekapallaṅkena nisinno hoti vimuttisukha-paṭisamvedī.

Tena kho pana samayena mahā akālamegho udapādi sattāhavaddalikā sītavā-taduddinī. Atha kho mucalindo nāgarājā sakabhavanā nikhamitvā bhagavato kāyam sattakkhattum bhoge hi parikkhipitvā uparimuddhani mahantaṁ phaṇam vihacca atṭhāsi- “mā bhagavantam sītam, mā bhagavantam uṇham, mā bhagavantam ḍāmsamakasavātātapasarīsa paṭisamphasso”ti.

Atha kho bhagavā tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vutṭhāsi. Atha kho mucalindo nāgarājā viddhaṁ vigatavalāhakaṁ devam viditvā bhagavato kāyā bhoge viniveṭhetvā sakavaṇṇam paṭisamharitvā māṇavakavaṇṇam abhini-mmīnītvā bhagavato purato atṭhāsi pañjaliko

bhagavantam namassamāno.

Atha (..0088) kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Sukho viveko tuṭṭhassa, sutadhammassa passato;

abyāpajjam sukhām loke, pāṇabhūtesu samyamo.

“Sukhā virāgatā loke, kāmānam samatikkamo;

asmimānassa yo vinayo, etam ve paramam sukhan”ti. paṭhamam;

2. Rājasuttaṁ

12. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulānam bhikkhūnam pacchābhuttam piṇḍapātapaṭikkantānam upaṭṭhānasālāyam sannisinnānam sannipatitānam ayamantarākathā udapādi- “ko nu kho, āvuso, imesam dvinnam rājūnam mahaddhanataro vā mahābhogataro vā mahākosataro vā mahāvijitataro vā mahāvāhanataro vā mahabbalataro vā mahiddhikataro vā mahānubhāvataro vā rājā vā māgadho seniyo bimbisāro, rājā vā pasenadi kosalo”ti? Ayañcarahi tesam bhikkhūnam antarākathā hoti vippakatā.

Atha kho bhagavā sāyanhasamayam paṭisallānā vuṭṭhito yenupaṭṭhānasālā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Nisajja kho bhagavā bhikkhū āmantesi- “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā sannipatitā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā”ti?

“Idha, bhante, amhākam pacchābhuttam piṇḍapātapaṭikkantānam upaṭṭhānasālāyam sannisinnānam sannipatitānam ayamantarākathā udapādi- ‘ko nu kho, āvuso, imesam dvinnam rājūnam mahaddhanataro vā mahābhogataro vā mahākosataro vā mahāvijitataro vā mahāvāhanataro vā mahabbalataro vā mahiddhikataro vā mahānubhāvataro vā rājā vā māgadho seniyo bimbisāro, rājā vā pasenadi kosalo’ti? Ayaṁ kho no, bhante, antarākathā vippakatā, atha bhagavā anuppatto”- ti.

“Na (..0089) khvetam, bhikkhave, tumhākam patirūpam kulaputtānam saddhā agārasmā anagāriyam pabbajitānam yaṁ tumhe evarūpiṁ kathaṁ katheyyātha. Sannipatitānam vo, bhikkhave, dvayam karaniyam- dhammī vā kathā ariyo vā tuṇhībhāvo”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Yañca kāmasukham loke, yañcidam diviyam sukhām;

taṇhakkhayasukhassete, kalam nāgganti sołasin”ti. dutiyam;

3. Daṇḍasuttaṁ

13. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulā kumārakā antarā ca sāvatthim antarā ca jetavanam ahim daṇḍena hananti. Atha kho bhagavā

pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya sāvatthim piṇḍāya pāvisi. Addasā kho bhagavā sambahule kumārake antarā ca sāvatthim antarā ca jetavanaṁ ahim dañđena hanante.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Sukhakāmāni bhūtāni, yo dañđena vihiṁsatī;

attano sukhamesāno, pecca so na labhate sukham.

“Sukhakāmāni bhūtāni, yo dañđena na hiṁsatī;

attano sukhamesāno, pecca so labhate sukhā”ti. tatiyam;

4. Sakkārasuttaṁ

14. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena bhagavā sakkato hoti garukato mānito pūjito apacito, lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajja-parikkhārānam. Bhikkhusaṅghopi sakkato hoti (..0090) garukato mānito pūjito apacito, lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Aññatitthiyā pana paribbājakā asakkatā honti agarukatā amānitā § apūjitā anapacitā, na lābhino cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Atha kho te aññatitthiyā paribbājakā bhagavato sakkāram asahamānā bhikkhusaṅghassa ca gāme ca araññe ca bhikkhū disvā asabbhāhi pharusāhi vācāhi akkosanti paribhāsanti rosenti vihesenti.

Atha kho sambahulā bhikkhū yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisidim̄su. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam etadavocum- “etarahi, bhante, bhagavā sakkato garukato mānito pūjito apacito, lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajja-parikkhārānam. Bhikkhusaṅghopi sakkato garukato mānito pūjito apacito, lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Aññatitthiyā pana paribbājakā asakkatā agarukatā amānitā apūjitā anapacitā, na lābhino cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Atha kho te, bhante, aññatitthiyā paribbājakā bhagavato sakkāram asahamānā bhikkhusaṅghassa ca gāme ca araññe ca bhikkhū disvā asabbhāhi pharusāhi vācāhi akkosanti paribhāsanti rosenti vihesantī”ti.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Gāme araññe sukhadukkhaphuṭṭho,

nevattato no parato dahetha;

phusanti phassā upadhim paṭicca,

nirūpadhim kena phuseyyu phassā”ti. catuttham;

5. Upāsakasuttaṁ

15. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena aññataro icchānaṅgalako (..009

upāsako sāvatthim anuppatto hoti kenacideva karaṇiyena. Atha kho so upāsako sāvatthiyam tam karaṇiyam tīretvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnam kho tam upāsakam bhagavā etadavoca- “cirassam kho tvam, upāsaka, imam pariyāyamakāsi yadidam idhāgamanāyā”ti.

“Cirapaṭikāham, bhante, bhagavantam dassanāya upasaṅkamitukāmo, api cāham kehici kehici kiccakaraṇiyehi byāvaṭo. Evāham nāsakkhim bhagavantam dassanāya upasaṅkamitun”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Sukham vata tassa na hoti kiñci,
saṅkhātadhammadassa bahussutassa;
sakiñcanam passa vihaññamānam,
jano janasmim paṭibandharūpo”ti. pañcamam;

6. Gabbhīnīsuttaṁ

16. Evam me sutam- ekaṁ samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena aññatarassa paribbājakassa daharamāṇavikā pajāpati hoti gabbhīnī upavijaññā. Atha kho sā paribbājikā tam paribbājakam etadavoca- “gaccha tvam, brāhmaṇa, telam āhara, yam me vijātāya bhavissati”ti.

Evam vutte, so paribbājako tam paribbājikam etadavoca- “kuto panāham, bhoti §, telam āharāmī”ti? Dutiyampi kho sā paribbājikā tam paribbājakam etadavoca- “gaccha tvam, brāhmaṇa, telam āhara, yam me vijātāya bhavissati”ti. Dutiyampi kho so paribbājiko tam paribbājikam etadavoca- “kuto panāham, bhoti, telam āharāmī”ti? Tatiyampi kho sā paribbājikā tam paribbājakam etadavoca- “gaccha tvam, brāhmaṇa, telam āhara, yam me vijātāya bhavissati”ti.

Tena (..0092) kho pana samayena rañño pasenadissa kosalassa koṭṭhāgāre samaṇassa vā brāhmaṇassa vā sappissa vā telassa vā yāvadattham pātum dīyati §, no nīharitum.

Atha kho tassa paribbājakassa etadahosi- “rañño kho pana pasenadissa kosalassa koṭṭhāgāre samaṇassa vā brāhmaṇassa vā sappissa vā telassa vā yāvadattham pātum dīyati, no nīharitum. Yaṁnūnāham rañño pasenadissa kosalassa koṭṭhāgāram gantvā telassa yāvadattham pivitvā gharam āgantvā ucchadditvāna § dadeyyam, yam imissā vijātāya bhavissati”ti.

Atha kho so paribbājako rañño pasenadissa kosalassa koṭṭhāgāram gantvā telassa yāvadattham pivitvā gharam āgantvā neva sakkoti uddham kātum, na pana adho. So dukkhāhi tibbāhi § kharāhi kaṭukāhi vedanāhi phuṭṭho āvatṭati parivatṭati.

Atha kho bhagavā pubbanhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya sāvatthim piṇḍāya pāvisi. Addasā kho bhagavā tam paribbājakam dukkhāhi tibbāhi kharāhi kaṭukāhi vedanāhi phuṭṭham āvatṭamānam parivatṭamānam.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Sukhino vata ye akiñcanā,
vedaguno hi janā akiñcanā;
sakiñcanam passa vihaññamānaṁ,
jano janasmīm paṭibandhacitto” § ti. Chaṭṭham.

7. Ekaputtakasuttam

17. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane
anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena aññatarassa upāsakassa eka-
puttako piyo manāpo kālaṅkato hoti.

Atha (..0093) kho sambahulā upāsakā allavatthā allakesā divā divassa yena
bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam

abhibhādetvā ekamantam nisīdiṁsu. Ekamantam nisinne kho te upāsake bhagavā etadavoca- “kim nu kho tumhe, upāsakā, allavatthā allakesā idhūpasaṅkamantā divā divassā”ti?

Evam vutte, so upāsako bhagavantam etadavoca- “mayham kho, bhante, eka-puttako piyo manāpo kālaṅkato. Tena mayam allavatthā allakesā idhūpasaṅkamantā divā divassā”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Piyarūpassādagadhitāse §,
devakāyā puthu manussā ca;
aghāvino parijunnā,
maccurājassa vasam gacchanti.

“Ye ve divā ca ratto ca,
appamattā jahanti piyarūpam;
te ve khaṇanti aghamūlam,
maccuno āmisaṁ durativattan”ti. sattamam;

8. Suppavāsāsuttam

18. Evam me sutam- ekaṁ samayam bhagavā kuṇḍikāyam § viharati kuṇḍa-
dhānavane §. Tena kho pana samayena suppavāsā koliyadhītā satta vassāni
gabbham dhāreti. Sattāham mūlhapabbhā sā dukkhāhi tibbāhi kharāhi kaṭukāhi
vedanāhi phuṭṭhā tīhi vitakkehi adhibhāseti- “sammāsambuddho vata so bhagavā
yo imassa evarūpassa dukkhassa pahānāya dhammaṁ deseti; suppaṭipanno
vata tassa bhagavato sāvakasaṅgho yo imassa evarūpassa dukkhassa pahānāya
paṭipanno; susukham vata tam nibbānam yatthidam evarūpam dukkham na
saṁvijjati”ti.

Atha (..0094) kho suppavāsā koliyadhītā sāmikam āmantesi- “ehi tvam, ayya-
putta, yena bhagavā tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā mama vacanena bhagavato
pāde sirasā vandāhi; appābādham appātaṅkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram
puccha- ‘suppavāsā, bhante, koliyadhītā bhagavato pāde sirasā vandati; appā-
bādham appātaṅkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram pucchat’ti. Evañca
vadehi- ‘suppavāsā, bhante, koliyadhītā satta vassāni gabbham dhāreti. Sattāham
mūlhapabbhā sā dukkhāhi tibbāhi kharāhi kaṭukāhi vedanāhi phuṭṭhā tīhi vita-
kkehi adhibhāseti- sammāsambuddho vata so bhagavā yo imassa evarūpassa
dukkhassa pahānāya dhammaṁ deseti; suppaṭipanno vata tassa bhagavato sāva-
kasaṅgho yo imassa evarūpassa dukkhassa pahānāya paṭipanno; susukham vata
tam nibbānam yatthidam evarūpam dukkham na saṁvijjati”ti.

“Paraman”ti kho so koliyaputto suppavāsāya koliyadhītāya paṭissutvā yena
bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhibhādetvā ekamantam
nisidi. Ekamantam nisino kho koliyaputto bhagavantam etadavoca- “suppavāsā,
bhante, koliyadhītā bhagavato pāde sirasā vandati, appābādham appātaṅkam
luhuṭṭhānam balam phāsuvihāram pucchat; evañca vadeti- ‘suppavāsā, bhante,

koliyadhītā satta vassāni gabbham dhāreti. Sattāham mūlhagabbhā sā dukkhāhi tibbāhi kharāhi kaṭukāhi vedanāhi phuṭṭhā tīhi vitakkehi adhivāseti- sammāsa-mbuddho vata so bhagavā yo imassa evarūpassa dukkhassa pahānāya dhammaṁ deseti; suppaṭipanno vata tassa bhagavato sāvakasaṅgo yo imassa evarūpassa dukkhassa pahānāya paṭipanno; susukham vata nibbānam yathidam evarūpaṁ dukkham na saṃvijjati”ti.

“Sukhinī hotu suppavāsā koliyadhītā; arogā arogam puttam vijāyatū”ti. Saha vacanā ca pana bhagavato suppavāsā koliyadhītā sukhinī arogā arogam puttam vijāyi.

“Evam, bhante”ti kho so koliyaputto bhagavato bhāsitam abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā yena sakam gharam tena paccāyāsi. Addasā kho so koliyaputto suppavāsam koliyadhītaram sukhinim arogam arogam (..0095) puttam vijātam. Disvānassa etadahosi- “acchariyam vata, bho, abbhutam vata, bho, tathāgatassa mahiddhikatā mahānubhāvatā, yatra hi nāmāyam suppavāsā koliyadhītā saha vacanā ca pana § bhagavato sukhinī arogā arogam puttam vijāyissati”ti! Attamano pamudito pītisomanassajāto ahosi.

Atha kho suppavāsā koliyadhītā sāmikam āmantesi- “ehi tvam, ayyaputta, yena bhagavā tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā mama vacanena bhagavato pāde sirasā vandāhi- ‘suppavāsā, bhante, koliyadhītā bhagavato pāde sirasā vandatī’ti; evañca vadehi- ‘suppavāsā, bhante, koliyadhītā satta vassāni gabbham dhāreti. Sattāham mūlhagabbhā sā etarahi sukhinī arogā arogam puttam vijātā. Sā sattāham buddhappamukham bhikkhusaṅgham bhattena nimanteti. Adhivāsetu kira, bhante, bhagavā suppavāsāya koliyadhītāya satta bhattāni saddhim bhikkhusaṅghenā”ti.

“Paraman”ti kho so koliyaputto suppavāsāya koliyadhītāya paṭissutvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho so koliyaputto bhagavantam etadavoca-

“Suppavāsā, bhante, koliyadhītā bhagavato pāde sirasā vandati; evañca vadeti- ‘suppavāsā, bhante, koliyadhītā satta vassāni gabbham dhāreti. Sattāham mūlhagabbhā sā etarahi sukhinī arogā arogam puttam vijātā. Sā sattāham buddhappamukham bhikkhusaṅgham bhattena nimanteti. Adhivāsetu kira, bhante, bhagavā suppavāsāya koliyadhītāya satta bhattāni saddhim bhikkhusaṅghenā”ti.

Tena kho pana samayena aññatarena upāsakena buddhappamukho bhikkhusaṅgho svātanāya bhattena nimantito hoti. So ca upāsako āyasmato mahāmoggallānassa § upaṭṭhāko hoti. Atha kho bhagavā āyasmantam mahāmoggallānam āmantesi- “ehi tvam, moggallāna, yena so upāsako tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā tam upāsakam evam vadehi- ‘suppavāsā, āvuso, koliyadhītā satta (..0096) vassāni gabbham dhāresi. Sattāham mūlhagabbhā sā etarahi sukhinī arogā arogam puttam vijātā. Sā sattāham buddhappamukham bhikkhusaṅgham bhattena nimanteti. Karotu suppavāsā koliyadhītā satta bhattāni, pacchā tvam karissasi”ti §. Tuyheso upaṭṭhāko”ti.

“Evam, bhante”ti kho āyasmā mahāmoggallāno bhagavato paṭissutvā yena so upāsako tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā tam upāsakam etadavoca- “suppavāsā, āvuso, koliyadhītā satta vassāni gabbham dhāreti. Sattāham mūlhagabbhā sā etarahi sukhinī arogā arogam puttam vijātā. Sā sattāham buddhappamukham bhikkhusaṅgham bhattena nimanteti. Karotu suppavāsā koliyadhītā satta bhattāni, pacchā tvam karissasi”ti.

“Sace me, bhante, ayyo mahāmoggallāno tiṇam dhammānam pāṭibhogo-bhogānañca jīvitassa ca saddhāya ca, karotu suppavāsā koliyadhītā satta bhattāni, pacchāham karissāmī”ti. “Dvinnam kho te aham §, āvuso, dhammānam pāṭibhogo- bhogānañca jīvitassa ca. Saddhāya pana tvameva pāṭibhogo”ti.

“Sace me, bhante, ayyo mahāmoggallāno dvinnam dhammānam pāṭibhogo-bhogānañca jīvitassa ca, karotu suppavāsā koliyadhītā satta bhattāni, pacchāham karissāmī”ti.

Atha kho āyasmā mahāmoggallāno tam upāsakam saññāpetvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam etadavoca- “saññatto §, bhante, so upāsako mayā; karotu suppavāsā koliyadhītā satta bhattāni, pacchā so karissati”ti.

Atha kho suppavāsā koliyadhītā sattāham buddhappamukham bhikkhusaṅgham paññena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi, tañca dārakam bhagavantam vandāpesi sabbañca bhikkhusaṅgham.

Atha (..0097) kho āyasmā sāriputto tam dārakam etadavoca- “kacci te, dāraka, khamanīyam, kacci yāpanīyam, kacci na kiñci dukkhan”ti? “Kuto me, bhante sāriputta, khamanīyam, kuto yāpanīyam! Satta me vassāni lohitakumbhiyam vuttānī”ti.

Atha kho suppavāsā koliyadhītā- “putto me dhammasenāpatinā saddhim manti”ti attamanā pamuditā pītisomanassajātā ahosi. Atha kho bhagavā (suppavāsam koliyadhītarām attamanam pamuditam pītisomanassajātam viditvā §) § suppavāsam koliyadhītarām etadavoca- “iccheyyāsi tvam, suppavāse, aññampi eva rūpam puttan”ti? “Iccheyyāmaham, bhagavā, aññānipi evarūpāni satta puttānī”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi- “Asātam sātarūpena, piyarūpena appiyam; dukkham sukhassa rūpena, pamattamativattatī”ti. atthamam;

9. Visākhāsuttaṁ

19. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyaṁ viharati pubbārāme migāramātupāsāde. Tena kho pana samayena visākhāya migāramātuyā kocideva attho raññe pasenadimhi kosale paṭibaddho § hoti. Tam rājā pasenadi kosalo na yathādhippāyam tīreti.

Atha kho visākhā migāramātā divā divassa § yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinnaṁ kho visākhām migāramātarām bhagavā etadavoca- “handa kuto nu tvam,

visākhe, āgacchasi divā divassā”ti? “Idha me, bhante, kocideva attho raññe pase-nadimhi kosale paṭibaddho; tam rājā pasenadi kosalo na yathādhippāyam tīreti”ti.

Atha (..0098) kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Sabbam paravasam dukham, sabbam issariyam sukham;
sādhāraṇe vihaññanti, yogā hi duratikkamā”ti. navamam;

10. Bhaddiyasuttaṃ

20. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā anupiyāyam viharati ambavane. Tena kho pana samayena āyasmā bhaddiyo kālīgodhāya putto araññagatopi rukkhamūlagatopi suññāgāragatopi abhikkhaṇam udānam udānesi- “aho sukham, aho sukhan”ti!

Assosum kho sambahulā bhikkhū āyasmato bhaddiyassa kālīgodhāya puttassa araññagatassapi rukkhamūlagatassapi suññāgāragatassapi abhikkhaṇam udānam udānenṭassa- “aho sukham, aho sukhan”ti! Sutvāna nesam etadahosi- “nissam̄sayam kho, āvuso, āyasmā bhaddiyo kālīgodhāya putto anabhirato brahmacariyam carati, yam̄sa pubbe agāriyahūtassa § rajjasukham, so tamanussaramāno

araññagatopi rukkhamūlagatopi suññāgāragatopi abhikkhaṇam udānam udānesi- ‘aho sukham, aho sukhan”ti!

Atha kho sambahulā bhikkhū yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅka- mitvā bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū bhagavantaṁ etadavocum- “āyasmā, bhante, bhaddiyo kālīgodhāya putto araññagatopi rukkhamūlagatopi suññāgāragatopi abhikkhaṇam udānam udānesi- ‘aho sukham, aho sukhan’ti! Nissaṁsayaṁ kho, bhante, āyasmā bhaddiyo kālīgodhāya putto anabhirato brahmacariyam carati. Yaṁsa pubbe agāriyabhūtassa rajjasukham, so tamanussaramāno araññagatopi rukkhamūlagatopi suññāgāragatopi abhikkhaṇam udānam udānesi- ‘aho sukham, aho sukhan”ti!

Atha (..0099) kho bhagavā aññataram bhikkhum āmantesi- “ehi tvam, bhikkhu, mama vacanena bhaddiyam bhikkhum āmantehi- ‘satthā tam, āvuso bhaddiya, āmanteti”ti.

“Evam, bhante”ti kho so bhikkhu bhagavato paṭissutvā yenāyasmā bhaddiyo kālīgodhāya putto tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhaddiyam kālīgodhāya puttam etadavoca- “satthā tam, āvuso bhaddiya, āmanteti”ti. “Evamāvuso”ti kho āyasmā bhaddiyo kālīgodhāya putto tassa bhikkhuno paṭissutvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnam kho āyasmantam bhaddiyam kālīgodhāya puttam bhagavā etadavoca-

“Saccam kira tvam, bhaddiya, araññagatopi rukkhamūlagatopi suññāgāragatopi abhikkhaṇam udānam udānesi- ‘aho sukham, aho sukhan”ti! “Evam, bhante”- ti.

“Kim pana § tvam, bhaddiya, atthavasam sampassamāno araññagatopi rukkhamūlagatopi suññāgāragatopi abhikkhaṇam udānam udānesi- ‘aho sukham, aho sukhan”ti! “Pubbe me, bhante, agāriyabhūtassa rajjam kārentassa antopi antepure rakkhā susamvihitā ahosi, bahipi antepure rakkhā susamvihitā ahosi, antopi nagare rakkhā susamvihitā ahosi, bahipi nagare rakkhā susamvihitā ahosi, antopi janapade rakkhā susamvihitā ahosi, bahipi janapade rakkhā susamvihitā ahosi. So kho aham, bhante, evam rakkhito gopito santo bhīto ubbiggo ussaṅkī utrāsi vihāsim. Etarahi kho panāham, bhante, araññagatopi rukkhamūlagatopi suññāgāragatopi eko § abhīto anubbiggo anussaṅkī anutrāsi appossukko pannalomo paraddattavutto §, migabhūtena cetasā viharāmi. Imam § kho aham, bhante, atthavasam sampassamāno araññagatopi rukkhamūlagatopi suññāgāragatopi abhikkhaṇam udānam udānesi §- ‘aho sukham, aho sukhan”ti!

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Yassantarato (..0100) na santi kopā,
itibhavābhavatañca vītivatto;
tam vigatabhayaṁ sukhim asokam,
devā nānubhavanti dassanāyā”ti. dasamam;

Mucalindavaggo dutiyo niṭṭhito.

Tassuddānam-

Mucalindo rājā dañđena, sakkāro upāsakena ca;
gabbhinī ekaputto ca, suppavāsā visākhā ca;
kālīgodhāya bhaddiyoti.

3. Nandavaggo

1. Kammavipākajasuttam

21. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena aññataro bhikkhu bhagavato avidūre nisinno hoti pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya purāṇakammavipākajam dukkham tibbaṁ kharam kaṭukam vedanam adhivāsento sato sampajāno avihaññamāno.

Addasā kho bhagavā tam bhikkhum avidūre nisinnam pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya purāṇakammavipākajam dukkham tibbaṁ kharam kaṭukam vedanam adhivāsentam satam sampajānam avihaññamānam.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Sabbakammajahassa bhikkhuno,
dhunamānassa pure kataṁ rajaṁ;
amamassa ṭhitassa tādino,
attho natthi janam lapetave”ti. paṭhamam;

2. Nandasuttam

22. Evam (..0101) me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā nando bhagavato bhātā mātuccchāputto sambahulānam bhikkhūnam evamāroceti- “anabhirato aham, āvuso, brahmacariyam carāmi; na sakkomi brahmacariyam sandhāretum, sikkham paccakkhāya hīnāyāvattissāmī”ti.

Atha kho aññataro bhikkhu yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisidi. Ekamantaṁ nisinno kho so bhikkhu bhagavantam etadavoca- “āyasmā, bhante, nando bhagavato bhātā mātuccchāputto sambahulānam bhikkhūnam evamāroceti- ‘anabhirato aham, āvuso, brahmacariyam carāmi, na sakkomi brahmacariyam sandhāretum, sikkham paccakkhāya hīnāyāvattissāmī’”ti.

Atha kho bhagavā aññataram bhikkhum āmantesi- “ehi tvam, bhikkhu, mama vacanena nandaṁ bhikkhum āmantehi- ‘satthā tam, āvuso nanda, āmanteti’”ti. “Evam, bhante”ti kho so bhikkhu bhagavato paṭissutvā yenāyasmā nando tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantaṁ nandaṁ etadavoca- “satthā tam, āvuso nanda, āmanteti”ti.

“Evamāvuso”ti kho āyasmā nando tassa bhikkhuno paṭissutvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinnam kho āyasmantam nandam bhagavā etadavoca-

“Saccam kira tvam, nanda, sambahulānam bhikkhūnam evamārocesi- ‘anabhirato aham, āvuso, brahmacariyam carāmi, na sakkomi brahmacariyam sandhāretum, sikkham paccakkhāya hīnāyāvattissāmī’ti? “Evam, bhante”ti.

“Kissa pana tvam, nanda, anabhirato brahmacariyam carasi, na sakkosi brahmacariyam sandhāretum, sikkham paccakkhāya hīnāyāvattissasī”ti? “Sākiyānī mam §, bhante, janapadakalyānī gharā nikhamantassa § upaḍḍhullikhitehi kesehi apaloketvā mam etadavoca- ‘tuvaṭam kho, ayyaputta, āgaccheyyāsi’ti. So (..0102) kho aham, bhante, tamanussaramāno anabhirato brahmacariyam carāmi, na sakkomi brahmacariyam sandhāretum, sikkham paccakkhāya hīnāyāvattissāmī”ti.

Atha kho bhagavā āyasmantam nandam bāhāyam gahetvā- seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ § vā bāham pasāreyya, pasāritaṁ vā bāham samiñjeyya §, evameva- jetavane antarahito devesu tāvatiṁsesu pāturaḥosi.

Tena kho pana samayena pañcamattāni accharāsatāni sakkassa devānamindassa upaṭṭhānam āgatāni honti kakuṭapādāni. Atha kho bhagavā āyasmantam nandam āmantesi- “passasi no tvam, nanda, imāni pañca accharāsatāni kakuṭapādāni”ti? “Evam, bhante”ti.

“Tam kim maññasi, nanda, katamā nu kho abhirūpatarā vā dassanīyatarā vā pāsādikatarā vā, sākiyānī vā janapadakalyānī, imāni vā pañca accharāsatāni kakuṭapādāni”ti? “Seyyathāpi, bhante, paluṭṭhamakkaṭī kaṇṭanāśacchinnā, evameva kho, bhante, sākiyānī janapadakalyānī imesam pañcannam accharāsatānam upanidhāya saṅkhyampi § nopeti kalabhāgampi nopeti upanidhimpi nopeti. Atha kho imāni pañca accharāsatāni abhirūpatarāni ceva dassanīyatarāni ca pāsādikata-rāni cā”ti.

“Abhirama, nanda, abhirama, nanda! Aham te pāṭibhogo pañcannam accharāsatānam paṭilābhāya kakuṭapādānan”ti. “Sace me, bhante, bhagavā pāṭibhogo pañcannam accharāsatānam paṭilābhāya kakuṭapādānam, abhiramissāmaham, bhante, bhagavati brahmacariye”ti §.

Atha kho bhagavā āyasmantam nandam bāhāyam gahetvā- seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāham pasāreyya, pasāritaṁ vā bāham samiñjeyya, evameva- devesu tāvatiṁsesu antarahito jetavane pāturaḥosi.

Assosum (..0103) kho bhikkhū- “āyasmā kira nando bhagavato bhātā mātuccchāputto accharānam hetu brahmacariyam carati; bhagavā kirassa pāṭibhogo pañcannam accharāsatānam paṭilābhāya kakuṭapādānan”ti.

Atha kho āyasmato nandassa sahāyakā bhikkhū āyasmantam nandam bhatakavādena ca upakkitakavādena ca samudācaranti- “bhatako kirāyasmā nando upakkitako kirāyasmā nando accharānam hetu brahmacariyam carati; bhagavā kirassa pāṭibhogo pañcannam accharāsatānam paṭilābhāya kakuṭapādānan”ti.

Atha kho āyasmā nando sahāyakānam bhikkhūnam bhatakavādena ca upakki-

takavādena ca aṭṭīyamāno harāyamāno jīgucchamāno eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva- yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram- brahmacariyapariyosānam ditṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi. “Khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyam, kataṁ karaṇīyam, nāparam itthattāyā”ti abbhaññāsi. Aññataro kho panāyasmā nando arahataṁ ahosi.

Atha kho aññatarā devatā abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇā kevalakappam jetavanam obhāsetvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhitā kho sā devatā bhagavantam etadavoca- “āyasmā, bhante, nando bhagavato bhātā mātuccchāputto āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim ditṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati”ti. Bhagavatopi kho ñāṇam udapādi- “nando āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim ditṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati”ti.

Atha kho āyasmā nando tassā rattiyā accayena yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā nando bhagavantam etadavoca- “yam me, bhante, bhagavā pāti- bhogo pañcannam accharāsatānam paṭilābhāya

kakuṭapādānam, muñcāmaham, bhante, bhagavantam etasmā paṭissavā”ti. “Mayāpi kho (..0104) tvam, nanda §, cetasā ceto paricca vidito- ‘nando āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimaguttim diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatīti. Devatāpi me etamattham ārocesi- ‘āyasmā, bhante, nando bhagavato bhātā mātucchāputto āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimaguttim diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatīti. Yadeva kho te, nanda, anupādāya āsavehi cittam vimuttam, athāham mutto etasmā paṭissavā”ti.

Atha kho bhagavā etamattham veditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Yassa nittiṇo pañko,
maddito kāmakanṭako;
mohakkhayam anuppatto,
sukhadukkhesu na vedhati sa bhikkhū”ti. dutiyam;

3. Yasojasuttam

23. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena yasojappamukhāni pañcamattāni bhikkhusatāni sāvatthim anuppattāni honti bhagavantam dassanāya. Tedha kho āgantukā bhikkhū nevāsikehi bhikkhūhi saddhim paṭisammodamānā senāsanāni paññāpayamānā pattacīvarāni paṭisāmayamānā uccāsaddā mahāsaddā § ahesum.

Atha kho bhagavā āyasmantaṁ ānandaṁ āmantesi- “ke panete, ānanda, uccāsaddā mahāsaddā kevaṭṭā maññe macchavilope”ti? “Etāni, bhante, yasojappamukhāni pañcamattāni bhikkhusatāni sāvatthim anuppattāni bhagavantam dassanāya. Tete āgantukā bhikkhū nevāsikehi bhikkhūhi saddhim paṭisammodamānā senāsanāni paññāpayamānā pattacīvarāni paṭisāmayamānā uccāsaddā mahāsaddā”ti. “Tenahānanda, mama vacanena te bhikkhū āmantehi- ‘satthā āyasmante āmanteti”ti.

“Evam (..0105), bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paṭissutvā yena te bhikkhū tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā te bhikkhū etadavoca- “satthā āyasmante āmanteti”ti. “Evamāvuso”ti kho te bhikkhū āyasmato ānandassa paṭissutvā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam abhvādetvā ekamantam nisidim̄su. Ekamantam nisinne kho te bhikkhū bhagavā etadavoca-

“Kim nu tumhe, bhikkhave, uccāsaddā mahāsaddā, kevaṭṭā maññe macchavilope”ti? Evam vutte, āyasmā yasojo bhagavantam etadavoca- “imāni, bhante, pañcamattāni bhikkhusatāni sāvatthim anuppattāni bhagavantam dassanāya. Teme āgantukā bhikkhū nevāsikehi bhikkhūhi saddhim paṭisammodamānā senāsanāni paññāpayamānā pattacīvarāni paṭisāmayamānā uccāsaddā mahāsaddā”ti. “Gacchatha, bhikkhave, pañāmemi vo §; na vo mama santike vatthabban”- ti.

“Evam, bhante”ti kho te bhikkhū bhagavato paṭissutvā uṭṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā senāsanam samsāmetvā § pattacīvara-mādāya yena vajjī tena cārikam pakkamīmsu. Vajjīsu anupubbena cārikam caramānā yena vaggumudā nadī tenupasaṅkamīmsu; upasaṅkamitvā vaggumudāya nadiyā tīre paññakuṭīyo karitvā vassam upagacchiṁsu.

Atha kho āyasmā yasojo vassūpagato § bhikkhū āmantesi- “bhagavatā mayaṁ, āvuso, paññāmitā atthakāmena hitesinā, anukampakena anukampam upādāya. Handa mayaṁ, āvuso, tathā vihāram kappema yathā no viharataṁ bhagavā attamano assā”ti. “Evamāvuso”ti kho te bhikkhū āyasmato yasojassa paccassosum. Atha kho te bhikkhū vūpakaṭṭhā appamattā ātāpino pahitattā viharantā tenevantaravassena sabbeva tisso vijjā sacchākamīmsu.

Atha kho bhagavā sāvatthiyam yathābhiringantam viharitvā yena vesālī tena cārikam pakkāmi. Anupubbena cārikam caramāno yena vesālī tadavasari. Tatra sudam bhagavā vesāliyam viharati mahāvane kūṭāgārasālāyam.

Atha (..0106) kho bhagavā vaggumudātīriyānam bhikkhūnam cetasā ceto paricca manasi karitvā āyasmantaṁ ānandaṁ āmantesi- “ālokajātā viya me, ānanda, esā disā, obhāsajātā viya me, ānanda, esā disā; yassam disāyam § vaggumudātīriyā bhikkhū viharanti. Gantum appaṭikūlāsi me manasi kātum. Pahiṇeyyāsi tvam, ānanda, vaggumudātīriyānam bhikkhūnam santike dūtam- ‘satthā āyasmante āmanteti, satthā āyasmantānam dassanakāmo’”ti.

“Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paṭissutvā yena aññataro bhikkhu tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā tam bhikkhum etadavoca- “ehi tvam, āvuso, yena vaggumudātīriyā bhikkhū tenupasaṅkama; upasaṅkamitvā vaggumudātīriye bhikkhū evam vadehi- ‘satthā āyasmante āmanteti, satthā āyasmantānam dassanakāmo’”ti.

“Evamāvuso”ti kho so bhikkhu āyasmato ānandassa paṭissutvā- seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitam vā bāham pasāreyya, pasāritam vā bāham samiñjeyya, evameva- mahāvane kūṭāgārasālāyam antarahito vaggumudāya nadiyā tīre tesam bhikkhūnam purato pāturaḥosi. Atha kho so bhikkhu vaggumudātīriye bhikkhū etadavoca- “satthā āyasmante āmanteti, satthā āyasmantānam dassanakāmo’”ti.

“Evamāvuso”ti kho te bhikkhū tassa bhikkhuno paṭissutvā senāsanam samsāmetvā pattacīvaramādāya- seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitam vā bāham pasāreyya, pasāritam vā bāham samiñjeyya, evameva- vaggumudāya nadiyā tīre antarahitā mahāvane kūṭāgārasālāyam bhagavato sammukhe pāturaḥesum. Tena kho pana samayena bhagavā āneñjena samādhinā nisinno hoti. Atha kho tesam bhikkhūnam etadahosi- “katamena nu kho bhagavā vihārena etarahi viharati”ti? Atha kho tesam bhikkhūnam etadahosi- “āneñjena kho bhagavā vihārena etarahi viharatī”ti. Sabbeva āneñjasamādhinā nisidīmsu.

Atha (..0107) kho āyasmā ānando abhikkantāya rattiyā, nikkhante paṭhame yāme, uṭṭhāyāsanā ekamṣam uttarāsaṅgam § karitvā yena bhagavā tenañjaliṁ paññāmetvā bhagavantam etadavoca- “abhikkantā, bhante, ratti; nikkhanto

paṭhamo yāmo; ciranisinnā āgantukā bhikkhū; paṭisammodatu, bhante, bhagavā āgantukehi bhikkhūhi”ti. Evam vutte, bhagavā tuṇhī ahosi.

Dutiyampi kho āyasmā ānando abhikkantāya rattiya, nikkhante majjhime yāme, uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgam karitvā yena bhagavā tenañjaliṁ pañāmetvā bhagavantaṁ etadavoca- “abhikkantā, bhante, ratti; nikkhanto majjhimo yāmo; ciranisinnā āgantukā bhikkhū; paṭisammodatu, bhante, bhagavā āgantukehi bhikkhūhi”ti. Dutiyampi kho bhagavā tuṇhī ahosi.

Tatiyampi kho āyasmā ānando abhikkantāya rattiya, nikkhante pacchime yāme, uddhaste aruṇe, nandimukhiyā rattiya uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgam karitvā yena bhagavā tenañjaliṁ pañāmetvā bhagavantaṁ etadavoca- “abhikkantā, bhante, ratti; nikkhanto pacchimo yāmo; uddhasto aruṇo; nandimukhī ratti; ciranisinnā āgantukā bhikkhū; paṭisammodatu, bhante, bhagavā, āgantukehi bhikkhūhi”ti.

Atha kho bhagavā tamhā samādhimhā vuṭṭhahitvā āyasmantam ānandam āmantesi- “sace kho tvam, ānanda, jāneyyāsi ettakampi te nappaṭibhāseyya §. Ahañca, ānanda, imāni ca pañca bhikkhusatāni sabbeva āneñjasamādhinā nisidimhā”ti.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Yassa jito kāmakaṇṭako,
akkoso ca vadho ca bandhanañca;
pabbatova § so ṭhito anejo,
sukhadukkhesu na vedhatī sa bhikkhū”ti. tatiyam;

4. Sāriputtasuttaṁ

24. Evam (..0108) me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyaṁ viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā sāriputto bhagavato avidure nisinno hoti pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya parimukham satim upaṭṭhapetvā. Addasā kho bhagavā āyasmantam sāriputtam avidure nisinnam pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya parimukham satim upaṭṭhapetvā.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Yathāpi pabbato selo, acalo suppatiṭṭhito;
evam mohakkhayā bhikkhu, pabbatova na vedhatī”ti. catuttham;

5. Mahāmoggallānasuttaṁ

25. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyaṁ viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā mahāmoggallāno bhagavato avidure nisinno hoti pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya kāyagatāya satiyā ajjhattam sūpaṭṭhitāya. Addasā kho bhagavā āyasmantam mahāmoggallānam avidure nisinnam pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya kāyaga-

tāya satiyā ajjhattam sūpaṭṭhitāya.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Sati kāyagatā upaṭṭhitā,
chasu phassāyatanesu saṃvuto;
satataṃ bhikkhu samāhito,
jaññā nibbānamattano”ti. pañcamam;

6. Pilindavacchasuttam

26. Evam (..0109) me sutam- ekam samayam bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā pilindavaccho § bhikkhū vasalavādena samudācarati. Atha kho sambahulā bhikkhū yena bhagavā tenupasaṅkamīmsu; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidīmsu. Ekamantam nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam etadavocum- “āyasmā, bhante, pilindavaccho bhikkhū vasalavādena samudācaratī”ti.

Atha kho bhagavā aññataram bhikkhum āmantesi- “ehi tvam, bhikkhu, mama vacanena pilindavaccham bhikkhum āmantehi- ‘satthā tam, āvuso pilindavaccha §, āmantetī’”ti. “Evam, bhante”ti kho so bhikkhu bhagavato paṭissutvā yenāyasmā pilindavaccho tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantam pilindavaccham etadavoca- “satthā tam,

āvuso pilindavaccha, āmanteti”ti.

“Evamāvuso”ti kho āyasmā pilindavaccho tassa bhikkhuno paṭissutvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnam kho āyasmantaṁ pilindavaccham bhagavā etadavoca-“saccam kira tvam, vaccha, bhikkhū vasalavādena samudācarasi”ti? “Evam, bhante”ti.

Atha kho bhagavā āyasmato pilindavacchassa pubbenivāsam manasi karitvā bhikkhū āmantesi- “mā kho tumhe, bhikkhave, vacchassa bhikkhuno ujjhāyittha. Na, bhikkhave, vaccho dosantaro bhikkhū vasalavādena samudācarati. Vacchassa, bhikkhave, bhikkhuno pañca jātisatāni abbokiṇṇāni brāhmaṇakule paccājātāni. So tassa vasalavādo dīgharattam samudāciṇo §. Tenāyam vaccho bhikkhū vasalavādena samudācaratī”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Yamhī (..0110) na māyā vasatī na māno,
yo vītalobho amamo nirāso;
panuṇṇakodho § abhinibbutatto,
so brāhmaṇo so samaṇo sa bhikkhū”ti. chaṭṭham;

7. Sakkudānasuttaṁ

27. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā mahākassapo pippaliguḥāyam viharati, sattāham ekapallaṅkena nisinno hoti aññataram § samādhim samāpajjitatvā. Atha kho āyasmā mahākassapo tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vuṭṭhāsi. Atha kho āyasmato mahākassapassa tamhā samādhimhā vuṭṭhitissa etadahosi- “yamnūnāham rājagaham piṇḍāya paviseyyan”ti.

Tena kho pana samayena pañcamattāni devatāsatāni ussukkam āpannāni honti āyasmato mahākassapassa piṇḍapātapaṭilābhāya. Atha kho āyasmā mahākassapo tāni pañcamattāni devatāsatāni paṭikkhipitvā pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya rājagaham piṇḍāya pāvisi.

Tena kho pana samayena sakko devānamindo āyasmato mahākassapassa piṇḍapātam dātukāmo hoti. Pesakāravaṇṇam abhinimminitvā tantam vināti. Sujā § asurakaññā tasaram pūreti. Atha kho āyasmā mahākassapo rājagahe sapādānam piṇḍāya caramāno yena sakkassa devānamindassa nivesanam tenupasaṅkami. Addasā kho sakko devānamindo āyasmantaṁ mahākassapam dūratova āgacchantaṁ. Disvāna gharā nikkhmitvā paccugantvā hatthato pattam gahetvā gharam pavisitvā § ghaṭiyā odanam uddharitvā pattam pūretvā āyasmato mahākassapassa adāsi. So ahosi piṇḍapāto anekasūpo anekabyañjano anekarasabyañjano §. Atha kho āyasmato mahākassapassa etadahosi- “ko nu kho ayam satto yassāyam evarūpo iddhānubhāvo”ti (..0111)? Atha kho āyasmato mahākassapassa etadahosi- “sakko kho ayam devānamindo”ti. Iti viditvā sakkam devānamindam etadavoca- “kataṁ kho te idam, kosiya; mā § punapi evarūpamakāsī”ti.

“Amhākampi, bhante cassapa, puññena attho; amhākampi puññena karaṇīyan”ti.

Atha kho sakko devānamindo āyasmantaṁ mahākassapam abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā vehāsaṁ abbhuggantvā ākāse antalikkhe tikkhattum udānam udānesi- “aho dānam paramadānaṁ § cassape suppatiṭṭhitam! Aho dānam paramadānaṁ cassape suppatiṭṭhitam!! Aho dānam paramadānaṁ cassape suppatiṭṭhitam”ti!!! Assosi kho bhagavā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya sakkassa devānamindassa vehāsaṁ abbhuggantvā ākāse antalikkhe tikkhattum udānam udānenentassa- “aho dānam paramadānaṁ cassape suppatiṭṭhitam! Aho dānam paramadānaṁ cassape suppatiṭṭhitam!! Aho dānam paramadānaṁ cassape suppatiṭṭhitam”ti!!!

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Piṇḍapātikassa bhikkhuno,
atabharassa anaññaposino;
devā pihayanti tādino,
upasantassa sadā satīmato”ti. sattamaṁ;

8. Piṇḍapātikasuttaṁ

28. Evam me sutam- ekaṁ samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulānaṁ bhikkhūnaṁ pacchābhuttam piṇḍapātapaṭikkantānaṁ karerimaṇḍalamāle sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ ayamantarākathā udapādi-

“Piṇḍapātiko, āvuso, bhikkhu piṇḍāya caranto labhati kālena kālam manāpike cakkhunā rūpe passitum, labhati kālena kālam manāpike sotena sadde sotum, labhati kālena kālam manāpike ghānena (..0112) gandhe ghāyitum, labhati kālena kālam manāpike jivhāya rase sāyitum, labhati kālena kālam manāpike kāyena phoṭṭhabbe phusitum. Piṇḍapātiko, āvuso, bhikkhu sakkato garukato mānito pūjito apacito piṇḍāya carati. Handāvuso, mayampi piṇḍapātikā homa. Mayampi lacchāma kālena kālam manāpike cakkhunā rūpe passitum, mayampi lacchāma kālena kālam manāpike ghānena gandhe ghāyitum, mayampi lacchāma kālena kālam manāpike jivhāya rase sāyitum, mayampi lacchāma kālena kālam manāpike kāyena phoṭṭhabbe phusitum; mayampi sakkatā garukatā mānitā pūjitā apacitā piṇḍāya carissāmā”ti. Ayañcarahi tesam bhikkhūnaṁ antarākathā hoti vippakatā.

Atha kho bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena karerimaṇḍalamālo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisidi. Nisajja kho bhagavā bhikkhū āmantesi- “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā”ti?

“Idha, bhante, amhākaṁ pacchābhuttam piṇḍapātapaṭikkantānaṁ karerimaṇḍalamāle sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ ayamantarākathā udapādi-

‘Piṇḍapātiko, āvuso, bhikkhu piṇḍāya caranto labhati kālena kālam manāpike cakkhunā rūpe passitum, labhati kālena kālam manāpike sotena sadde sotum,

labhati kālena kālam manāpike ghānena gandhe ghāyitum, labhati kālena kālam manāpike jivhāya rase sāyitum, labhati kālena kālam manāpike kāyena phoṭṭhabbe phusitum. Piṇḍapātiko, āvuso, bhikkhu sakkato garukato mānito pūjito apacito piṇḍāya carati. Handāvuso, mayampi piṇḍapātikā homa. Mayampi lacchāma kālena kālam manāpike cakkhunā rūpe passitum ...pe... kāyena phoṭṭhabbe phusitum. Mayampi sakkatā garukatā mānitā pūjitā apacitā piṇḍāya carissāmā’ti. Ayam kho no, bhante, antarākathā vippakatā, atha bhagavā anuppatto”ti.

“Na (..0113) khvetam, bhikkhave, tumhākam patirūpam kulaputtānam saddhā agārasmā anagāriyam pabbajitānam yam tumhe evarūpiṁ kathaṁ katheyyātha. Sannipatitānam vo, bhikkhave, dvayam karaṇiyam- dhammī vā kathā ariyo vā tuṇhībhāvo”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Piṇḍapātikassa bhikkhuno,
atabharassa anaññaposino;
devā pihayanti tādino,
no ce saddasilokanissito”ti. atthamam;

9. Sippasuttaṁ

29. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulānam bhikkhūnam pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkantānam maṇḍalamāle sannisinnānam sannipatitānam ayamantarākathā udapādi- “ko nu kho, āvuso, sippam jānāti? Ko kim sippam sikkhi? Kataram sippam sippānam aggan”ti?

Tatthekacce evamāhaṁsu- “hatthisippam sippānam aggan”ti. Ekacce evamāhaṁsu- “assasippam sippānam aggan”ti. Ekacce evamāhaṁsu- “rathasippam sippānam aggan”ti. Ekacce evamāhaṁsu- “dhanusippam sippānam aggan”ti. Ekacce evamāhaṁsu- “tharusippam sippānam aggan”ti. Ekacce evamāhaṁsu- “muddāsippam sippānam aggan”ti. Ekacce evamāhaṁsu- “gaṇanāsippam sippānam aggan”ti. Ekacce evamāhaṁsu- “saṅkhānasippam sippānam aggan”ti. Ekacce evamāhaṁsu- “lekhāsippam sippānam aggan”ti. Ekacce evamāhaṁsu- “kāveyyasippam § sippānam aggan”ti. Ekacce evamāhaṁsu- “lokāyatasisippam sippānam aggan”ti. Ekacce evamāhaṁsu- “khattavijjāsippam sippānam aggan”ti. Ayañcarahi tesam bhikkhūnam antarākathā hoti vippakatā.

Atha kho bhagavā sāyanhasamayam paṭisallānā vuṭṭhito yena maṇḍalamālo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Nisajja (..0114) kho bhagavā bhikkhū āmantesi- “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā”ti?

“Idha, bhante, amhākam pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkantānam maṇḍalamāle sannisinnānam ayamantarākathā udapādi- ‘ko nu kho, āvuso, sippam jānāti? Ko kim sippam sikkhi? Kataram sippam sippānam aggan’ti?

“Tatthekacce evamāhaṁsu- ‘hatthisippam sippānam aggan’ti. Ekacce evamāhaṁsu- ‘assasippam sippānam aggan’ti; ekacce evamāhaṁsu- ‘rathasippam sippānam aggan’ti; ekacce evamāhaṁsu- ‘dhanusippam sippānam aggan’ti; ekacce evamāhaṁsu- ‘muddāsippam sippānam aggan’ti ekacce evamāhaṁsu- ‘gaṇanāsippam sippānam aggan’ti; ekacce evamāhaṁsu- ‘saṅkhānasippam sippānam aggan’ti; ekacce evamāhaṁsu- ‘lekhāsippam sippānam aggan’ti; ekacce evamāhaṁsu- ‘kāveyyasippam sippānam aggan’ti; ekacce evamāhaṁsu- ‘lokaṁyatasippam sippānam aggan’ti; ekacce evamāhaṁsu- ‘khattavijjāsippam sippānam aggan’ti. Ayam kho no, bhante, antarākathā hoti vippakatā, atha bhagavā anuppatto”ti.

“Na khvetam, bhikkhave, tumhākam patirūpam kulaputtānam saddhā agārasmā anagāriyam pabbajitānam yam tumhe evarūpiṁ kathaṁ katheyyātha. Sannipati-tānam vo, bhikkhave, dvayam karaṇīyam- dhammī vā kathā ariyo vā tuṇhībhāvo”ti.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Asippajīvī lahu atthakāmo,

yatindriyo sabbadhi vippamutto;
anokasārī amamo nirāso,
hitvā mānam ekacaro sa bhikkhū”ti. navamam;

10. Lokasuttaṁ

30. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā uruvelāyam viharati najjā neranjarāya tīre bodhirukkhamūle paṭhamābhisaṁbuddho. Tena kho pana samayena (..0115) bhagavā sattāham ekapallaṅkena nisinno hoti vimuttisukhapaṭisaṁvedī.

Atha kho bhagavā tassa sattāhassa accayena tamhā samādhimhā vuṭṭhahitvā buddhacakkhunā lokam volokesi. Addasā kho bhagavā buddhacakkhunā volokento satte anekehi santāpehi santappamāne, anekehi ca pariṭāhehi paridayhamāne- rāgajehipi, dosajehipi, mohajehipi §.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Ayam loko santāpajāto,
phassapareto rogaṁ vadati attato;
yena yena hi maññati §,
tato tam hoti aññathā.

“Aññathābhāvī bhavasatto loko,
bhavapareto bhavamevābhinandati;
yadabhinandati tam bhayaṁ,
yassa bhāyati tam dukkham;
bhavavippahānāya kho panidaṁ brahmačariyam vussati”.

“Ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā bhavena bhavassa vippamokkhamāhaṁsu, sabbe te avippamuttā bhavasmā’ti vadāmi. ‘Ye vā pana keci samaṇā vā brāhmaṇā vā vibhavena bhavassa nissaraṇamāhaṁsu, sabbe te anissaṭā bhavasmā’ti vadāmi.

“Upadhiñhi paṭicca dukkhamidam sambhoti, sabbupādānakkhayā natthi dukkhassa sambhavo. Lokamimam passa; puthū avijjāya paretā bhūtā bhūtaratā aparimuttā; ye hi keci bhavā sabbadhi sabbatthatāya sabbe te bhavā aniccā dukkhā vipariṇāmadhammā”ti.

“Evametaṁ (..0116) yathābhūtam, sammappaññāya passato;
bhavataṇhā pahiyati, vibhavaṁ nābhinandati.

“Sabbaso taṇhānaṁ khayā,
asesavirāganirodho nibbānaṁ;
tassa nibbutassa bhikkhuno,
anupādā § punabbhavo na hoti.
Abhibhūto māro vijitasāṅgāmo,
upaccagā sabbabhavāni tādī”ti. dasamam;

Nandavaggo tatiyo niṭṭhito.

Tassuddānam-

Kammam nando yasojo ca, sāriputto ca kolito;
pilindo § kassapo piṇḍo, sippam lokena te dasāti.

4. Meghiyavaggo

1. Meghiyasuttam

31. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā cālikāyam viharati cālike pabbate. Tena kho pana samayena āyasmā meghiyo bhagavato upaṭṭhāko hoti. Atha kho āyasmā meghiyo yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam atṭhāsi. Ekamantam ṭhito kho āyasmā meghiyo bhagavantam etadavoca- “icchāmaham, bhante, jantugāmam piṇḍāya pavisi-n”ti. “Yassadāni tvam, meghiya, kālam maññasī”ti.

Atha kho āyasmā meghiyo pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya jantugāmam piṇḍāya pāvisi. Jantugāme piṇḍāya caritvā pacchābhettam piṇḍapātataṭikkanto yena kimikālāya nadiyā tīram tenupasaṅkami. § Addasā (..0117) kho āyasmā meghiyo § kimikālāya nadiyā tīre jaṅghāvihāram § anucaṅkamamāno anuvicaramāno § ambavanam pāsādikam manuññam ramaṇiyam. Disvānassa etadahosi- “pāsādikam vatidam ambavanam manuññam § ramaṇiyam. Alam vatidam kulaputtassa padhānatthikassa padhānāya. Sace mām bhagavā anujāneyya, āgaccheyyāham imam ambavanam padhānāyā”ti.

Atha kho āyasmā meghiyo yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho āyasmā meghiyo bhagavantam etadavoca-

“Idhāham, bhante, pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya jantugāmam piṇḍāya pāvisim. Jantugāme piṇḍāya caritvā pacchābhettam piṇḍapātataṭikkanto yena kimikālāya nadiyā tīram tenupasaṅkamim §. Addasam kho aham, bhante §, kimikālāya nadiyā tīre jaṅghāvihāram anucaṅkamamāno anuvicaramāno § ambavanam pāsādikam manuññam ramaṇiyam. Disvāna me etadahosi- ‘pāsādikam vatidam ambavanam manuññam ramaṇiyam. Alam vatidam kulaputtassa padhānatthikassa padhānāya. Sace mām bhagavā anujāneyya, āgaccheyyāham imam ambavanam padhānāyā’ti. Sace mām, bhante, bhagavā anujānāti §, gaccheyyāham tam ambavanam padhānāyā”ti.

Evam vutte, bhagavā āyasmantaṁ meghiyaṁ etadavoca- “āgamehi tāva, meghiya, ekakamhi § tāva, yāva aññopi koci bhikkhu āgacchatī”ti.

Dutiyampi kho āyasmā meghiyo bhagavantam etadavoca- “bhagavato, bhante, natthi kiñci uttari § karaṇiyam, natthi katassa vā paticayo. Mayham kho pana, bhante, atthi uttari karaṇiyam, atthi katassa paticayo. Sace mām bhagavā anujānāti, gaccheyyāham tam ambavanam padhānāyā”ti. Dutiyampi kho (..0118) bhagavā āyasmantaṁ meghiyaṁ etadavoca- “āgamehi tāva, meghiya, ekakamhi

tāva, yāva aññopi koci bhikkhu āgacchatī”ti.

Tatiyampi kho āyasmā meghiyō bhagavantam etadavoca- “bhagavato, bhante, natthi kiñci uttari karaṇīyam, natthi katassa vā paticayo. Mayhaṁ kho pana, bhante, atthi uttari karaṇīyam, atthi katassa paticayo. Sace maṁ bhagavā anujā-nāti, gaccheyyāhaṁ tam ambavanaṁ padhānāyā”ti. “Padhānanti kho, meghiya, vadāmānam kinti vadeyyāma? Yassadāni tvam, meghiya, kālam maññasī”ti.

Atha kho āyasmā meghiyō uṭṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā pada-kkhiṇam katvā yena tam ambavanaṁ tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā tam ambavaṇam ajjhogāhetvā § aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāram nisīdi. Atha kho āyasmato meghiyassa tasmīm ambavane viharantassa yebhuyyena tayo pāpakā akusalā vitakkā samudācaranti, seyyathidam- kāmavitakko, byāpādavitakko, vihiṁ-sāvitakko §.

Atha kho āyasmato meghiyassa etadahosi- “acchariyam vata bho, abbhutam vata bho! Saddhāya ca vatamhā agārasmā anagāriyam pabbajitā. Atha ca panimehi tīhi pāpakehi akusalehi vitakkehi anvāsattā, seyyathidam- kāmavitakkena, byāpādavitakkena, vihiṁsāvitakkena”.

Atha kho āyasmā meghiyō sāyanhasamayam paṭisallānā vuṭṭhito yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā meghiyō bhagavantam etadavoca- “idha mayhaṁ, bhante, tasmīm ambavane viharantassa yebhuyyena tayo pāpakā akusalā vitakkā samudācaranti, seyyathidam- kāmavitakko, byāpādavitakko, vihiṁsāvitakko. Tassa mayhaṁ, bhante, etadahosi- ‘acchariyam vata, bho, abbhutam vata, bho! Saddhāya ca vatamhā agārasmā anagāriyam pabbajitā. Atha ca panimehi tīhi pāpakehi akusalehi (..0119) vitakkehi anvāsattā, seyyathidam- kāmavitakkena, byāpādavitakkena, vihiṁsāvitakkena”.

“Aparipakkāya, meghiya, cetovimuttiyā pañca dhammā paripākāya saṁvattanti. Katame pañca?

“Idha, meghiya, bhikkhu kalyāṇamitto hoti kalyāṇasahāyo kalyāṇasampavaṇko. Aparipakkāya, meghiya, cetovimuttiyā ayam paṭhamo dhammo paripākāya saṁvattati.

“Puna caparam, meghiya, bhikkhu sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvarasamvuto viharati ācāragocarasampanno, anumattesu vajjesu bhayadassāvī, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Aparipakkāya, meghiya, cetovimuttiyā ayam dutiyo dhammo paripākāya saṁvattati.

“Puna caparam, meghiya, bhikkhu yāyam kathā abhisallekhikā cetovivaraṇasa-ppāyā ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati, seyyathidam- appicchakathā, santutṭhikathā, paviveka-kathā, asaṁsaggakathā, vīriyārambhakathā, sīlakathā, samādhikathā, paññākathā, vimuttikathā, vimuttiñāṇadassanakathā; evarūpāya kathāya nikāmalābhī hoti aki-cchalābhī akasiralābhī. Aparipākāya, meghiya, cetovimuttiyā ayam tatiyo dhammo paripākāya saṁvattati.

“Puna caparam, meghiya, bhikkhu āraddhavīriyo viharati, akusalānam

dhammānaṁ pahānāya, kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya §, thāmavā daļhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Aparipakkāya, meghiya, cetovimuttiyā ayam catuttho dhammo paripākāya samvattati.

“Puna caparam, meghiya, bhikkhu paññavā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammā dukkhakkhayagāminiyā. Aparipakkāya, meghiya, cetovimuttiyā ayam pañcamo dhammo paripākāya samvattati. Aparipakkāya, meghiya, cetovimuttiyā ime pañca dhammā paripākāya samvattanti.

“Kalyāṇamittassetam (..0120), meghiya, bhikkhuno pāṭikaṅkham kalyāṇasahāyassa kalyāṇasampavaṅkassa yam sīlavā bhavissati, pātimokkhasamvarasamvuto viharissati, ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī, samādāya sikkhissati sikkhāpadesu.

“Kalyāṇamittassetam, meghiya, bhikkhuno pāṭikaṅkham

kalyāṇasahāyassa kalyāṇasampavaṇkassa yaṁ yāyaṁ kathā abhisallekhikā ceto-vivaraṇasappāyā ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati, seyyathidam- appicchakathā, santuṭṭhikathā, pavivekakathā, asaṁsaggakathā, vīriyārambhakathā, sīlakathā, samādhikathā, paññākathā, vimuttikathā, vimuttiñāṇadassanakathā; evarūpāya kathāya nikāma-lābhī bhavissati akičchalābhī akasiralābhī.

“Kalyāṇamittassetam, meghiya, bhikkhuno pāṭikaṇkham kalyāṇasahāyassa kalyāṇasampavaṇkassa yaṁ āraddhavīriyo viharissati akusalānam dhammānam pahānāya, kusalānam dhammānam upasampadāya, thāmavā daļhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu.

“Kalyāṇamittassetam, meghiya, bhikkhuno pāṭikaṇkham kalyāṇasahāyassa kalyāṇasampavaṇkassa yaṁ paññavā bhavissati, udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammā dukkhakkhayagāminiyā.

“Tena ca pana, meghiya, bhikkhunā imesu pañcasu dhammesu patiṭṭhāya cattāro dhammā uttari bhāvetabbā- asubhā bhāvetabbā rāgassa pahānāya, mettā bhāvetabbā byāpādassa pahānāya, ānāpānassati bhāvetabbā vitakkupacchedāya, aniccasaññā bhāvetabbā asmimānasamugghātāya. Aniccasaññino hi, meghiya, anattasaññā sanṭhāti, anattasaññī asmimānasamugghātam pāpuṇāti diṭṭheva dhamme nibbānan”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Khuddā (..0121) vitakkā sukhumā vitakkā,

anugatā § manaso uppilāvā §.

ete avidvā manaso vitakke,

hurā huram dhāvati bhantacitto.

“Ete ca vidvā manaso vitakke,

ātāpiyo saṁvaratī satīmā;

anugate manaso uppilāve,

asesamete pajahāsi buddho”ti. paṭhamam;

2. Uddhatasuttam

32. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā kusinārāyam viharati upavattane mallānam sālavane. Tena kho pana samayena sambahulā bhikkhū bhagavato avidure araññakuṭikāyam viharanti uddhatā unnaṭā capalā mukharā vikiṇṇavācā muṭṭhassatino asampajānā asamāhitā vibbhantacittā pākatindriyā.

Addasā kho bhagavā te sambahule bhikkhū avidure araññakuṭikāyam viharante uddhate unnaṭe capale mukhare vikiṇṇavāce muṭṭhassatino asampajāne asamāhite vibbhantacitte pākatindriye.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Arakkhitena kāyena §, micchādiṭṭihitatena § ca.

thinamiddhā § bhibhūtena, vasam mārassa gacchatī.

“Tasmā rakkhitacittassa, sammāsaṅkappagocaro;

sammādiṭṭhipurekkhāro, ānatvāna udayabbayam;
thīnamiddhābhībhū bhikkhu, sabbā duggatiyo jahe”ti. dutiyam;

3. Gopālakasuttam

33. Evam (..0122) me sutam- ekam samayam bhagavā kosalesu cārikam carati mahatā bhikkhusaṅghena saddhim. Atha kho bhagavā maggā okkamma yena aññataram rukkhamūlam tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi.

Atha kho aññataro gopālako yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinnam kho tam gopālakam bhagavā dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi § samuttejesi sampaham̄sesi.

Atha kho so gopālako bhagavatā dhammiyā kathāya sandassito samādapito § samuttejito sampaham̄sito bhagavantam etadavoca- “adhivāsetu me, bhante, bhagavā svātanāya bhattam saddhim bhikkhusaṅghenā”ti. Adhivāsesi bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho so gopālako bhagavato adhivāsanam viditvā uṭṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi.

Atha kho so gopālako tassā rattiyā accayena sake nivesane pahūtam appodaka-pāyasam § paṭiyādāpetvā navāñca sappiṁ bhagavato kālam ārocesi- “kālo, bhante, niṭṭhitam bhattan”ti. Atha kho bhagavā pubbanhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhim bhikkhusaṅghena yena tassa gopālakassa nivesanam tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho so gopālako buddhappamukham bhikkhusaṅgham appodakapāyasena § navena ca sappinā sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho so gopālako bhagavantam bhuttāvīm onītapattapāṇīm aññataram nīcam āsanam gahetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinnam kho tam gopālakam bhagavā dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampaham̄setvā uṭṭhāyāsanā pakkāmi. Atha kho acirapakkantassa bhagavato tam gopālakam aññataro puriso sīmantarikāya jīvitā voropesi.

Atha (..0123) kho sambahulā bhikkhū yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidim̄su. Ekamantam nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam etadavocum- “yena, bhante, gopālakena ajja buddhappamukho bhikkhusaṅgho appodakapāyasena navena ca sappinā sahatthā santappito sampavārito so kira, bhante, gopālako aññatarena purisena sīmantarikāya jīvitā voropito”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi- “Diso disam yam tam kayirā, verī vā pana verinam; micchāpañihitaṁ cittaṁ, pāpiyo nam tato kare”ti. tatiyam;

4. Yakkhapahārasuttam

34. Evam me sutam- ekam samayaṁ bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā ca sāriputto āyasmā ca mahāmoggallāno kapotakandarāyam viharanti. Tena kho pana samayena āyasmā sāriputto juṇhāya rattiyā navoropitehi kesehi abbhokāse nisinno hoti aññataram samādhim samāpajjītvā.

Tena kho pana samayena dve yakkhā sahāyakā uttarāya disāya dakkhiṇam disam gacchanti kenacideva karaṇīyena. Addasam̄su kho te yakkhā āyasmantam sāriputtam juṇhāya rattiyā navoropitehi kesehi abbhokāse nisinnam. Disvāna eko yakkho dutiyam yakkham etadavoca- “paṭibhāti maṁ, samma, imassa samaṇassa sīse pahāram dātun”ti. Evam vutte, so yakkho tam yakkham etadavoca- “alam, samma, mā samaṇam āsādesi. Uṭāro so, samma, samaṇo mahiddhiko mahānubhāvo”ti.

Dutiyampi kho so yakkho tam yakkham etadavoca- “paṭibhāti maṁ, samma, imassa samaṇassa sīse pahāram dātun”ti. Dutiyampi kho so yakkho tam yakkham etadavoca- “alam, samma, mā samaṇam āsādesi. Uṭāro so, samma, samaṇo mahiddhiko mahānubhāvo”ti. Tatiyampi kho so yakkho tam yakkham etadavoca- “paṭibhāti maṁ, samma, imassa samaṇassa sīse pahāram (..0124) dātun”ti. Tatiyampi kho so yakkho tam yakkham etadavoca- “alam, samma, mā samaṇam āsādesi. Uṭāro so, samma, samaṇo mahiddhiko mahānubhāvo”ti.

Atha kho so yakkho tam yakkham anādiyitvā āyasmato sāriputtattherassa sīse pahāram adāsi. Tāva mahā pahāro ahosi, api tena pahārena sattaratanam vā adḍhaṭṭhamaratanaṁ vā nāgam osādeyya, mahantaṁ vā pabbatakuṭam padāleyya. Atha ca pana so yakkho ‘dayhāmi dayhāmi’ti vatvā tattheva mahānirayam apatāsi §.

Addasā kho āyasmā mahāmoggallāno dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena tena yakkhena āyasmato sāriputtattherassa sīse pahāram dīyamānam. Disvā yena āyasmā sāriputto tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantam sāriputtam etadavoca- “kacci te, āvuso, khamanīyam, kacci yāpanīyam, kacci na kiñci dukkhan”ti? “Khamanīyam me, āvuso moggallāna, yāpanīyam me, āvuso moggallāna; api ca me sīsam̄ thokam̄ dukkhan”ti.

“Acchariyam, āvuso sāriputta, abbhutam, āvuso sāriputta! Yāva § mahiddhiko āyasmā sāriputto mahānubhāvo! Idha te, āvuso sāriputta, aññataro yakkho sīse pahāram adāsi. Tāva mahā pahāro ahosi, api tena pahārena sattaratanam vā adḍhaṭṭhamaratanaṁ vā nāgam osādeyya, mahantaṁ vā pabbatakuṭam padāleyya, atha ca panāyasmā sāriputto evamāha- ‘khamanīyam me, āvuso moggallāna, yāpanīyam me, āvuso moggallāna; api ca me sīsam̄ thokam̄ dukkhan”ti.

“Acchariyam, āvuso moggallāna, abbhutam, āvuso moggallāna! Yāva § mahiddhiko āyasmā mahāmoggallāno mahānubhāvo yatra hi nāma yakkhampi passissati! Mayam panetarahi pamsupisācakampi na passāmā”ti.

Assosi kho bhagavā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya tesam ubhinnam̄ mahānāgānam imam̄ evarūpam̄ kathāsallāpam̄.

Atha (..0125) kho bhagavā etamattham̄ viditvā tāyam velāyam imam̄ udānam

udānesi-

“Yassa selūpamam cittaṁ, ṭhitam nānupakampati;
virattam rajaṇīyesu, kopaneyye na kuppatti;
yassevam bhāvitaṁ cittaṁ, kuto taṁ dukkhamessati”ti. catutthaṁ;

5. Nāgasuttam

35. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā kosambiyam viharati ghositārāme. Tena kho pana samayena bhagavā ākiṇho viharati bhikkhūhi bhikkhūnīhi upāsakehi upāsikāhi rājūhi rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi. Ākiṇho dukkham na phāsu viharati. Atha kho bhagavato etadahosi- “ahaṁ kho etarahi ākiṇho viharāmi bhikkhūhi bhikkhūnīhi upāsakehi upāsikāhi rājūhi rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi. Ākiṇho dukkham na phāsu viharāmi. Yaṁnūnāham eko gaṇasmā

vūpakaṭṭho vihareyyan”ti.

Atha kho bhagavā pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya kosambim piṇḍāya pāvisi. Kosambiyam piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkanto sāmāṁ senāsanam samsāmetvā pattacīvaramādāya anāmantetvā upaṭṭhākam anapaloketvā bhikkhusaṅgham eko adutyo yena pālileyyakam tena cārikam pakkāmi. Anupubbena cārikam caramāno yena pālileyyakam tadavasari. Tatra sudam bhagavā pālileyyake viharati rakkhitavanasanđe bhaddasālamūle.

Aññataropi kho hatthināgo ākiṇño viharati hatthīhi hatthikalabhehi hatthicchāpehi. Chinnaggāni ceva tiṇāni khādati, obhaggobhaggañcassa sākhā-bhaṅgam khādanti, āvilāni ca pānīyāni pivati, ogāhā cassa uttiṇṇassa hatthiniyo kāyam upanighamṣantiyo gacchanti. Ākiṇño dukkham na phāsu viharati. Atha kho tassa hatthināgassa etadahosi- “ahaṁ kho etarahi ākiṇño viharāmi hatthīhi hatthīhi hatthikalabhehi hatthicchāpehi, chinnaggāni ceva tiṇāni khādāmi, obhaggobhaggañca me sākhābhaṅgam khādanti, āvilāni ca pānīyāni pivāmi, ogāhā ca me uttiṇṇassa (..0126) hatthiniyo kāyam upanighamṣantiyo gacchanti, ākiṇño dukkham na phāsu viharāmi. Yamenūnāham eko gaṇasmā vūpakaṭṭho vihareyyan”-ti.

Atha kho so hatthināgo yūthā apakkamma yena pālileyyakam rakkhitavana-sanđo bhaddasālamūlam yena bhagavā tenupasaṅkami. Tatra sudam § so hatthināgo yasmiṁ padese bhagavā viharati tam padesam § appaharitam karoti, sonđāya ca § bhagavato pānīyam paribhojanīyam upaṭṭhāpeti §.

Atha kho bhagavato rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi- “ahaṁ kho pubbe ākiṇño vihāsim bhikkhūhi bhikkhūnīhi upāsakehi upāsi-kāhi rājūhi rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi, ākiṇño dukkham na phāsu vihāsim. Somhi etarahi anākiṇño viharāmi bhikkhūhi bhikkhūnīhi upāsakehi upāsi-kāhi rājūhi rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi, anākiṇño sukham phāsu viharāmi”ti.

Tassapi kho hatthināgassa evam cetaso parivitakko udapādi- “ahaṁ kho pubbe ākiṇño vihāsim hatthīhi hatthīhi hatthikalabhehi hatthicchāpehi, chinnaggāni ceva tiṇāni khādim, obhaggobhaggañca me sākhābhaṅgam khādimsu, āvilāni ca pānīyāni apāyim, ogāhā ca me uttiṇṇassa hatthiniyo kāyam upanighamṣantiyo agamamatsu, ākiṇño dukkham na phāsu vihāsim. Somhi etarahi anākiṇño viharāmi hatthīhi hatthīhi hatthikalabhehi hatthicchāpehi, acchinnaggāni ceva tiṇāni khādāmi, obhaggobhaggañca me sākhābhaṅgam na khādanti, anāvilāni ca pānīyāni pivāmi, ogāhā ca me uttiṇṇassa hatthiniyo na kāyam upanighamṣantiyo gacchanti, anākiṇño sukham phāsu viharāmi”ti.

Atha kho bhagavā attano ca pavivekam viditvā tassa ca hatthināgassa cetasā cetoparivitakkamaññāya tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Etam (..0127) § nāgassa nāgena, īsādantassa hatthino; sameti cittam cittena, yadeko ramatī mano”ti. pañcamam;

6. Piṇḍolasuttaṁ

36. Evam me sutam- ekaṁ samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā piṇḍolabhāradvājo bhagavato avidūre nisinno hoti pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya āraññiko piṇḍapātiko paṁsukūliko tecīvariko appiccho santuṭṭho pavivitto asaṁsaṭṭho āraddhavīriyo § dhutavādo adhicittamanuyutto.

Addasā kho bhagavā āyasmantam piṇḍolabhāradvājam avidūre nisinnam pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya āraññikam piṇḍapātikam paṁsukūlikam tecīvarikam appiccham santuṭṭham pavivittam asaṁsaṭṭham āraddhavīriyam dhutavādam adhicittamanuyuttam.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Anūpavādo anūpaghāto §, pātimokkhe ca samvaro;
mattaññutā ca bhattasmim, pantañca sayanāsanam;
adhicitte ca āyogo, etam buddhāna sāsanam”ti. chaṭṭham;

7. Sāriputtasuttaṁ

37. Evam me sutam- ekaṁ samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā sāriputto bhagavato avidūre nisinno hoti pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya appiccho santuṭṭho pavivitto asaṁsaṭṭho āraddhavīriyo adhicittamanuyutto.

Addasā (..0128) kho bhagavā āyasmantam sāriputtam avidūre nisinnam pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya appiccham santuṭṭham pavivittam asaṁsaṭṭham āraddhavīriyam adhicittamanuyuttam.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Adhicetaso appamajjato,
munino monapathesu sikkhato;
sokā na bhavanti tādino,
upasantassa sadā satimato”ti. sattamam;

8. Sundarīsuttaṁ

38. Evam me sutam- ekaṁ samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena bhagavā sakkato hoti garukato mānito pūjito apacito lābhī cīvarapiṇḍapātasesanāsanagilānapaccayabhesajja-parikkhārānam. Bhikkhusaṅghopi sakkato hoti garukato mānito pūjito apacito lābhī cīvarapiṇḍapātasesanāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Aññatitthiyā pana paribbājakā asakkatā honti agarukatā amānitā apūjitā anapacitā na lābhino cīvarapiṇḍapātasesanāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam.

Atha kho te aññatitthiyā paribbājakā bhagavato sakkāram asahamānā bhikkhusaṅghassa ca yena sundarī paribbājikā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā sundarim̄ paribbājikam̄ etadavocum- “ussahasi tvam, bhagini, ñātīnam̄ attham

kātun”ti? “Kyāham, ayyā, karomi? Kim mayā na sakkā § kātum? Jīvitampi me pariccattam ītānam atthāyā”ti.

“Tena hi, bhagini, abhikkhaṇam jetavanam gacchāhī”ti. “Evam, ayyā”ti kho sundarī paribbājikā tesam aññatitthiyānam paribbājakānam paṭissutvā abhikkhaṇam jetavanam agamāsi.

Yadā (..0129) te aññim̄su aññatitthiyā paribbājakā- “vodiṭṭhā kho sundarī paribbājikā bahujanena abhikkhaṇam jetavanam gacchatī”ti §. Atha nam jīvitā voropetvā tattheva jetavanassa parikhākūpe nikhipitvā § yena rājā pasenadi kosalo tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā rājānam pasenadim̄ kosalam etadavocum- “yā sā, mahārāja, sundarī paribbājikā; sā no na dissati”ti. “Kattha pana tumhe āsaṅkathā”ti? “Jetavane, mahārājā”ti. “Tena hi jetavanam vicinathā”ti.

Atha kho te aññatitthiyā paribbājakā jetavanam vicinitvā yathānikkhittam parikhākūpā uddharitvā mañcakam āropetvā sāvatthim pavesetvā rathiyāya rathiyam singhāṭakena singhāṭakam upasaṅkamitvā manusse ujjhāpesum-

“Passathāyyā samaṇānam sakyaputtiyānam kammam! Alajjino ime samaṇā sakyaputtiyā dussilā pāpadhammā musāvādino abrahmacārino. Ime hi nāma dhammacārino samacārino brahmacārino saccavādino sīlavanto kalyāṇadhammā paṭijānissanti! Natthi imesam sāmaññam, natthi imesam brahmaññam. Nattham imesam sāmaññam, naṭṭham imesam brahmaññam. Kuto imesam sāmaññam, kuto imesam brahmaññam? Apagatā ime sāmaññā, apagatā ime brahmaññā. Kathāhi nāma puriso purisakiccam karitvā itthim jīvitā voropessati”ti!

Tena kho pana samayena sāvatthiyam manussā bhikkhū disvā asabbhāhi pharusāhi vācāhi akkosanti paribhāsanti rosanti vihesanti-

“Alajjino ime samaṇā sakyaputtiyā dussilā pāpadhammā musāvādino abrahmacārino. Ime hi nāma dhammacārino samacārino brahmacārino saccavādino sīlavanto kalyāṇadhammā paṭijānissanti! Natthi imesam sāmaññam, natthi imesam brahmaññam. Naṭṭham imesam sāmaññam, naṭṭham imesam brahmaññam. Kuto imesam sāmaññam, kuto imesam brahmaññam? Apagatā ime sāmaññā, apagatā ime brahmaññā. Kathāhi nāma puriso purisakiccam karitvā itthim jīvitā voropessati”ti!

Atha kho sambahulā bhikkhū pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya sāvatthim piṇḍāya pāvisim̄su. Sāvatthiyam piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkantā (..0130) yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisidim̄su. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam etadavocum-

“Etarahi, bhante, sāvatthiyam manussā bhikkhū disvā asabbhāhi pharusāhi vācāhi akkosanti paribhāsanti rosanti vihesanti- ‘alajjino ime samaṇā sakyaputtiyā dussilā pāpadhammā musāvādino abrahmacārino. Ime hi nāma dhammacārino samacārino brahmacārino saccavādino sīlavanto kalyāṇadhammā paṭijānissanti. Natthi imesam sāmaññam, natthi imesam brahmaññam. Naṭṭham imesam sāmaññam, naṭṭham imesam brahmaññam. Kuto imesam sāmaññam, kuto imesam brahmaññam? Apagatā ime sāmaññā, apagatā ime brahmaññā.

Kathañhi nāma puriso purisakiccaṁ karitvā itthim jīvitā voropessatī”ti!

“Neso, bhikkhave, saddo ciram bhavissati sattāhameva bhavissati. Sattāhassa accayena antaradhāyissati. Tena hi, bhikkhave, ye manussā bhikkhū disvā asabhbāhi pharusāhi vācāhi akkosanti paribhāsanti rosanti vihesanti, te tumhe imāya gāthāya paṭicodetha-

“Abhūtavādī nirayaṁ upeti,
yo vāpi § katvā na karomi cāha.
ubhopi te pecca samā bhavanti,
nihinakammā manujā paratthā”ti.

Atha kho te bhikkhū bhagavato santike imam gātham pariyāpuṇitvā ye manussā bhikkhū disvā asabhbāhi pharusāhi vācāhi akkosanti paribhāsanti rosanti vihesanti te imāya gāthāya paṭicodenti-

“Abhūtavādī nirayaṁ upeti,
yo vāpi katvā na karomicāha;
ubhopi te pecca samā bhavanti,
nihinakammā manujā paratthā”ti.

Manussānam (..0131) etadahosi- “akārakā ime samaṇā sakyaputtiyā. Nayimehi katam. Sapantime samaṇā sakyaputtiyā”ti. Neva so saddo ciram ahosi. Sattāhameva ahosi. Sattāhassa accayena antaradhāyi.

Atha kho sambahulā bhikkhū yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisidim̄su. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū bhagavato etadavocum-

“Acchariyam, bhante, abbhutam, bhante! Yāva subhāsitam cidaṁ bhante bhagavatā- ‘neso, bhikkhave, saddo ciram bhavissati. Sattāhameva bhavissati. Sattāhassa accayena antaradhāyissati’ti. Antarahito so, bhante, saddo”ti.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Tudanti vācāya janā asaññatā,
sarehi saṅgāmagataṁva kuñjaram;
sutvāna vākyam pharusam udīritaṁ,
adhibhāsaye bhikkhu adutṭhacitto”ti. atthamam;

9. Upasenasuttam

39. Evam me sutam- ekam samayaṁ bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Atha kho āyasmato upasenassa vaṅgantaputtassa rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi- “lābhā vata me, suladdham vata me, satthā ca me bhagavā arahaṁ sammāsambuddho; svākkhāte camhi dhammadvinaye agārasmā anagāriyam pabbajito; sabrahmacārino ca me sīlavanto kalyāṇadhammā; sīlesu camhi paripūrakārī; susamāhito camhi ekaggacitto; arahā camhi khīṇāsavo; mahiddhiko camhi mahānubhāvo. Bhaddakam me jīvitam, bhaddakam maraṇan”ti.

Atha kho bhagavā āyasmato upasenassa vaṅgantaputtassa cetā cetoparivitakkamaññāya tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Yam (..0132) jīvitam na tapati, maraṇante na socati;
sa ve diṭṭhapado dhīro, sokamajjhē na socati.
“Ucchinabhabatañhassa, santacittassa bhikkhuno;
vikkhīṇo jātisamśāro, natthi tassa punabbhavo”ti. navamam;

10. Sāriputta-upasamasuttam

40. Evam me sutam- ekam samayaṁ bhagavā sāvatthiyaṁ viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā sāriputto bhagavato avidūre nisinno hoti pallaṅkam ābhujitvā ujuṁ kāyam pañidhāya attano upasamam paccavekkhamāno.

Addasā kho bhagavā āyasmantaṁ sāriputtaṁ avidūre nisinnam pallāṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya attano upasamaṁ paccavekkhamānam.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Upasantasantacittassa, netticchinnassa bhikkhuno;
vikkhīṇo jātisamsāro, mutto so mārabandhanā”ti. dasamaṁ;

Meghiyavaggo catuttho niṭṭhito.

Tassuddānam-

Meghiyo uddhatā gopālo, yakkho § nāgena pañcamam;
Piṇḍolo sāriputto ca, sundarī bhavati aṭṭhamam;
upaseno vāngantaputto, sāriputto ca te dasāti.

5. Soṇavaggo §

1. Piyatarasuttaṁ

41. Evam (..0133) me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jeta-vane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena rājā pasenadi kosalo mallikāya deviyā saddhim uparipāsādavaragato hoti. Atha kho rājā pasenadi kosalo mallikam devim etadavoca- “atthi nu kho te, mallike, kocañño attanā piyataro”ti?

“Natthi kho me, mahārāja, kocañño attanā piyataro. Tuyham pana, mahārāja, atthañño koci attanā piyataro”ti? “Mayhampi kho, mallike, natthañño koci attanā piyataro”ti.

Atha kho rājā pasenadi kosalo pāsādā orohitvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisidi. Ekamantaṁ nisinno kho rājā pasenadi kosalo bhagavantam etadavoca-

“Idhāham, bhante, mallikāya deviyā saddhim uparipāsādavaragato mallikam devim etadavocam- ‘atthi nu kho te, mallike, kocañño attanā piyataro’ti? Evam vutte, mallikā devī maṁ etadavoca- ‘natthi kho me, mahārāja, kocañño attanā piyataro. Tuyham pana, mahārāja, atthañño koci attanā piyataro’ti? Evam vutte, aham, bhante, mallikam devim etadavocam- ‘mayhampi kho, mallike, natthañño koci attanā piyataro’ti.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Sabbā disā anuparigamma cetasā,
nevajjhagā piyataramattanā kvaci;
evam piyo puthu attā paresam,
tasmā na himse paramattakāmo”ti. paṭhamam;

2. Appāyukasuttaṁ

42. Evam (..0134) me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jeta-vane anāthapindikassa ārāme. Atha kho āyasmā ānando sāyanhasamayam paṭisallānā § vuṭṭhito yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisino kho āyasmā ānando bhagavantam etadavoca- “acchariyam, bhante, abbhutaṁ, bhante! Yāva appāyukā hi, bhante, bhagavato mātā ahosi, sattāhajāte bhagavati bhagavato mātā kālakāsi, tusitam kāyam upapajji”ti.

“Evametam, ānanda §, appāyukā hi, ānanda, bodhisattamātaro honti. Sattāhajātesu bodhisattesu bodhisattamātaro kālam karonti, tusitam kāyam upapajjanti”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Ye keci bhūtā bhavissanti ye vāpi,
sabbe gamissanti pahāya deham;
tam sabbajānim kusalo viditvā,
ātāpiyo brahmacariyam careyyā”ti. dutiyam;

3. Suppabuddhakuṭṭhisuttaṁ

43. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena rājagahe suppabuddho nāma kuṭṭhi ahosi- manussadaliddo, manussakapaṇo, manussavarāko. Tena kho pana samayena bhagavā mahatiyā parisāya parivuto dhammam desento nisino hoti.

Addasā kho suppabuddho kuṭṭhi tam mahājanakāyam dūratova sannipatitam. Disvānassa etadahosi- “nissamsayam kho ettha kiñci khādanīyam vā bhojanīyam vā bhājīyati §. Yaṁnūnāhaṁ yena so mahājanakāyo tenupasaṅkameyyam.Appeva nāmettha kiñci khādanīyam vā bhojanīyam vā labheyyan”ti.

Atha (..0135) kho suppabuddho kuṭṭhi yena so mahājanakāyo tenupasaṅkami. Addasā kho suppabuddho kuṭṭhi bhagavantam mahatiyā parisāya parivutam dhammam desentam nisinnam. Disvānassa etadahosi- “na kho ettha kiñci khādanīyam vā bhojanīyam vā bhājīyati. Samaṇo ayam gotamo parisati dhammam deseti. Yaṁnūnāhampi dhammam suṇeyyan”ti. Tattheva ekamantam nisidi- “ahampi dhammam sossāmī”ti.

Atha kho bhagavā sabbāvantam parisam cetasā ceto paricca manasākāsi “ko nu kho idha bhabbo dhammam viññātun”ti? Addasā kho bhagavā suppabuddham kuṭṭhim tassam parisāyam nisinnam. Disvānassa etadahosi- “ayam kho idha bhabbo dhammam viññātun”ti. Suppabuddham kuṭṭhim ārabba ānupubbim katham § kathesi, seyyathidam- dānakatham sīlakatham saggakatham; kāmānam ādīnavam okāram saṅkilesam; nekkhamme § ānisamsam pakāsesi. Yadā bhagavā aññāsi suppabuddham kuṭṭhim kallacittam muducittam vinīvaraṇacittam udaggacittam pasannacittam, atha yā buddhānam sāmukkāmsikā dhammadesañā tam pakāsesi- dukkham, samudayam, nirodham, maggam. Seyyathāpi nāma suddham vattham apagatakālakam sammadeva rajanam paṭiggaṇheyya, evameva suppabuddhassa kuṭṭhissa tasmiṃyeva āsane virajaṁ vītamalam

dhammacakkhum udapādi- “yam kiñci samudayadhammaṁ sabbam tam nirodha-dhamman”ti.

Atha kho suppabuddho kuṭṭhī diṭṭhadhammo pattadhammo vidiṭadhammo pari-yogāḥadhammo tiṇṇaviciκiccho vigatakathām̄katho vesārajjappatto aparappa-cayo satthu sāsane uṭṭhāyāsanā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho suppabuddho kuṭṭhī bhagavantam etadavoca-

“Abhikkantam, bhante, abhikkataṁ, bhante! Seyyathāpi, bhante, nikkujjitam vā ukkujjeyya, paṭicchannam vā vivareyya, mūlhabba vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya- cakkhumanto rūpāni dakkhantīti; evamevaṁ bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham, bhante, bhagavantam saraṇam gacchāmi dhammañca bhikkhusaṅghañca. Upāsakam maṁ bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetam saraṇam gatan”ti.

Atha (..0136) kho suppabuddho kuṭṭhī bhagavatā dhammiyā kathāya sandassito

samādapito samuttejito sampaham̄sito bhagavato bhāsitam̄ abhinanditvā anumoditvā utṭhāyāsanā bhagavantam̄ abhivādetvā padakkhiṇam̄ katvā pakkāmi. Atha kho acirapakkantam̄ suppabuddham̄ kuṭṭhim̄ gāvī taruṇavacchā adhipatitvā jīvitā voropesi.

Atha kho sambahulā bhikkhū yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam̄ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam̄ etadavocum- “yo so, bhante, suppabuddho nāma kuṭṭhī bhagavatā dhammiyā kathāya sandassito samādapito samuttejito sampaham̄sito, so kālaṅkato. Tassa kā gati, ko abhisamparāyo”ti?

“Paññito, bhikkhave, suppabuddho kuṭṭhī; paccapādi dhammassānudhammam̄; na ca mām̄ dhammādhikaraṇam̄ vihesesi. Suppabuddho, bhikkhave, kuṭṭhī tiṇṇam̄ samyojanānam̄ parikkhayā sotāpanno avinipātadhammo niyato sambodhiparāyanō”ti.

Evam vutte, aññataro bhikkhu bhagavantam̄ etadavoca- “ko nu kho, bhante, hetu, ko paccayo yena suppabuddho kuṭṭhī ahosi- manussadaliddo, manussaka- paṇo, manussavarāko”ti?

“Bhūtapubbaṁ, bhikkhave, suppabuddho kuṭṭhī imasmiṇyeva rājagahe setṭhi- putto ahosi. So uyyānabhūmim̄ niyyanto addasa tagarasikhim̄ § pacceka-buddham̄ nagaram̄ piṇḍāya pavisantam̄. Disvānassa etadahosi- ‘kvāyam̄ kuṭṭhī kuṭṭhicīva- rena vicaratī’ti? Niṭṭhubhītī apasabyato § karitvā pakkāmi. So tassa kammaṭṭha- vipākena bahūni vassasatāni bahūni vassasahassāni bahūni vassasatasaha- ssāni niraye paccittha. Tasseva kammaṭṭha- vipākāvasesena imasmiṇyeva rāja- gahe kuṭṭhī ahosi manussadaliddo, manussakapaṇo, manussavarāko. So tathāga- tappaveditam̄ dhammavinayam̄ āgama saddham̄ samādiyi sīlam̄ samādiyi sutam̄ samādiyi cāgaṁ samādiyi paññam̄ samādiyi. So tathāgata-paveditam̄ dhammavi- nayam̄ āgama saddham̄ samādiyitvā sīlam̄ samādiyitvā sutam̄ samādiyitvā cāgaṁ samādiyitvā paññam̄ samādiyitvā kāyassa (..0137) bhedā paraṁ marañā sugatiṁ saggam̄ lokam̄ upapanno devānam̄ tāvatim̄sānam̄ sahabyatam̄. So tattha aññe deve atirocati vaṇṇena ceva yasasā cā”ti.

Atha kho bhagavā etamattham̄ viditvā tāyam̄ velāyam̄ imam̄ udānam̄ udānesi-

“Cakkhumā visamānīva, vijjamāne parakkame;
paññito jīvalokasmim̄, pāpāni parivajjaye”ti. tatiyam̄;

4. Kumārakasuttaṁ

44. Evam me sutam̄- ekaṁ samayaṁ bhagavā sāvatthiyam̄ viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulā kumārakā antarā ca sāvatthim̄ antarā ca jetavanaṁ macchake bādhenti.

Atha kho bhagavā pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvara-mādāya sāvatthim̄ piṇḍāya pāvisi. Addasā kho bhagavā te sambahule kumārake antarā ca sāvatthim̄ antarā ca jetavanaṁ macchake bādhente. Disvāna yena te kumārakā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā te kumārake etadavoca- “bhāyatha vo, tumhe kumārakā,

dukkhassa, appiyam vo dukkhan”ti? “Evam, bhante, bhāyāma mayam, bhante, dukkha, appiyam no dukkhan”ti.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Sace bhāyatha dukkha, sace vo dukhamappiyam;

mākattha pāpakam kammaṁ, āvi vā yadi vā raho.

“Sace ca pāpakam kammaṁ, karissatha karotha vā;

na vo dukkhā pamutyatthi, upeccapi § palāyatan”ti. Catuttham.

5. Uposathasuttaṁ

45. Evam (..0138) me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati pubbārāme migāramātupāsāde. Tena kho pana samayena bhagavā tadahuposathe bhikkhusaṅghaparivuto nisinno hoti.

Atha kho āyasmā ānando abhikkantāya rattiyā, nikkhante paṭhame yāme, uṭṭhāyāsanā ekamsam uttarāsaṅgam § karitvā yena bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā bhagavantam etadavoca- “abhikkantā, bhante, ratti; nikkhanto paṭhamo yāmo; ciranisinno bhikkhusaṅgho; uddisatu, bhante, bhagavā bhikkhūnam pātimokkhan”- ti. Evam vutte, bhagavā tuṇhī ahosi.

Dutiyampi kho āyasmā ānando abhikkantāya rattiyā, nikkhante majjhime yāme, uṭṭhāyāsanā ekamsam uttarāsaṅgam karitvā yena bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā bhagavantam etadavoca- “abhikkantā, bhante, ratti; nikkhanto majjhimo yāmo; ciranisinno bhikkhusaṅgho; uddisatu, bhante, bhagavā bhikkhūnam pātimokkhan”- ti. Dutiyampi kho bhagavā tuṇhī ahosi.

Tatiyampi kho āyasmā ānando abhikkantāya rattiyā, nikkhante pacchime yāme, uddhaste aruṇe, nandimukhiyā rattiyā uṭṭhāyāsanā ekamsam uttarāsaṅgam karitvā yena bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā bhagavantam etadavoca- “abhikkantā, bhante, ratti; nikkhanto pacchimo yāmo; uddhasto aruṇo; nandimukhī ratti; ciranisinno bhikkhusaṅgho; uddisatu, bhante, bhagavā bhikkhūnam pātimokkhan”- ti. “Aparisuddhā, ānanda, parisā”ti.

Atha kho āyasmato mahāmoggallānassa etadahosi- “kaṁ nu kho bhagavā puggalam sandhāya evamāha- ‘aparisuddhā, ānanda, parisā’ti? Atha kho āyasmā mahāmoggallāno sabbāvantam bhikkhusaṅgham cetasā ceto paricca manasākāsi. Addasā kho āyasmā mahāmoggallāno tam puggalam dussilam pāpadhammaṁ asuciṁ saṅkassarasamācāram paṭicchannakammantaṁ asamaṇam samaṇapaṭiññam abrahmacāriṁ brahmacāripaṭiññam antopūtiṁ avassutam kasa- mbujātam majhe bhikkhusaṅghassa nisinnam. Disvāna uṭṭhāyāsanā yena so puggalo tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā tam puggalam etadavoca (..0139)- “uṭṭhehi, āvuso, diṭṭhosī bhagavatā; natthi te bhikkhūhi saddhim samvāso”ti. Evam vutte §, so puggalo tuṇhī ahosi.

Dutiyampi kho āyasmā mahāmoggallāno tam puggalam etadavoca- “uṭṭhehi, āvuso, diṭṭhosī bhagavatā; natthi te bhikkhūhi saddhim samvāso”ti. Dutiyampi kho ...pe... tatiyampi kho so puggalo tuṇhī ahosi.

Atha kho āyasmā mahāmoggallāno tam puggalaṁ bāhāyam gahetvā bahidvāra-kotthakā nikkhāmetvā sūcighaṭikam datvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasāṅkamitvā bhagavantam etadavoca- “nikkhāmito, bhante, so puggalo mayā. Parisuddhā parisā. Uddisatu, bhante, bhagavā bhikkhūnam pātimokkhan”ti. “Accariyam, moggallāna, abbhutam, moggallāna! Yāva bāhāgahañāpi nāma so moghapuriso āgamessati”ti!

Atha kho bhagavā bhikkhū āmantesi- “na dānāhaṁ, bhikkhave, ito param § uposatham karissāmi, pātimokkham uddisissāmi. Tumheva dāni, bhikkhave, ito param uposatham kareyyātha, pātimokkham uddiseyyātha. Aṭṭhānametam, bhikkhave, anavakāso yam tathāgato aparisuddhāya parisāya uposatham kareyya, pātimokkham uddiseyya.

“Aṭṭhime, bhikkhave, mahāsamudde acchariyā abbhutā dhammā, ye disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti. Katame atṭha?

“Mahāsamuddo, bhikkhave, anupubbaninno anupubbapoṇo anupubbapabbhāro, na āyatakeneva papāto. Yampi §, bhikkhave, mahāsamuddo anupubbaninno anupubbapoṇo anupubbapabbhāro na āyatakeneva papāto; ayam, bhikkhave, mahāsamudde paṭhamo acchariyo abbhuto dhammo, yam disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

“Puna (..0140) caparam, bhikkhave, mahāsamuddo ṭhitadhammo velam nātivattati. Yampi, bhikkhave, mahāsamuddo ṭhitadhammo velam nātivattati; ayam, bhikkhave §, mahāsamudde dutiyo acchariyo abbhuto dhammo, yam disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

“Puna caparam, bhikkhave, mahāsamuddo na matena kuṇapena samvasati. Yam hoti mahāsamudde mataṁ kuṇapam tam khippameva § tīram vāheti, thalam ussāreti. Yampi, bhikkhave, mahāsamuddo na matena kuṇapena samvasati, yam hoti mahāsamudde mataṁ kuṇapam tam khippameva tīram vāheti thalam ussāreti; ayam, bhikkhave, mahāsamudde tatiyo acchariyo abbhuto dhammo, yam disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

“Puna caparam, bhikkhave, yā kāci mahānadiyo, seyyathidam- gaṅgā yamunā aciravatī sarabhū mahī, tā mahāsamuddam patvā § jahanti purimāni nāmagottāni; ‘mahāsamuddo’teva saṅkham gacchanti. Yampi, bhikkhave, yā kāci mahānadiyo, seyyathidam- gaṅgā yamunā aciravatī sarabhū mahī tā mahāsamuddam patvā jahanti purimāni nāmagottāni, ‘mahāsamuddo’teva saṅkham gacchanti; ayam, bhikkhave, mahāsamudde catuttho acchariyo abbhuto dhammo, yam disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

“Puna caparam, bhikkhave, yā ca loka savantiyo mahāsamuddam appenti, yā ca antalikkhā dhārā papatanti, na tena mahāsamuddassa ūnattam vā pūrattam vā paññāyati. Yampi, bhikkhave, yā ca loka savantiyo mahāsamuddam appenti, yā ca antalikkhā dhārā papatanti, na tena mahāsammuddassa ūnattam vā pūrattam vā paññāyati; ayam, bhikkhave, mahāsamudde pañcamo acchariyo abbhuto dhammo, yam disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

“Puna caparam, bhikkhave, mahāsamuddo ekaraso loṇaraso. Yampi,

bhikkhave, mahāsamuddo ekaraso loṇaraso; ayam, bhikkhave, mahāsamudde chatṭho acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

“Puna caparam, bhikkhave, mahāsamuddo bahuratano anekaratano. Tatri-māni ratanāni, seyyathidaṁ- muttā maṇi veļuriyo saṅkho silā pavālaṁ (..0141) rajataṁ jātarūpaṁ lohitaṅgo masāragallam. Yampi, bhikkhave, mahāsamuddo bahuratano anekaratano, tattrimāni ratanāni, seyyathidaṁ- muttā maṇi veļuriyo saṅkho silā pavālaṁ rajataṁ jātarūpaṁ lohitaṅgo § masāragallam; ayam, bhikkhave, mahāsamudde sattamo acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

“Puna caparam, bhikkhave, mahāsamuddo mahataṁ bhūtānam āvāso. Tatrame bhūtā- timi timiñgalo timitimiñgalo § asurā nāgā gandhabbā. Santi mahāsamudde yojanasatikāpi attabhāvā, dvijojanasatikāpi attabhāvā, tiyojanasatikāpi attabhāvā, catuyojanasatikāpi attabhāvā, pañcayojanasatikāpi attabhāvā. Yampi, bhikkhave, mahāsamuddo mahataṁ bhūtānam āvāso, tatrame bhūtā- timi timiñgalo timitimiñgalo asurā nāgā gandhabbā, santi mahāsamudde yojanasatikāpi attabhāvā dvijojanasatikāpi attabhāvā ...pe... pañcayojanasatikāpi attabhāvā; ayam, bhikkhave, mahāsamudde aṭṭhamo acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti. Ime kho, bhikkhave, aṭṭha mahāsamudde acchariyā abbhutā dhammā ye disvā disvā asurā mahāsamudde abhiramanti.

dhammā, ye disvā disvā bhikkhū imasmim dhammadvinaye abhiramanti. Katame attha?

“Seyyathāpi, bhikkhave, mahāsamuddo anupubbaninno anupubbapoṇo anupubbapabbhāro, na āyatakeneva papāto; evameva kho, bhikkhave, imasmim dhammadvinaye anupubbasakihā anupubbakiriyā anupubbapaṭipadā, na āyatakeneva aññāpaṭivedho. Yampi, bhikkhave, imasmim dhammadvinaye anupubbasakihā anupubbakiriyā anupubbapaṭipadā, na āyatakeneva aññāpaṭivedho; ayam, bhikkhave, imasmim dhammadvinaye paṭhamo acchariyo abbhuto dhammo, yam disvā disvā bhikkhū imasmim dhammadvinaye abhiramanti.

“Seyyathāpi (..0142), bhikkhave, mahāsamuddo ṭhitadhammo velam nātivattati; evameva kho, bhikkhave, yam mayā sāvakānaṁ sikkhāpadam paññattam tam mama sāvakā jīvitahetupi nātikkamanti. Yampi, bhikkhave, mayā sāvakānaṁ sikkhāpadam paññattam tam mama sāvakā jīvitahetupi nātikkamanti; ayam, bhikkhave, imasmim dhammadvinaye dutiyo acchariyo abbhuto dhammo, yam disvā disvā bhikkhū imasmim dhammadvinaye abhiramanti.

“Seyyathāpi, bhikkhave, mahāsamuddo na matena kuṇapena samvasati; yam hoti mahāsamudde mataṁ kuṇapam tam khippameva tīram vāheti, thalam ussāreti; evameva kho, bhikkhave, yo so puggalo dussilo pāpadhammo asuci saṅkassarasamācāro paṭicchannakammanto assamaṇo samaṇapaṭiñño abrahmacārī brahmacāripaṭiñño antopūti avassuto kasambujāto, na tena saṅgho samvasati; atha kho naṁ khippameva sannipatitvā ukkhipati. Kiñcāpi so hoti majjhe bhikkhusaṅghassa nisinno, atha kho so ārakāva saṅghamhā, saṅgho ca tena. Yampi, bhikkhave, yo so puggalo dussilo pāpadhammo asuci saṅkassarasamācāro paṭicchannakammanto assamaṇo samaṇapaṭiñño abrahmacārī brahmacāripaṭiñño antopūti avassuto kasambujāto, na tena saṅgho samvasati; khippameva naṁ sannipatitvā ukkhipati. Kiñcāpi so hoti majjhe bhikkhusaṅghassa nisinno, atha kho so ārakāva saṅghamhā, saṅgho ca tena; ayam, bhikkhave, imasmim dhammadvinaye tatiyo acchariyo abbhuto dhammo, yam disvā disvā bhikkhū imasmim dhammadvinaye abhiramanti.

“Seyyathāpi, bhikkhave, yā kāci mahānadiyo, seyyathidam- gaṅgā yamunā aciravatī sarabhū mahī tā mahāsamuddam patvā jahanti purimāni nāmagottāni, ‘mahāsamuddo’tveva saṅkham gacchanti; evameva kho, bhikkhave, cattāro vaṇṇā- khattiyā, brāhmaṇā, vessā, suddā te tathāgatappavedite dhammadvinaye agārasmā anagāriyam pabbajitvā § jahanti purimāni nāmagottāni, ‘samaṇā sakyaputtiyā’tveva saṅkham gacchanti. Yampi, bhikkhave, cattāro vaṇṇā- khattiyā, brāhmaṇā, vessā, suddā te tathāgatappavedite dhammadvinaye agārasmā anagāriyam pabbajitvā jahanti purimāni nāmagottāni (..0143), ‘samaṇā sakyaputtiyā’tveva saṅkham gacchanti; ayam, bhikkhave, imasmim dhammadvinaye catuttho acchariyo abbhuto dhammo, yam disvā disvā bhikkhū imasmim dhammadvinaye abhiramanti.

“Seyyathāpi, bhikkhave, yā ca loka savantiyo mahāsamuddam appenti, yā ca

antalikkhā dhārā papatanti, na tena mahāsamuddassa ūnattam vā pūrattam vā paññāyati; evameva kho, bhikkhave, bahū cepi bhikkhū anupādisesāya nibbāna-dhātuyā parinibbāyanti, na tena nibbānadhātuyā ūnattam vā pūrattam vā paññāyati. Yampi, bhikkhave, bahū cepi bhikkhū anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyanti, na tena nibbānadhātuyā ūnattam vā pūrattam vā paññāyati; ayam, bhikkhave, imasmiṁ dhammavinaye pañcamo acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā bhikkhū imasmiṁ dhammavinaye abhiramanti.

“Seyyathāpi, bhikkhave, mahāsamuddo ekaraso loṇaraso; evameva kho, bhikkhave, ayam dhammavinayo ekaraso vimuttiraso. Yampi, bhikkhave, ayam dhammavinayo ekaraso vimuttiraso; ayam, bhikkhave, imasmiṁ dhammavinaye chaṭṭho acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā bhikkhū imasmiṁ dhammavinaye abhiramanti.

“Seyyathāpi, bhikkhave, mahāsamuddo bahuratano anekaratano, tātrimāni ratanāni, seyyathidam- muttā maṇi veṇuriyo saṅkho silā pavālaṁ rajataṁ jātarūpam lohiṭaṅgo masāragallam; evameva kho, bhikkhave, ayam dhammavinayo bahuratano anekaratano; tārimāni ratanāni, seyyathidam- cattāro satipaṭṭhānā, cattāro sammappadhānā, cattāro iddhipādā, pañcindriyāni, pañca balāni, satta bojjhaṅgā, ariyo atṭhaṅgiko maggo. Yampi, bhikkhave, ayam dhammavinayo bahuratano anekaratano, tārimāni ratanāni, seyyathidam- cattāro satipaṭṭhānā, cattāro sammappadhānā, cattāro iddhipādā, pañcindriyāni, pañca balāni, satta bojjhaṅgā, ariyo atṭhaṅgiko maggo; ayam, bhikkhave, imasmiṁ dhammavinaye sattamo acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā bhikkhū imasmiṁ dhammavinaye abhiramanti.

“Seyyathāpi, bhikkhave, mahāsamuddo mahataṁ bhūtānam āvāso, tātrime bhūtā- timi timiṅgalo timitimiṅgalo asurā nāgā gandhabbā, santi (..0144) mahāsamudde yojanasatikāpi attabhāvā dviyojanasatikāpi attabhāvā tiyojanasatikāpi attabhāvā catuyojanasatikāpi attabhāvā pañcayojanasatikāpi attabhāvā; evameva kho, bhikkhave, ayam dhammavinayo mahataṁ bhūtānam āvāso; tātrime bhūtā- sotāpanno, sotāpatti phala sacchikiriyāya paṭipanno, sakadāgāmi, sakadāgāmiphala sacchikiriyāya paṭipanno, anāgāmī, anāgāmī phala sacchikiriyāya paṭipanno, arahā, arahattāya paṭipanno §. Yampi, bhikkhave, ayam dhammavinayo mahataṁ bhūtānam āvāso, tātrime bhūtā- sotāpanno, sotāpatti phala sacchikiriyāya paṭipanno, sakadāgāmī, sakadāgāmiphala sacchikiriyāya paṭipanno, arahā, arahattāya paṭipanno; ayam, bhikkhave, imasmiṁ dhammavinaye atṭhamo acchariyo abbhuto dhammo, yaṁ disvā disvā bhikkhū imasmiṁ dhammavinaye abhiramanti. Ime kho, bhikkhave, imasmiṁ dhammavinaye atṭha acchariyā abbhutā dhammā, ye disvā disvā bhikkhū imasmiṁ dhammavinaye abhiramantī”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Channamativassati, vivaṭam nātivassati;

tasmā channam vivaretha, evam tam nātivassatī”ti. pañcamam;

6. Soṇasuttam

46. Evam me sutam- ekaṁ samayam bhagavā sāvathiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā mahākaccāno avantiſu viharati kuraraghare § pavatte pabbate. Tena kho pana samayena soṇo upāsako kuṭikaṇṇo āyasmato mahākaccānassa upaṭṭhāko hoti.

Atha kho soṇassa upāsakassa kuṭikaṇṇassa rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi- “yathā yathā kho ayyo mahākaccāno dhammam deseti nayidaṁ sukaram agāram ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇam ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmačariyam caritum. Yaṁnūnāhaṁ (..0145) kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyyan”ti.

Atha kho soṇo upāsako kuṭikaṇṇo yenāyasmā mahākaccāno tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantam mahākaccānam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho soṇo upāsako kuṭikaṇṇo āyasmantam mahākaccānam etadavoca-

“Idha mayhaṁ, bhante, rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi- ‘yathā yathā kho ayyo mahākaccāno dhammam deseti nayidaṁ sukaram agāram ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇam ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmačariyam caritum. Yaṁnūnāhaṁ kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyyan’ti. Pabbājetu maṁ, bhante, ayyo mahākaccāno”ti.

Evam vutte, āyasmā mahākaccāno soṇam upāsakam kuṭikaṇṇam etadavoca- “dukkaram kho, soṇa, yāvajīvam ekabhattam ekaseyyam brahmačariyam. Ingha tvam, soṇa, tattheva āgārikabhūto samāno buddhānam sāsanam anuyuñja kālayuttam ekabhattam ekaseyyam brahmačariyan”ti. Atha kho soṇassa upāsakassa kuṭikaṇṇassa yo ahosi pabbajābhisaṅkhāro so paṭipassambhi.

Dutiyampi kho ...pe... dutiyampi kho āyasmā mahākaccāno soṇam upāsakam kuṭikaṇṇam etadavoca- “dukkaram kho, soṇa, yāvajīvam ekabhattam ekaseyyam brahmačariyam. Ingha tvam, soṇa, tattheva āgārikabhūto samāno buddhānam sāsanam anuyuñja kālayuttam ekabhattam ekaseyyam brahmačariyan”ti. Dutiyampi kho soṇassa upāsakassa kuṭikaṇṇassa yo ahosi pabbajābhisaṅkhāro so paṭipassambhi.

Tatiyampi kho soṇassa upāsakassa kuṭikaṇṇassa rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi- “yathā yathā kho ayyo mahākaccāno dhammam deseti nayidaṁ sukaram agāram ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇam ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmačariyam caritum. Yaṁnūnāhaṁ kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyyan”ti. Tatiyampi kho soṇo upāsako kuṭikaṇṇo (..0146) yenāyasmā mahākaccāno tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantam mahākaccānam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho soṇo upāsako kuṭikaṇṇo āyasmantam mahākaccānam etadavoca-

“Idha mayhaṁ, bhante, rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi-

pādi- 'yathā yathā kho ayyo mahākaccāno dhammaṁ deseti nayidaṁ sukaram agāram ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇam ekantaparisuddham saṅkhalikhitam brahmacariyam caritum. Yaṁnūnāhaṁ kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyyan'ti. Pabbājetu mām, bhante, ayyo mahākaccāno"ti.

Atha kho āyasmā mahākaccāno soṇam upāsakam kuṭikāṇṇam pabbājesi. Tena kho pana samayena avantidakkhiṇāpatho § appabhikkhuko hoti. Atha kho āyasmā mahākaccāno tiṇṇam vassānam accayena kicchena kasirena tato tato dasavaggam bhikkhusaṅgham sannipātētvā āyasmantaṁ soṇam upasampādesi.

Atha kho āyasmato soṇassa vassamvuṭṭhassa § rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi- "na kho me so bhagavā sammukhā diṭṭho, api ca sutoyeva me so bhagavā- īdiso ca īdiso cā'ti. Sace mām upajjhāyo anujāneyya, gaccheyyāhaṁ tam bhagavantam dassanāya arahantam sammāsambuddhan"ti.

Atha kho āyasmā soṇo sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yenāyasmā mahākaccāno tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantaṁ mahākaccānam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho āyasmā soṇo āyasmantaṁ mahākaccānam etadavoca-

"Idha mayhaṁ, bhante, rahogatassa paṭisallīnassa evam cetaso parivitakko udapādi- 'na kho me so bhagavā sammukhā diṭṭho, api ca sutoyeva me so bhagavā- īdiso ca īdiso cā'ti. Sace mām upajjhāyo (..0147) anujāneyya, gaccheyyāhaṁ tam bhagavantam dassanāya arahantam sammāsambuddhan"ti () §.

"Sādhu sādhu, soṇa; gaccha tvam, soṇa, tam bhagavantam dassanāya arahantam sammāsambuddham §. Dakkhissasi tvam, soṇa, tam bhagavantam pāsādikam pasādanīyam santindriyam santamānasam uttamadamatthasamathamanuppattam dantaṁ guttam yatindriyam nāgam. Disvāna mama vacanena bhagavato pāde sirasā vandāhi, appābādhām appātaṅkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram § puccha- 'upajjhāyo me, bhante, āyasmā mahākaccāno bhagavato pāde sirasā vandati, appābādhām appātaṅkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram § pucchatī"-ti.

"Evam, bhante"ti kho āyasmā soṇo āyasmato

mahākaccānassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā āyasmantam mahākaccānam abhivādetvā padakkhiṇam katvā senāsanam samsāmetvā patta-cīvaramādāya yena sāvatthi tena cārikam pakkāmi. Anupubbena cārikam carāmāno yena sāvatthi jetavanam anāthapiṇḍikassa ārāmo, yena bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā soṇo bhagavantaṁ etadavoca- “upajjhāyo me, bhante, āyasmā mahākaccāno bhagavato pāde sirasā vandati, appābādham appātaṅkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram § pucchatī”ti.

“Kacci, bhikkhu, khamanīyam, kacci yāpanīyam, kaccisi appakilamathena addhānam āgato, na ca piṇḍakena kilantosi”ti? “Khamanīyam bhagavā, yāpanīyam bhagavā, appakilamathena cāham, bhante, addhānam āgato, na piṇḍakena kilantomhi”ti.

Atha kho bhagavā āyasmantam ānandaṁ āmantesi- “imassānanda, āgantu-kassa bhikkhuno senāsanam paññāpehi”ti. Atha kho āyasmato ānandassa etada-hosi- “yassa kho mam bhagavā āṇāpeti (..0148)- ‘imassānanda, āgantukassa bhikkhuno senāsanam paññāpehi’ti, icchatī bhagavā tena bhikkhunā saddhim eka-vihāre vatthum, icchatī bhagavā āyasmatā soṇena saddhim ekavihāre vatthun”ti. Yasmīm vihāre bhagavā viharati, tasmīm vihāre āyasmato soṇassa senāsanam paññāpesi.

Atha kho bhagavā bahudeva rattim abbhokāse nisajjāya vītināmetvā pāde pakkhāletvā vihāram pāvisi. Āyasmāpi kho soṇo bahudeva rattim abbhokāse nisajjāya vītināmetvā pāde pakkhāletvā vihāram pāvisi. Atha kho bhagavā rattiyā paccūsasamayam paccutṭhāya āyasmantam soṇam ajhesi- “paṭibhātu tam bhikkhu dhammo bhāsitun”ti.

“Evam, bhante”ti kho āyasmā soṇo bhagavato paṭissutvā soṇasa atṭhakavaggi-kāni sabbāneva sarena abhaṇi. Atha kho bhagavā āyasmato soṇassa sarabha-ññapariyosāne abbhanumodi- “sādhu sādhu, bhikkhu, suggahitāni te, bhikkhu, soṇasa atṭhakavaggikāni sumanasikatāni sūpadhāritāni, kalyāṇiyāsi § vācāya samannāgato vissaṭṭhāya anelagalāya athassa viññāpaniyā. Kati vassosi tvam, bhikkhū”ti? “Ekavasso aham bhagavā”ti. “Kissa pana tvam, bhikkhu, evam ciram akāsi”ti? “Ciram diṭṭho § me, bhante, kāmesu ādīnavo; api ca sambādho gharā-vāso bahukicco bahukaraṇīyo”ti.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Disvā ādīnavam loke, ṣatvā dhammam nirūpadhim;
ariyo na ramatī pāpe, pāpe na ramatī sucī”ti. chaṭṭham;

7. Kaṇkhārevatasuttam

47. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā kaṇkhārevato bhagavato avidure nisinno hoti pallaṅkam ābhujitvā ujuṁ kāyam paṇidhāya attano kaṇkhāvitaraṇavisuddhim paccavekkhamāno.

Addasā (..0149) kho bhagavā āyasmantam kañkhārevataṁ avidūre nisinnam pallañkam ābhujitvā ujuṁ kāyam pañidhāya attano kañkhāvitaranavisuddhim paccavekkhamānam.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Yā kāci kañkhā idha vā huram vā,
sakavediyā vā paravediyā vā;
ye jhāyino tā pajahanti sabbā,
ātāpino brahmacariyam carantā”ti. sattamam;

8. Saṅghabhedasuttam

48. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā rājagahe viharati veļuvane kala-ndakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā ānando tadahuposathe pubba-ñhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya rājagahaṁ piṇḍāya pāvisi.

Addasā kho devadatto āyasmantam ānandaṁ rājagahe piṇḍāya carantam. Disvāna yenāyasmā ānando tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā āyasmantam ānandaṁ etadavoca- “ajjatagge dānāham, āvuso ānanda, aññatreva bhagavatā aññatra bhikkhusaṅghā uposatham karissāmi saṅghakammāni cā”ti.

Atha kho āyasmā ānando rājagahe piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapāta-paṭikkanto yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivā-detvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisino kho āyasmā ānando bhagavantam etadavoca-

“Idhāham, bhante, pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya rājagahaṁ piṇḍāya pāvisi. Addasā kho mām, bhante, devadatto rājagahe piṇḍāya carantam. Disvāna yenāham tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā mām etadavoca- ‘ajjatagge dānāham, āvuso ānanda, aññatreva bhagavatā aññatra bhikkhusaṅghā upo-satham karissāmi saṅghakammāni cā’ti. Ajja, bhante, devadatto saṅgham bhindi-ssati, uposathañca karissati saṅghakammāni cā”ti.

Atha (..0150) kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Sukaram sādhunā sādhu, sādhu pāpena dukkaram §.
pāpam pāpena sukaram, pāpamariyehi dukkaran”ti. atṭhamam;

9. Sadhāyamānasuttam

49. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā kosalesu cārikam carati mahatā bhikkhusaṅghena saddhim. Tena kho pana samayena sambahulā māṇavakā bhagavato avidūre sadhāyamānarūpā § atikkamanti. Addasā kho bhagavā sambahule māṇavake avidūre sadhāyamānarūpe atikkante.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Parimutṭhā pañditābhāsā, vācāgocarabhāṇino;
yāvicchanti mukhāyāmaṁ, yena nītā na tam vidū”ti. navamam;

10. Cūlapanthakasuttam

50. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā cūlapanthako § bhagavato avidūre nisinno hoti pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya parimukham satiṁ upaṭṭhapetvā.

Addasā kho bhagavā āyasmantam cūlapanthakam avidūre nisinnam pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya parimukham satiṁ upaṭṭhapetvā.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi- “Thitena (..0151) kāyena ṭhitena cetasā,

tiṭṭham nisinno uda vā sayāno;

etam § satiṁ bhikkhu adhiṭṭhahāno,

labhetha pubbāpariyam visesam;

laddhāna pubbāpariyam visesam,

adassanam maccurājassa gacche”ti. dasamaṁ;

Soṇavaggo § pañcamo niṭṭhito.

Tassuddānam-

Piyo appāyukā kuṭṭhī, kumārakā uposatho;

soño ca revato bhedo, sadhāya panthakena cāti.

6. Jaccandhavaggo

1. Āyusaṅkhārossajanasuttam

51. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā vesāliyam viharati mahāvane kūṭāgārasālāyam. Atha kho bhagavā pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvara-mādāya vesālim piṇḍāya pāvisi. Vesāliyam piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍa-pātapaṭikkanto āyasmantam ānandaṁ āmantesi- “gaṇhāhi, ānanda, nisīdanam. Yena cāpālam § cetiyam tenupasaṅkamissāma divāvihārāyā”ti.

“Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paṭissutvā nisīdanam ādāya bhagavantam piṭṭhito piṭṭhito anubandhi. Atha kho bhagavā yena cāpālam cetiyam tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Nisajja kho bhagavā āyasmantam ānandaṁ āmantesi-

“Ramaṇīyā, ānanda, vesālī; ramaṇīyam udenam cetiyam; ramaṇīyam gotamakam cetiyam; ramaṇīyam sattambam cetiyam; ramaṇīyam bahuputtaṁ cetiyam; ramaṇīyam sārandadam cetiyam; ramaṇīyam cāpālam cetiyam. Yassa cassaci, ānanda (..0152), cattāro iddhipādā bhāvitā bahulīkatā yānīkatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, so ākaṅkhamāno () § kappam vā tiṭṭheyya kappāva-sesam vā. Tathāgatassa kho, ānanda, cattāro iddhipādā bhāvitā bahulīkatā yānī-

katā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā. Ākaṇkhamāno, ānanda, tathā-gato kappam vā tiṭṭheyya kappāvasesam vā”ti.

Evampi kho āyasmā ānando bhagavatā oḷārike nimitte kayiramāne, oḷārike obhāse kayiramāne, nāsakkhi paṭivijjhitud; na bhagavantam yāci- “tiṭṭhatu, bhante, bhagavā kappam; tiṭṭhatu sugato kappam bahujanahitāya bahujanasu-khāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānan”ti, yathā tam mārena pariyoṭṭhitacitto. Dutiyampi kho ...pe... tatiyampi kho bhagavā āya-smantaṁ ānandam āmantesi-

“Ramaṇīyā, ānanda, vesālī; ramaṇīyam udenam cetiyam; ramaṇīyam gotamakam cetiyam; ramaṇīyam sattambam cetiyam; ramaṇīyam bahuputtam cetiyam; ramaṇīyam sārandadam cetiyam; ramaṇīyam cāpālam cetiyam. Yassa cassaci, ānanda, cattāro iddhipādā bhāvitā bahulikatā yānikatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā, so ākaṇkhamāno kappam vā tiṭṭheyya kappāvasesam vā. Tathāgatassa kho, ānanda, cattāro iddhipādā bhāvitā bahulikatā yānikatā vatthukatā anuṭṭhitā paricitā susamāraddhā. Ākaṇkhamāno, ānanda, tathāgato kappam vā tiṭṭheyya

kappāvasesam vā”ti.

Evampi kho āyasmā ānando bhagavatā olārike nimitte kayiramāne, olārike obhāse kayiramāne, nāsakkhi paṭivijjhitud; na bhagavantam yāci- “tiṭṭhatu, bhante, bhagavā kappam; tiṭṭhatu sugato kappam bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānan”ti, yathā tam mārena pariyoṭṭhitacitto.

Atha kho bhagavā āyasmantam ānandam āmantesi- “gaccha tvam, ānanda, yassadāni kālam maññasī”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato (..015) paṭissutvā utṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā avidūre aññatarasmiṁ rukkhamūle nisīdi.

Atha kho māro pāpimā, acirapakkante āyasmante ānande, yena bhagavā tenu-pasaṅkami; upasaṅkamitvā ekamantam aṭṭhāsi. Ekamantam ṭhito kho māro pāpimā bhagavantam etadavoca-

“Parinibbātu dāni, bhante, bhagavā; parinibbātu sugato; parinibbānakālo dāni, bhante, bhagavato. Bhāsitā kho panesā, bhante, bhagavatā vācā- ‘na tāvāhaṁ, pāpima, parinibbāyissāmi yāva me bhikkhū na sāvakā bhavissanti viyattā vinītā visāradā § bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammadcārino, sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhissanti desessanti paññapessanti paṭṭhapessanti vivarissanti vibhajissanti uttānīkarissanti uppannam parappavādaṁ sahadhammena suniggahitam niggahetvā sappāṭihāriyam dhammaṁ desessantīti. Etarahi kho pana, bhante § bhikkhū bhagavato sāvakā viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammadcārino sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhissanti desessanti paññapenti paṭṭhapenti vivaranti vibhajanti uttānīkaronti uppannam parappavādaṁ sahadhammena suniggahitam niggahetvā sappāṭihāriyam dhammaṁ desenti. Parinibbātu dāni, bhante, bhagavā; parinibbātu sugato; parinibbānakālo dāni, bhante, bhagavato.

“Bhāsitā kho panesā, bhante, bhagavatā vācā- ‘na tāvāhaṁ, pāpima, parinibbāyissāmi yāva me bhikkhuniyo na sāvikā bhavissanti viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammadcāriniyo sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhissanti desessanti paññapessanti paṭṭhapessanti vivarissanti vibhajissanti uttānīkarissanti uppannam parappavādaṁ sahadhammena suniggahitam niggahetvā sappāṭihāriyam dhammaṁ desessantīti. Etarahi kho pana, bhante, bhikkhuniyo bhagavato sāvikā viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā (..0154) anudhammadcāriniyo sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhissanti desessanti paññapenti paṭṭhapenti vivaranti vibhajanti uttānīkaronti uppannam parappavādaṁ sahadhammena suniggahitam niggahetvā sappāṭihāriyam dhammaṁ desenti. Parinibbātu dāni, bhante, bhagavā; parinibbātu sugato; parinibbānakālo dāni, bhante, bhagavato.

“Bhāsitā kho panesā, bhante, bhagavatā vācā- ‘na tāvāhaṁ, pāpima, parinibbāyissāmi yāva me upāsakā na sāvakā bhavissanti viyattā vinītā visāradā bahussutā

dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammacārino sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhissanti desessanti paññapessanti paṭṭhapessanti vivarissanti vibhajissanti uttānīkarissanti uppannam parappavādam sahadhammena suniggahitam niggahetvā sappāṭihāriyam dhammaṁ desessantīti. Etarahi kho pana, bhante, upāsakā bhagavato sāvakā viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammacārino sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhanti desenti paññapenti paṭṭhapenti vivaranti vibhajanti uttānīkaronti uppannam parappavādam sahadhammena suniggahitam niggahetvā sappāṭihāriyam dhammaṁ desenti. Parinibbātu dāni, bhante, bhagavā; parinibbātu sugato; parinibbānakālo dāni, bhante, bhagavato.

“Bhāsitā kho panesā, bhante, bhagavatā vācā- ‘na tāvāhaṁ, pāpima, parinibbāyissāmi yāva me upāsikā na sāvikā bhavissanti viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammacāriniyo sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhissanti desessanti paññapessanti paṭṭhapessanti vivarissanti vibhajissanti uttānīkarissanti uppannam parappavādam sahadhammena suniggahitam niggahetvā sappāṭihāriyam dhammaṁ desessantīti. Etarahi kho pana, bhante, upāsikā bhagavato sāvikā viyattā vinītā visāradā bahussutā dhammadharā dhammānudhammappaṭipannā sāmīcippaṭipannā anudhammacāriniyo sakam ācariyakam uggahetvā ācikkhanti desenti paññapenti paṭṭhapenti vivaranti vibhajanti uttānīkaronti uppannam parappavādam sahadhammena suniggahitam niggahetvā sappāṭihāriyam dhammaṁ desenti. Parinibbātu dāni, bhante, bhagavā; parinibbātu sugato; parinibbānakālo dāni, bhante, bhagavato.

“Bhāsitā (..0155) kho panesā, bhante, bhagavatā vācā- ‘na tāvāhaṁ, pāpima, parinibbāyissāmi yāva me idam brahmacariyam na iddhañceva bhavissati phītañca vitthārikam bāhujaññam puthubhūtam yāva devamanussehi suppakāsitānti. Etarahi kho pana, bhante §, bhagavato brahmacariyam iddhañceva phītañca vitthārikam bāhujaññam puthubhūtam yāva devamanussehi suppakāsitam. Parinibbātu dāni, bhante, bhagavā; parinibbātu sugato; parinibbānakālo dāni, bhante, bhagavato”ti.

Evam vutte, bhagavā māraṁ pāpimantam etadavoca- “apposukko tvam, pāpima, hohi. Na ciram tathāgatassa parinibbānam bhavissati. Ito tiṇṇam māsānam accayena tathāgato parinibbāyissati”ti.

Atha kho bhagavā cāpāle cetiyē sato sampajāno āyusaṅkhāram ossaggi. Ossatthe ca bhagavatā āyusaṅkhāre mahābhūmicālo ahosi bhim̄sanako loma-haṁso, devadundubhiyo § ca phalim̄su.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Tulamatulañca sambhavam,
bhavasaṅkhāramavassaji muni;
ajjhattarato samāhito,
abhindi kavacamivattasambhavan”ti. paṭhamam;

2. Sattajaṭilasuttaṃ

52. Evam me sutam- ekam samayaṃ bhagavā sāvatthiyaṃ viharati pubbārāme migāramātupāsāde. Tena kho pana samayena bhagavā sāyanhasamayaṃ paṭisa-llānā vuṭṭhito bahidvārakoṭṭhake nisinno hoti. Atha kho rājā pasenadi kosalo yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi.

Tena (..0156) kho pana samayena satta ca jaṭilā, satta ca nigaṇṭhā, satta ca acelakā, satta ca ekasāṭakā, satta ca paribbājakā, parūlhakacchanakhalomā khārivividhamādāya § bhagavato avidūre atikkamanti.

Addasā kho rājā pasenadi kosalo te satta ca jaṭile, satta ca nigaṇṭhe, satta ca acelake, satta ca ekasāṭake, satta ca paribbājake, parūlhakacchanakhalome khārivividhamādāya bhagavato avidūre atikkamante. Disvāna uṭṭhāyāsanā ekamṣam uttarāsaṅgam karitvā dakkhiṇajāṇumāṇḍalam pathaviyam § nihantvā yena te satta ca jaṭilā, satta ca nigaṇṭhā, satta ca acelakā, satta ca ekasāṭakā, satta ca paribbājakā, tenañjaliṃ pañāmetvā tikkhattum nāmaṃ sāvesi- “rājāhaṃ, bhante, pasenadi kosalo; rājāhaṃ, bhante, pasenadi kosalo; rājāhaṃ, bhante, pasenadi kosalo”ti.

Atha kho rājā pasenadi kosalo acirapakkantesu tesu sattasu ca jaṭilesu, sattasu ca nigaṇṭhesu, sattasu ca acelakesu, sattasu ca ekasāṭakesu, sattasu ca paribbājakesu, yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho rājā pasenadi kosalo bhagavantam etadavoca- “ye kho § bhante, loke arahanto vā arahattamaggam vā samāpannā ete tesam aññatare”ti §.

“Dujjānam kho etam, mahārāja, tayā gihinā kāmabhoginā puttasambādhasyaṇam ajjhāvasantena kāsikacandanaṃ paccanubhontena mālāgandhavilepanam dhārayantena jātarūparajataṃ sādiyantena- ime vā arahanto, ime vā arahattamaggam samāpannāti.

“Samvāsena kho, mahārāja, sīlam veditabbam. Tañca kho dīghena addhunā na ittaram §, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññena. Samvohārena kho, mahārāja, soceyyam veditabbam. Tañca kho dīghena addhunā (..0157) na ittaram, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññena. Āpadāsu kho, mahārāja, thāmo veditabbo. So ca kho dīghena addhunā na ittaram, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññena. Sākacchāya kho, mahārāja, paññā veditabbā. Sā ca kho dīghena addhunā na ittaram, manasikarotā no amanasikarotā, paññavatā no duppaññenā”ti.

“Acchariyam, bhante, abbhutam, bhante! Yāva subhāsitam cidaṃ §, bhante, bhagavatā- ‘dujjānam kho etam, mahārāja, tayā gihinā puttasambādhasyaṇam ajjhāvasantena kāsikacandanaṃ paccanubhontena mālāgandhavilepanam dhārayantena jātarūparajataṃ sādiyantena- ime vā arahanto, ime vā arahattamaggam samāpannāti. Samvāsena kho, mahārāja, sīlam veditabbam ...pe... sākacchāya kho, mahārāja, paññā veditabbā. Sā ca kho dīghena addhunā na ittaram, manasi-

karotā no amanasikarotā, paññavatā no dappaññenā”ti.

“Ete, bhante, mama purisā corā § ocarakā janapadam ocaritvā gacchanti. Tehi pañhamam ocinēṇam aham pacchā osārissāmi §. Idāni te, bhante, tam rajojallam pavāhetvā sunhātā suvilitā kappitakesamassū odātavatthavasanā pañcahi kāmaguṇehi samappitā samaṅgibhūtā paricāressantī” § ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Na vāyameyya sabbattha, nāññassa puriso siyā;
nāññam nissāya jīveyya, dhammena na vaṇim § care”ti. Dutiyam.

3. Paccavekkhaṇasuttam

53. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena bhagavā attano aneke (..0158) pāpake akusale dhamme pahīne paccavekkhamāno nisinno hoti, aneke ca kusale dhamme bhāvanāpāripūrim gate.

Atha kho bhagavā § attano aneke pāpake akusale dhamme pahīne viditvā aneke ca kusale dhamme bhāvanāpāripūrim gate § tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Ahu pubbe tadā nāhu, nāhu pubbe tadā ahu;

na cāhu na ca bhavissati, na cetarahi vijjati”ti. tatiyam;

4. Paṭhamanānātitthiyasuttaṁ

54. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulā nānātitthiyasamanabrahmaṇaparibbājakā sāvatthiyam paṭivasanti nānādiṭṭhikā nānākhantikā nānārūcikā nānādiṭṭhinissayanissitā.

Santeke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “sassato loko, idameva saccam moghamāññan”ti. Santi paneke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “asassato loko, idameva saccam moghamāññan”ti. Santeke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “antavā loko, idameva saccam moghamāññan”-ti. Santi paneke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “anantavā loko, idameva saccam moghamāññan”ti. Santeke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “tam jīvam tam sarīram, idameva saccam moghamāññan”ti. Santi paneke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “aññam jīvam aññam sarīram, idameva saccam moghamāññan”ti. Santeke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “hoti tathāgato param maraṇā, idameva saccam moghamāññan”ti. Santi paneke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “na hoti tathāgato param maraṇā, idameva saccam moghamāññan”ti. Santeke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “hoti ca na ca hoti tathāgato param maraṇā, idameva saccam moghamāññan”ti. Santi paneke (..0159) samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “neva hoti na na hoti tathāgato param maraṇā, idameva saccam moghamāññan”ti.

Te bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattīhi vitudantā viharanti- ‘ediso dhammo, nediso dhammo; nediso dhammo, ediso dhammo’ti.

Atha kho sambahulā bhikkhū pubbaṇhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya sāvatthim piṇḍāya pāvisiṁsu. Sāvatthiyam piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkantā yena bhagavā tenupasaṅkamīṁsu; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidim̄su. Ekamantam nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam etadavocum-

“Idha, bhante, sambahulā nānātitthiyasamanabrahmaṇaparibbājakā sāvatthiyam paṭivasanti nānādiṭṭhikā nānākhantikā nānārūcikā nānādiṭṭhinissayanissitā.

“Santeke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- ‘sassato loko, idameva saccam moghamāññan’ti ...pe... te bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattīhi vitudantā viharanti- ‘ediso dhammo, nediso dhammo; nediso dhammo, ediso dhammo’” ti.

“Aññatitthiyā, bhikkhave, paribbājakā andhā acakkhukā; attham na jānanti, anattham na jānanti, dhammam na jānanti, adhammam na jānanti. Te attham ajānantā anattham ajānantā dhammam ajānantā adhammam ajānantā bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattīhi vitudantā viharanti- ‘ediso

dhammo, nediso dhammo; nediso dhammo, ediso dhammo”ti.

“Bhūtapubbaṁ, bhikkhave, imissāyeva sāvatthiyā aññataro rājā ahosi. Atha kho, bhikkhave, so rājā aññataram purisaṁ āmantesi- ‘ehi tvam, ambho purisa, yāvatakā sāvatthiyā jaccandhā te sabbe ekajjhāṁ sannipātehī’ti. ‘Evam, devā’ti kho, bhikkhave, so puriso tassa rañño paṭissutvā yāvatakā sāvatthiyā jaccandhā te sabbe gahetvā yena so rājā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā tam rājānam etadavoca- ‘sannipātitā kho te, deva, yāvatakā sāvatthiyā jaccandhā’ti (..0160). ‘Tena hi, bhaṇe, jaccandhānam hatthim dassehī’ti. ‘Evam, devā’ti kho, bhikkhave, so puriso tassa rañño paṭissutvā jaccandhānam hatthim dassesi.

“Ekaccānam jaccandhānam hatthissa sīsam dassesi- ‘ediso, jaccandhā, hatthī’ti. Ekaccānam jaccandhānam hatthissa kaṇṇam dassesi- ‘ediso, jaccandhā, hatthī’ti. Ekaccānam jaccandhānam hatthissa dantam dassesi- ‘ediso, jaccandhā, hatthī’ti. Ekaccānam jaccandhānam hatthissa ṣonḍam dassesi- ‘ediso, jaccandhā, hatthī’ti. Ekaccānam jaccandhānam hatthissa kāyam dassesi- ‘ediso, jaccandhā, hatthī’ti. Ekaccānam jaccandhānam hatthissa pādam dassesi- ‘ediso, jaccandhā, hatthī’ti. Ekaccānam jaccandhānam hatthissa satthim § dassesi- ‘ediso, jaccandhā, hatthī’ti. Ekaccānam jaccandhānam hatthissa naṅgutṭham dassesi- ‘ediso, jaccandhā, hatthī’ti. Ekaccānam jaccandhānam hatthissa vāladhim dassesi- ‘ediso, jaccandhā, hatthī’ti.

“Atha kho, bhikkhave, so puriso jaccandhānam hatthim dassetvā yena so rājā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā tam rājānam etadavoca- ‘diṭṭho kho tehi, deva, jaccandhehi hatthī; yassa dāni kālam maññasi’ti.

“Atha kho, bhikkhave, so rājā yena te jaccandhā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā te jaccandhe etadavoca- ‘diṭṭho vo, jaccandhā, hatthī’ti? ‘Evam, deva, diṭṭho no hatthī’ti. ‘Vadetha, jaccandhā, kīdiso hatthī’ti?

“Yehi, bhikkhave, jaccandhehi hatthissa sīsam diṭṭham ahosi, te evamāhamṣu- ‘ediso, deva, hatthī seyyathāpi kumbho’ti.

“Yehi, bhikkhave, jaccandhehi hatthissa kaṇṇo diṭṭho ahosi, te evamāhamṣu- ‘ediso, deva, hatthī seyyathāpi suppo’ti.

“Yehi, bhikkhave, jaccandhehi hatthissa danto diṭṭho ahosi, te evamāhamṣu- ‘ediso, deva, hatthī seyyathāpi khīlo’ti.

“Yehi, bhikkhave, jaccandhehi hatthissa ṣonḍo diṭṭho ahosi, te evamāhamṣu- ‘ediso, deva, hatthī seyyathāpi naṅgalisā’ti.

“Yehi, bhikkhave, jaccandhehi hatthissa kāyo diṭṭho ahosi, te evamāhamṣu- ‘ediso, deva, hatthī seyyathāpi koṭṭho’ti.

“Yehi (..0161), bhikkhave, jaccandhehi hatthissa pādo diṭṭho ahosi, te evamāhamṣu- ‘ediso, deva, hatthī seyyathāpi thūṇo’ti.

“Yehi, bhikkhave, jaccandhehi hatthissa satthi diṭṭho § hosi, te evamāhamṣu- ‘ediso, deva, hatthī seyyathāpi udukkhalo’ti.

“Yehi, bhikkhave, jaccandhehi hatthissa naṅgutṭham diṭṭham ahosi, te evamāhamṣu- ‘ediso, deva, hatthī seyyathāpi musalo’ti.

“Yehi, bhikkhave, jaccandhehi hatthissa vāladhi diṭṭho ahosi, te evamāhamṣu-

‘ediso, deva, hatthī seyyathāpi sammajjanīti.

“Te ‘ediso hatthī, nediso hatthī; nediso hatthī, ediso hatthī”ti aññamaññam muṭṭhīhi saṃsumbhiṃsu §. Tena ca pana, bhikkhave, so rājā attamano ahosi.

“Evameva kho, bhikkhave, aññatitthiyā paribbājakā andhā acakkhukā. Te attham na jānanti anattham na jānanti, dhammam na jānanti adhammam na jānanti. Te attham ajānantā anattham ajānantā, dhammam ajānantā adhammam ajānantā bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattīhi vitudantā viharanti- ‘ediso dhammo, nediso dhammo; nediso dhammo, ediso dhammo’”-ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Imesu kira sajjanti, eke samaṇabrāhmaṇā;
viggayha nam vivadanti, janā ekaṅgadassino”ti. catuttham;

5. Dutiyanānātitthiyasuttaṃ

55. Evam me sutam- ekaṃ samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulā nānātitthiyasamaṇabrahmaṇaparibbājakā sāvatthiyam paṭivasanti nānādiṭṭhikā nānākhantikā nānārucikā nānādiṭṭhinissayanissitā.

Santeke (..0162) samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “sassato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santi paneke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “asassato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”-ti. Santeke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “sassato ca asassato ca § attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santi paneke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “neva sassato nāsassato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santeke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “sayamkato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santi paneke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “paramkato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santeke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “sayamkato ca paramkato ca § attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santi paneke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “asayamkāro aparamkāro § adhiccasamuppanno attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santeke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “sassataṃ sukhadukkham attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santi paneke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “asassataṃ sukhadukkham attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santeke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “sassatañca asassatañca § sukhadukkham attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santi paneke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “neva sassataṃ nāsassataṃ sukhadukkham attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santeke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “sayamkataṃ sukhadukkham attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santi paneke samaṇabrahmaṇā evamvādino evadiṭṭhino- “paramkataṃ

sukhadukkham attā ca loko ca, idameva saccam moghamaññan”ti. Santeke samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino- “sayamkatañca paramkatañca § sukhadukkham attā ca loko (..0163) ca, idameva saccam moghamaññan”ti. Santi paneke samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino- “asayamkāram aparamkāram adhiccasamuppannam sukhadukkham attā ca loko ca, idameva saccam moghamaññan”ti.

Te bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti- “ediso dhammo, nediso dhammo; nediso dhammo, ediso dhammo”ti.

Atha kho sambahulā bhikkhū pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisiṁsu. Sāvatthiyam piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkantā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidim̄su. Ekamantam nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam etadavocum-

“Idha, bhante, sambahulā nānātitthiyasamañabrahmañaparibbājakā sāvatthiyam paṭivasanti nānādiṭṭhikā nānākhantikā nānārucikā nānādiṭṭhinissayani-ssitā.

“Santeke samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino- ‘sassato attā ca loko ca, idameva saccam moghamaññan’ti ...pe... te bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā

viharanti- ‘ediso dhammo, nediso dhammo; nediso dhammo, ediso dhammo’”ti.

“Aññatitthiyā, bhikkhave, paribbājakā andhā acakkhukā; atthaṁ na jānanti anatthaṁ na jānanti, dhammaṁ na jānanti adhammaṁ na jānanti. Te atthaṁ ajānantā anatthaṁ ajānantā, dhammaṁ ajānantā adhammaṁ ajānantā bhaṇḍana-jātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharanti-‘ediso dhammo, nediso dhammo; nediso dhammo, ediso dhammo’”ti.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyāṁ velāyāṁ imāṁ udānaṁ udānesi-

“Imesu kira sajjanti, eke samaṇabrāhmaṇā;

antarāva visidanti, appatvāva tamogadhan”ti. pañcamam;

6. Tatiyanānātitthiyasuttaṁ

56. Evam (..0164) me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jeta-vane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sambahulā nānātitthiya-samaṇabrāhmaṇaparibbājakā sāvatthiyam paṭivasanti nānādiṭṭhikā nānākhantikā nānārucikā nānādiṭṭhinissayanissitā.

Santeke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “sassato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “asassato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “sassato ca asassato ca attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “neva sassato nāsassato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “sayamkato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “paramkato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “sayamkato ca paramkato ca attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “asayamkāro aparamkāro adhiccasamuppanno attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “sassataṁ sukhadukkham attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “asassataṁ sukhadukkham attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “sassatañca asassatañca sukhadukkham attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “neva sassataṁ nāsassataṁ sukhadukkham attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santeke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “sayamkataṁ sukhadukkham attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santi paneke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “paramkataṁ sukhadukkham attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti (..0165). Santeke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino- “sayamkatañca paramkatañca sukhadukkham attā ca loko ca, idameva saccam moghamāñnan”ti. Santi paneke

samaṇabrahmaṇā evamvādino evamditthino- “asayaṁkāram aparamkāram adhiccasamuppannam sukhadukkham attā ca loko ca, idameva saccam moghamāññan”ti.

Te bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattīhi vitudantā viharanti- “ediso dhammo, nediso dhammo; nediso dhammo, ediso dhammo”ti.

Atha kho sambahulā bhikkhū pubbaṇhasamayam nivāsetvā pattacivaramādāya sāvatthim piṇḍāya pāvisim̄su. Sāvatthiyam piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkantā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisidim̄su. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam etadavocum-

“Idha, bhante, sambahulā nānātitthiyasamaṇabrahmaṇaparibbājakā sāvatthiyam paṭivasanti nānādiṭṭhikā nānākhantikā nānārucikā nānādiṭṭhinissayani-ssitā.

“Sanke samanabrahmaṇā evamvādino evamditthino- ‘sassato attā ca loko ca, idameva saccam moghamāññan’ti ...pe... te bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattīhi vitudantā viharanti- ‘ediso dhammo, nediso dhammo; nediso dhammo, ediso dhammo’ti.

“Aññatitthiyā, bhikkhave, paribbājakā andhā acakkhukā. Te attham na jānanti anattham na jānanti, dhammam na jānanti adhammam na jānanti. Te attham ajānantā anattham ajānantā, dhammam ajānantā adhammam ajānantā bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattīhi vitudantā viharanti- ‘ediso dhammo, nediso dhammo; nediso dhammo, ediso dhammo’ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Ahaṅkārapasutāyam (..0166) pajā, paramkārūpasamhitā; etadeke nābbhaññam̄su, na nam sallanti addasum.

“Etañca sallaṁ paṭikacca § passato;
ahaṁ karomīti na tassa hoti;
paro karotīti na tassa hoti.

“Mānupetā ayam pajā, mānaganthā mānavinibaddhā §.
diṭṭhisu sārambhakathā, saṁsāram nātivattati”ti. chaṭṭham;

7. Subhūtisuttam

57. Evam me sutam- ekaṁ samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā subhūti bhagavato avidure nisinno hoti pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam paṇidhāya avitakkam samādhim samāpajjitvā.

Addasā kho bhagavā āyasmantaṁ subhūtim avidure nisinnam pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam paṇidhāya avitakkam samādhim samāpannam.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Yassa vitakkā vidhūpitā,
ajjhattam suvikappitā asesā;

taṁ saṅgamaticca arūpasaññī,
catuyogātigato na jātu metī”ti §. Sattamam̄.

8. Gaṇikāsuttam̄

58. Evam̄ me sutam̄- ekam̄ samayaṁ bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena rājagahe dve pūgā aññatarissā gaṇikāya sārattā honti paṭibaddhacittā; bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam̄ pāñhipi upakkamanti, leḍḍūhipi upakkamanti (..0167), dañdehipi upakkamanti, satthehipi upakkamanti. Te tattha maraṇampi nigacchanti maraṇamattampi dukkham̄.

Atha kho sambahulā bhikkhū pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya rājagahaṁ piṇḍāya pāvisiṁsu. Rājagahe piṇḍāya caritvā pacchābhattam̄ piṇḍapā-tapaṭikkantā yena bhagavā tenupasāṅkamim̄su; upasāṅkamitvā bhagavantam̄ abhivādetvā ekamantam̄ nisidiṁsu. Ekamantam̄ nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam̄ etadavocum-

“Idha, bhante, rājagahe dve pūgā aññatarissā gaṇikāya sārattā paṭibaddhacittā; bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam̄ pāñhipi upakkamanti, leḍḍūhipi upakkamanti, dañdehipi upakkamanti, satthehipi upakkamanti. Te tattha maraṇampi nigacchanti maraṇamattampi dukkhan”ti.

Atha kho bhagavā etamattham̄ viditvā tāyam̄ velāyam̄ imam̄ udānam̄ udānesi-

“Yañca pattaṁ yañca pattaṁ ubhayametaṁ rajānukiṇṇam̄, āturassānu-sikkhato. Ye ca sikkhāsārā sīlabbatam̄ jīvitam̄ brahmaçariyam̄ upaṭṭhānasārā, ayameko anto. Ye ca evamvādino- ‘natthi kāmesu doso’ti, ayaṁ dutiyo anto. Iccete ubho antā kaṭasivadḍhanā, kaṭasiyo diṭṭhim̄ vadḍhenti. Etete ubho ante anabhiññāya olīyanti eke, atidhāvanti eke. Ye ca kho te abhiññāya tatra ca nāhesum, tena ca nāmaññim̄su, vaṭṭam̄ tesam̄ natthi paññāpanāyā”ti. Aṭṭhamam̄.

9. Upātidhāvantisuttam̄

59. Evam̄ me sutam̄- ekam̄ samayaṁ bhagavā sāvatthiyam̄ viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena bhagavā rattandhakāratimi-sāyam̄ abbhokāse nisinno hoti telappadīpesu jhāyamānesu.

Tena kho pana samayena sambahulā adhipātakā tesu telappadīpesu āpātapari-pātam̄ anayaṁ āpajjanti, byasanam̄ āpajjanti §, anayabyasanam̄ āpajjanti (..0168) § Addasā kho bhagavā te sambahule adhipātakē tesu telappadīpesu āpātapari-pātam̄ anayaṁ āpajjante, byasanam̄ āpajjante, anayabyasanam̄ āpajjante.

Atha kho bhagavā etamattham̄ viditvā tāyam̄ velāyam̄ imam̄ udānam̄ udānesi-

“Upātidhāvanti na sāramenti,
navam̄ navam̄ bandhanaṁ brūhayanti;
patanti pajjotamivādhipātakā §,
diṭṭhe sute itiheke nivitṭhā”ti. navamam̄;

10. Uppajjantisuttam

60. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho āyasmā ānando yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho āyasmā ānando bhagavantam etadavoca-

“Yāvakīvañca, bhante, tathāgatā loke nuppajjanti arahanto sammāsambuddhā tāva aññatitthiyā paribbājakā sakkatā honti garukatā mānitā pūjitā apacitā lābhino cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Yato ca kho, bhante, tathāgatā loke uppajjanti arahanto sammāsambuddhā atha aññatitthiyā paribbājakā asakkatā honti agarukatā amānitā apū jitā anapacitā na lābhino cīvara- piṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Bhagavā yeva § dāni, bhante, sakkato hoti garukato mānito pūjito apacito lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsa- nagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam, bhikkhusaṅgho cā”ti.

“Evametam (..0169), ānanda, yāvakīvañca, ānanda, tathāgatā loke nuppajjanti arahanto sammāsambuddhā tāva aññatitthiyā paribbājakā sakkatā honti garukatā mānitā pūjitā apacitā lābhino cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Yato ca kho, ānanda, tathāgatā loke uppajjanti arahanto sammāsambuddhā atha aññatitthiyā paribbājakā asakkatā honti agarukatā amānitā apūjitatā anapacitā na lābhino cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam. Tathāgatova § dāni sakkato hoti garukato mānito pūjito apacito lābhī cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānam, bhikkhusaṅgo cā”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Obhāsatī tāva so kimi,
yāva na unnamate § pabhañkaro.
(sa) § verocanamhi uggate,
hatappabho hoti na cāpi bhāsatī.

“Evam obhāsitameva takkikānam §,
yāva sammāsambuddhā loke nuppajjanti;
na takkikā sujhanti na cāpi sāvakā,
dudditthi na dukkhā pamuccare”ti. dasamam;

Tassuddānam-

Āyujātilavekkhaṇā, tayo titthiyā subhūti;
gaṇikā upāti navamo, uppajjanti ca te dasāti.

Jaccandhavaggo chaṭṭho niṭṭhito.

7. Cūḷavaggo

1. Paṭhamalakuṇḍakabhaddiyasuttam

61. Evam (..0170) me sutam- ekaṁ samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jeta-vane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā sāriputto āyasmantam lakuṇḍakabhaddiyam anekapariyāyena dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti § samuttejeti sampahamseti.

Atha kho āyasmato lakuṇḍakabhaddiyassa āyasmatā sāriputtena anekapariyāyena dhammiyā kathāya sandassiyamānassa samādapiyamānassa samuttejiyamānassa sampahamsiyamānassa anupādāya āsavehi cittam vimucci.

Addasā kho bhagavā āyasmantam lakuṇḍakabhaddiyam āyasmatā sāriputtena anekapariyāyena dhammiyā kathāya sandassiyamānam samādapiyamānam samuttejiyamānam sampahamsiyamānam anupādāya āsavehi cittam vimuttam §.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Uddham adho sabbadhi vippamutto, ayamhamasmīti § anānupassī.

evam vimutto udatari ogham, atinapubba apunabbhavayat”ti. paṭhamam;

2. Dutiyalakuṇḍakabhaddiyasuttam

62. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā sāriputto āyasmantaṁ lakuṇḍakabhaddiyam sekham § maññamāno bhiyyosomattāya anekapariyāyena dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampahamseti.

Addasā (..0171) kho bhagavā āyasmantaṁ sāriputtam āyasmantaṁ lakuṇḍaka-bhaddiyam sekham maññamānam bhiyyosomattāya anekapariyāyena dhammiyā kathāya sandassentam samādapentam samuttejentam sampahamsentam.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Acchechchi § vat̄am byagā nirāsam, visukkhā saritā na sandati.
chinnaṁ vat̄am na vattati, esevento dukkhassā”ti. dutiyam;

3. Paṭhamasattasuttam

63. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sāvatthiyā manussā yebhu-yyena kāmesu ativelam sattā ( ) § rattā giddhā gadhitā § mucchitā ajjhopannā sammattakajātā kāmesu viharanti.

Atha kho sambahulā bhikkhū pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya sāvatthiyam piṇḍāya pāvisim̄su. Sāvatthiyam piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapātāpātikkantā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisidim̄su. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam etadavocum- “idha, bhante, sāvatthiyā manussā yebhuuyena kāmesu ativelam sattā rattā giddhā gadhitā mucchitā ajjhopannā sammattakajātā kāmesu viharanti”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Kāmesu sattā kāmasaṅgasattā,
saṃyojane vajjamapassamānā;
na hi jātu saṃyojanasaṅgasattā,
ogham tareyyum vipulam mahantan”ti. tatiyam;

4. Dutiyasattasuttam

64. Evam (..0172) me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena sāvatthiyā manussā yebhuuyena kāmesu sattā ( ) § rattā giddhā gadhitā mucchitā ajjhopannā andhīkatā sammattakajātā kāmesu viharanti.

Atha kho bhagavā pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya sāvatthim piṇḍāya pāvisi. Addasā kho bhagavā sāvatthiyā te manusse yebhuuyena kāmesu

satte ratte giddhe gadhite mucchite ajjhopanne andhīkate sammattakajāte kāmesu viharante.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Kāmandhā jālasañchannā, taṇhāchadanachāditā;
pamattabandhunā baddhā, macchāva kumināmukhe;
jarāmarañamanventi §, vaccho khīrapakova mātaran”ti. Catuttham.

5. Aparalakuṇḍakabhaddiyasuttam

65. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā lakuṇḍakabhaddiyo sambahulānam bhikkhūnam piṭṭhito piṭṭhito yena bhagavā tenupasaṅkami.

Addasā kho bhagavā āyasmantam lakuṇḍakabhaddiyam dūratova sambahulānam bhikkhūnam piṭṭhito piṭṭhito āgacchantam dubbaṇṇam duddasikam okotimakam yebhuyyena bhikkhūnam paribhūtarūpam. Disvāna bhikkhū āmantesi-

“Passatha no tumhe, bhikkhave, etam bhikkhum dūratova sambahulānam bhikkhūnam piṭṭhito piṭṭhito āgacchantam dubbaṇṇam duddasikam okotimakam yebhuyyena bhikkhūnam paribhūtarūpan”ti? “Evam, bhante”ti.

“Eso (..0173), bhikkhave, bhikkhu mahiddhiko mahānubhāvo. Na ca sā samāpatti sulabharūpā yā tena bhikkhunā asamāpannapubbā. Yassa catthāya § kula-puttā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti tadanuttaram brahmacariyapariyosānam diṭṭheva dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatī”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Nelaingo setapacchādo, ekāro vattatī ratho;
anīgham passa āyantam, chinnasotam abandhanan”ti. pañcamam;

6. Taṇhāsaṅkhayasuttam

66. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā aññāsikonḍañño § bhagavato avidure nisinno hoti pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya taṇhāsaṅkhayavimuttim paccavekkhamāno.

Addasā kho bhagavā āyasmantam aññāsikonḍañnam avidure nisinnam pallaṅkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya taṇhāsaṅkhayavimuttim paccavekkhamānam.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Yassa mūlam chamā natthi, paṇṇā natthi kuto latā;
taṁ dhīram bandhanā muttam, ko taṁ ninditumarahati;
devāpi nam pasam̄santi, brahmunāpi pasam̄sito”ti. chattham;

7. Papañcakhayasuttam

67. Evam me sutam- ekaṁ samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena bhagavā attano papañcasāññāsaṅkhāpahānaṁ paccavekkhamāno nisinno hoti.

Atha (..0174) kho bhagavā attano papañcasāññāsaṅkhāpahānaṁ viditvā

tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Yassa papañcā ṭhiti ca natthi,
sandānam palighañca vītivatto;
taṁ nittañham muniṁ carantam,
nāvajānāti sadevakopi loko”ti. sattamam;

8. Kaccānasuttam

68. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā mahākaccāno bhagavato avidūre nisinno hoti pallañkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya kāyagatāya satiyā ajjhattam parimukham sūpaṭhitāya.

Addasā kho bhagavā āyasmantam mahākaccānam avidūre nisinnam pallañkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya kāyagatāya satiyā ajjhattam parimukham sūpaṭhitāya.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Yassa siyā sabbadā sati,
satataṁ kāyagatā upaṭhitā;
no cassa no ca me siyā,
na bhavissati na ca me bhavissati;
Anupubbavihāri tattha so,
kāleneva tare visattikan”ti. aṭṭhamam;

9. Udapānasuttam

69. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā mallesu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhim yena thūnam § nāma mallānam brāhmaṇagāmo tadavasari. Assosum kho thūneyyakā brāhmaṇagahapatikā- “samaṇo khalu, bho, gotamo sakyaputto sakyakulā pabbajito mallesu cārikam caramāno (.0175) mahatā bhikkhusaṅghena saddhim thūnam anuppatto”ti.( ) § udapānam tiṇassa ca bhusassa ca yāva mukhato pūresum- “mā te muṇḍakā samaṇakā pānīyam apamsū”ti.

Atha kho bhagavā maggā okkamma yena rukkhamūlam tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisidi. Nisajja kho bhagavā āyasmantam ānandam āmantesi- “iṅha me tvam, ānanda, etamhā udapānā pānīyam āharā”ti.

Evam vutte, āyasmā ānando bhagavantaṁ etadavoca- “idāni so, bhante, udapāno thūneyyakehi brāhmaṇagahapatikehi tiṇassa ca bhusassa ca yāva mukhato pūrito- ‘mā te muṇḍakā samaṇakā pānīyam apamsū’”ti.

Dutiyampi kho ...pe... tatiyampi kho bhagavā āyasmantam ānandam āmantesi- “iṅha me tvam, ānanda, etamhā udapānā pānīyam āharā”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paṭissutvā pattam gahetvā yena so udapāno tenu-pasaṅkami. Atha kho so udapāno āyasmante ānande upasaṅkamante sabbam

taṁ tiṇañca bhusañca mukhato ovamitvā acchassa udakassa anāvilassa vippasannassa yāva mukhato pūrito vissandanto § maññe atṭhāsi.

Atha kho āyasmato ānandassa etadahosi- “acchariyam vata, bho, abbhutam vata, bho, tathāgatassa mahiddhikatā mahānubhāvatā! Ayañhi so udapāno mayi upasaṅkamante sabbam tam tiṇañca bhusañca mukhato ovamitvā acchassa udakassa anāvilassa vippasannassa yāva mukhato pūrito vissandanto maññe ṭhito”ti!! Pattena pānīyam ādāya yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam etadavoca- “acchariyam, bhante, abbhutam, bhante, tathāgatassa mahiddhikatā mahānubhāvatā! Ayañhi so, bhante, udapāno mayi upasaṅkamante sabbam tam tiṇañca bhusañca mukhato ovamitvā acchassa udakassa anāvilassa vippasannassa yāva mukhato pūrito vissandanto maññe atṭhāsi!! Pivatu bhagavā pānīyam, pivatu sugato pānīyan”ti.

Atha (..0176) kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Kim kayirā udapānena,
āpā ce sabbadā siyum;
taṇhāya mūlato chetvā,
kissa pariyesanam care”ti. navamam;

10. Utēnasuttam

70. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā kosambiyam viharati ghositārāme. Tena kho pana samayena rañño utenassa § uyyānagatassa antepuram daḍḍham hoti, pañca ca itthisatāni § kālaṇkatāni honti sāmāvatīpamukhāni.

Atha kho sambahulā bhikkhū pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaramādāya kosambim piṇḍāya pāvisiṁsu. Kosambiyam piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkantā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidiṁsu. Ekamantam nisinnā kho te bhikkhū bhagavantam etadavocum- “idha, bhante, rañño utenassa uyyānagatassa antepuram daḍḍham, pañca ca itthisatāni kālaṇkatāni sāmāvatīpamukhāni. Tāsam, bhante, upāsikānam kā gati ko abhisamparāyo”ti?

“Santetha, bhikkhave, upāsikāyo sotāpannā, santi sakadāgāminiyo, santi anāgāminiyo. Sabbā tā, bhikkhave, upāsikāyo anipphalā kālaṇkatā”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Mōhasambandhano loko, bhabbarūpova dissati;
upadhibandhano § bālo, tamasā parivārito.
sassatoriva § khāyati, passato natthi kiñcanan”ti. Dasamam.

Tassuddānam-

Dve (..0177) bhaddiyā dve ca sattā, lakuṇḍako taṇhākhayo;
papañcakhayo ca kaccāno, udapānañca utenoti.

Cūlavaggo § sattamo niṭṭhito.

8. Pāṭaligāmiyavaggo

1. Paṭhamanibbānapaṭisaṃyuttasuttaṃ

71. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena bhagavā bhikkhū nibbānapaṭisaṃyuttāya dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampaham-seti. Tedha bhikkhū § atṭhim katvā § manasi katvā sabbam cetaso § samannāharitvā ohitasotā dhammadam suṇanti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Atthi, bhikkhave, tadāyatanaṃ, yattha neva pathavī, na āpo, na tejo, na vāyo, na ākāsānañcāyatanaṃ, na viññāṇañcāyatanaṃ, na ākiñcaññāyatanaṃ, na nevasaññānāsaññāyatanaṃ, nāyam loko, na paraloko, na ubho candimasūriyā. Tatrāpāhaṃ, bhikkhave, neva āgatim vadāmi, na gatim, na ṭhitim, na cutim, na upapattim; appatiṭṭham, appavattam, anārammaṇamevetam. Esevanto dukkha-ssā”ti. Paṭhamam.

2. Dutiyanibbānapaṭisaṃyuttasuttaṃ

72. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena bhagavā bhikkhū nibbānapaṭisaṃyuttāya (..0178) dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampaham-seti. Tedha bhikkhū atṭhim katvā manasi katvā sabbam cetaso samannāharitvā ohitasotā dhammadam suṇanti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Duddasam anataṃ nāma, na hi saccam sudassanam;
paṭividdhā taṇhā jānato, passato natthi kiñcanan”ti. dutiyam;

3. Tatiyanibbānapaṭisaṃyuttasuttaṃ

73. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena bhagavā bhikkhū nibbānapaṭisaṃyuttāya dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampaham-seti. Tedha bhikkhū atṭhim katvā, manasi katvā, sabbam cetaso samannāharitvā, ohitasotā dhammadam suṇanti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Atthi, bhikkhave, ajātam abhūtam akataṃ asaṅkhataṃ. No cetam, bhikkhave, abhavissa ajātam abhūtam akataṃ asaṅkhataṃ, nayidha jātassa bhūtassa katassa saṅkhatassa nissaraṇam paññāyetha. Yasmā ca kho, bhikkhave, atthi ajātam abhūtam akataṃ asaṅkhataṃ, tasmā jātassa bhūtassa

katassa saṅkhatassa nissaraṇam paññāyatī”ti. Tatiyam.

4. Catutthanibbānapaṭisaṁyuttasuttaṁ

74. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvathiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena bhagavā bhikkhū nibbānapaṭisaṁyuttāya dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampaham-seti. Tedha bhikkhū atṭhim katvā manasi katvā sabbam cetaso samannāharitvā ohitasotā dhammaṁ suṇanti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Nissitassa (..0179) calitam, anissitassa calitam natthi. Calite asati passaddhi, passaddhiyā sati nati na hoti. Natiyā asati āgatigati na hoti. Āgatigatiyā asati cutūpapāto na hoti. Cutūpapāte asati nevidha na huram na ubhayama-ntarena

§. Esevanto dukkhassā”ti. Catuttham.

5. Cundasuttam

75. Evam me sutam- ekam samayaṁ bhagavā mallesu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhim yena pāvā tadavasari. Tatra sudam bhagavā pāvāyam viharati cundassa kammāraputtassa ambavane.

Assosi kho cundo kammāraputto “bhagavā kira mallesu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhim pāvam anuppatto pāvāyam viharati mayham ambavane”ti. Atha kho cundo kammāraputto yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinnam kho cundam kammāraputtam bhagavā dhammiyā kathāya sandassesi samādāpesi samuttejesi sampahamṣesi. Atha kho cundo kammāraputto bhagavatā dhammiyā kathāya sandassito samādapito samuttejito sampahamṣito bhagavantam etadavoca- “adhivāsetu me, bhante, bhagavā svātanāya bhattam saddhim bhikkhusaṅghenā”ti. Adhvāsesi bhagavā tuṇhībhāvena.

Atha kho cundo kammāraputto bhagavato adhvāsanam viditvā uṭṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi. Atha kho cundo kammāraputto tassā rattiyā accayena sake nivesane pañītam khādanīyam bhojanīyam paṭiyādāpetvā pahūtañca sūkaramaddavam bhagavato kālam ārocāpesi- “kālo, bhante, niṭṭhitam bhattan”ti.

Atha kho bhagavā pubbañhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvara mādāya saddhim bhikkhusaṅghena yena cundassa kammāraputtassa nivesanam tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisidi. Nisajja kho bhagavā cundam kammāraputtam āmantesi- “yam te, cunda, sūkaramaddavam paṭiyattam tena mām pari-visa, yam panaññam khādanīyam (..0180) bhojanīyam paṭiyattam tena bhikkhusaṅgham parivisā”ti. “Evam, bhante”ti kho cundo kammāraputto bhagavato paṭissutvā yam ahosi sūkaramaddavam paṭiyattam tena bhagavantam parivisi; yam panaññam khādanīyam bhojanīyam paṭiyattam tena bhikkhusaṅgham parivisi.

Atha kho bhagavā cundam kammāraputtam āmantesi- “yam te, cunda, sūkaramaddavam avasiṭṭham tam sobbhe nikhaṇāhi. Nāham tam, cunda, passāmi sade-vake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrahmaṇiyā pajāya sadevamanussāya yassa tam paribhuttam sammā pariṇāmaṁ gaccheyya aññatratā tathāgatasā”ti §. “Evam, bhante”ti kho cundo kammāraputto bhagavato paṭissutvā yam ahosi sūkaramaddavam avasiṭṭham tam sobbhe nikhaṇitvā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinnam kho cundam kammāraputtam bhagavā dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahamṣetvā uṭṭhāyāsanā pakkāmi.

Atha kho bhagavato cundassa kammāraputtassa bhattam bhuttāvissa kharo ābādho uppajji. Lohitapakkhandikā pabāḥhā § vedanā vattanti māraṇantikā. Tatra sudam bhagavā sato sampajāno adhvāsesi avihaññamāno. Atha kho bhagavā āyasmantam ānandam āmantesi- “āyāmānanda, yena kusinārā tenupasaṅkami-

ssāmā”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paccassosi.

“Cundassa bhattam bhūñjītvā, kammārassāti me sutam;
ābādham samphusī dhīro, pabālham māraṇantikam.

“Bhuttassa ca sūkaramaddavena, byādhippabālho udapādi satthuno;
viriccamāno § bhagavā avoca, ‘gacchāmaham kusināram nagaran’”ti.

Atha kho bhagavā maggā okkamma yena aññataram rukkhamūlam tenupasañkami; upasañkamitvā āyasmantam ānandam āmantesi- “iñgha me tvam, ānanda, catugguṇam saṅghāṭim paññāpehi; kilatosmi, ānanda, nisidissāmī”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paṭissutvā catugguṇam saṅghāṭim (..0181) paññāpesi. Nisidi bhagavā paññatte āsane. Nisajja kho bhagavā āyasmantam ānandam āmantesi- “iñgha me tvam, ānanda, pāniyam āhara; pipāsitosmi, ānanda, pivissāmī”ti.

Evam vutte, āyasmā ānando bhagavantam etadavoca- “idāni, bhante, pañcama-tāni sakaṭasatāni atikkantāni. Tam cakkacchinnam udakam parittam luṭitam āvilam sandati. Ayaṁ, bhante, kukuṭṭhā § nadī avidūre acchodakā sātodakā sīto-dakā setodakā supatithā ramaṇiyā. Ettha bhagavā pāniyañca pivissati gattāni ca sītīkarissati”ti §.

Dutiyampi kho ...pe... tatiyampi kho bhagavā āyasmantam ānandam āmantesi - “iñgha me tvam, ānanda, pāniyam āhara; pipāsitosmi, ānanda, pivissāmī”ti. “Evam, bhante”ti kho āyasmā ānando bhagavato paṭissutvā pattaṁ gahetvā yena sā nadī tenupasañkami. Atha kho sā nadī cakkacchinnā parittā luṭitā āvilā sandamānā āyasmante ānande upasañkamante acchā vippasannā anāvilā sandati.

Atha kho āyasmato ānandassa etadahosi- “acchariyam vata, bho, abbhutaṁ vata, bho, tathāgatassa mahiddhikatā mahānubhāvatā! Ayañhi sā nadī cakkacchinnā parittā luṭitā āvilā sandamānā mayi upasañkamante acchā vippasannā anāvilā sandati”ti!! Pattena pāniyam ādāya yena bhagavā tenupasañkami; upasañkamitvā bhagavantam etadavoca- “acchariyam, bhante, abbhutaṁ, bhante, tathāgatassa mahiddhikatā mahānubhāvatā! Ayañhi sā, bhante, nadī cakkacchinnā parittā luṭitā āvilā sandamānā mayi upasañkamante acchā vippasannā anāvilā sandati!! Pivatu bhagavā pāniyam, pivatu sugato pāniyan”ti.

Atha kho bhagavā pāniyam apāyi §. Atha kho bhagavā mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ yena kukuṭṭhā nadī tenupasañkami; upasañkamitvā kukuṭṭham nadīm ajjhogāhetvā nhatvā ca pivitvā ca paccuttaritvā yena ambavanam tenupasañkami; upasañkamitvā āyasmantam cundakam āmantesi- “iñgha me tvam, cundaka, catugguṇam saṅghāṭim paññāpehi; kilatosmi, cundaka, nipajjissāmī”ti (..0182). “Evam, bhante”ti kho āyasmā cundako bhagavato paṭissutvā catu-gguṇam saṅghāṭim paññāpesi. Atha kho bhagavā dakkhiṇena passena sīha-seyyam kappesi pāde pādaṁ accādhāya sato sampajāno utṭhānasāññam manasi karitvā. Āyasmā pana cundako tattheva bhagavato purato nisidi.

“Gantvāna buddho nadikam kukuṭṭham,
acchodakam sātudakam § vippasannam.
ogāhi satthā sukilantarūpo,

tathāgato appatimodha loke.

“Nhatvā ca pivitvā cudadāri § satthā,
purakkhato bhikkhugaṇassa majjhe;
satthā pavattā bhagavā idha dhamme,
upāgami ambavānaṁ mahesi;
āmantayi cundakam nāma bhikkhum,
catugguṇam santhara § me nipajjam.
“So codito bhāvitattena cundo,
catugguṇam santhari § khippameva.
nipajji satthā sukilantarūpo,
cundopi tattha pamukhe nisīdī”ti.

Atha kho bhagavā āyasmantam ānandaṁ āmantesi- “siyā kho, panānanda,
cundassa kammāraputtassa koci vippaṭisāram upadaheyya- ‘tassa te, āvuso
cunda, alābhā, tassa te dulladdham yassa te tathāgato pacchimam piṇḍapātam
bhuñjitvā parinibbuto’ti. Cundassānanda, kammāraputtassa evam vippaṭisāro
paṭivinodetabbo-

“Tassa te, āvuso cunda, lābhā, tassa te suladdham yassa te tathāgato
pacchimam piṇḍapātam paribhuñjitvā parinibbuto. Sammukhā metam, āvuso
cunda, bhagavato sutam, sammukhā paṭiggahitam- dveme piṇḍapātā samasama-
phalā (..0183) samasamavipākā ativiya aññehi piṇḍapātehi mahapphalatarā ca
mahānisamsatarā ca. Katame dve? Yañca piṇḍapātam paribhuñjitvā tathāgato
anuttaram sammāsambodhim abhisambujhati, yañca piṇḍapātam paribhuñjitvā
anupādisesāya nibbānadhadhātuyā parinibbāyati. Ime dve piṇḍapātā samasama-
phalā samasamavipākā ativiya aññehi piṇḍapātehi mahapphalatarā ca mahāni-
samsatarā ca.

“Āyusamvattanikam āyasmatā cundena kammāraputtena kammam upacitam,
vaṇṇasamvattanikam āyasmatā cundena kammāraputtena kammam upacitam,
sukhasamvattanikam āyasmatā cundena kammāraputtena kammam upacitam,
saggasamvattanikam āyasmatā cundena kammāraputtena kammam upacitam,
yasasamvattanikam āyasmatā cundena kammāraputtena kammam upacitam,
ādhipateyyasamvattanikam āyasmatā cundena kammāraputtena kammam upaci-
tan’ti. Cundassānanda, kammāraputtassa evam vippaṭisāro paṭivinodetabbo”ti.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Dadato puññaṁ pavaḍḍhati,
saṁyamato veram na ciyati;
kusalo ca jahāti pāpakam,
rāgadosamohakkhayā sanibbuto”ti §. Pañcamam.

6. Pāṭaligāmiyasuttam

76. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā magadhesu cārikam caramāno
mahatā bhikkhusaṅghena saddhim yena pāṭaligāmo tadavasari. Assosum kho

pāṭaligāmiyā § upāsakā- “bhagavā kira magadhesu cārikam caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhim pāṭaligāmam anuppatto”ti. Atha kho pāṭaligāmiyā upāsakā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantam̄ nisīdīm̄su. Ekamantam̄ nisinnā kho pāṭaligāmiyā upāsakā bhagavantaṁ etadavocum- “adhivāsetu no, bhante, bhagavā āvasathāgāraṁ”ti. Adhvāsesi bhagavā tuṇhībhāvena.

Atha (..0184) kho pāṭaligāmiyā upāsakā bhagavato adhvāsanam̄ viditvā uṭṭhāyāsanā bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇam̄ katvā yenāvasathāgāram tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā sabbasantharim̄ āvasathāgāram santharitvā āsanāni paññāpetvā udakamaṇikam patiṭṭhāpetvā telappadīpam̄ āropetvā yena bhagavā tenupasaṅkamim̄su; upasaṅkamitvā bhagavantaṁ abhivādetvā ekaṁtam̄ aṭṭham̄su. Ekamantam̄ ṭhitā kho pāṭaligāmiyā upāsakā bhagavantaṁ etadavocum- “sabbasantharisanthatam̄ §, bhante, āvasathāgāram; āsanāni paññattāni; udakamaṇiko patiṭṭhāpito § telappadīpo āropito. Yassadāni, bhante, bhagavā kālam maññatī”ti.

yena āvasathāgāram tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā pāde pakkhāletvā āvasathāgāram pavisitvā majjhimaṁ thambhaṁ nissāya puratthābhimukho nisīdi. Bhikkhu-saṅghopi kho pāde pakkhāletvā āvasathāgāram pavisitvā pacchimaṁ bhittiṁ nissāya puratthābhimukho nisīdi bhagavantamyeva purakkhatvā. Pāṭaligāmiyāpi kho upāsakā pāde pakkhāletvā āvasathāgāram pavisitvā puratthimāṁ bhittiṁ nissāya pacchimābhimukhā nisīdīṁsu bhagavantamyeva purakkhatvā. Atha kho bhagavā pāṭaligāmiye upāsake āmantesi-

“Pañcime, gahapatayo, ādīnavā dussilassa sīlavipattiyā. Katame pañca? Idha, gahapatayo, dussilo sīlavipanno pamādādhikaraṇam mahatiṁ bhogajānim nigacchati. Ayam paṭhamo ādīnavo dussilassa sīlavipattiyā.

“Puna caparam, gahapatayo, dussilassa sīlavipannassa pāpako kittisaddo abbhuggacchati. Ayam dutiyo ādīnavo dussilassa sīlavipattiyā.

“Puna caparam, gahapatayo, dussilo sīlavipanno yaññadeva parisam upasaṅkamati- yadi khattiyparisam, yadi brāhmaṇaparisam, yadi gahapatiparisam, yadi samaṇaparisam- avisārado upasaṅkamati mañkubhūto. Ayam tatiyo ādīnavo dussilassa sīlavipattiyā.

“Puna caparam, gahapatayo, dussilo sīlavipanno sammūlho kālam karoti. Ayam catuttho ādīnavo dussilassa sīlavipattiyā.

“Puna (..0185) caparam, gahapatayo, dussilo sīlavipanno kāyassa bhedā param marañā apāyam duggatiṁ vinipātam nirayam upapajjati. Ayam pañcamo ādīnavo dussilassa sīlavipattiyā. Ime kho, gahapatayo, pañca ādīnavā dussilassa sīlavipattiyā.

“Pañcime, gahapatayo, ānisamso sīlavato sīlasampadāya. Katame pañca? Idha, gahapatayo, sīlavā sīlasampanno appamādādhikaraṇam mahantaṁ bhogakkhandham adhigacchati. Ayam paṭhamo ānisamso sīlavato sīlasampadāya.

“Puna caparam, gahapatayo, sīlavato sīlasampannassa kalyāṇo kittisaddo abbhuggacchati. Ayam dutiyo ānisamso sīlavato sīlasampadāya.

“Puna caparam, gahapatayo, sīlavā sīlasampanno yaññadeva parisam upasaṅkamati- yadi khattiyparisam, yadi brāhmaṇaparisam, yadi gahapatiparisam, yadi samaṇaparisam- visārado upasaṅkamati amañkubhūto. Ayam tatiyo āni- samso sīlavato sīlasampadāya.

“Puna caparam, gahapatayo, sīlavā sīlasampanno asammūlho kālañkaroti. Ayam catuttho ānisamso sīlavato sīlasampadāya.

“Puna caparam, gahapatayo, sīlavā sīlasampanno kāyassa bhedā param marañā sugatiṁ saggam lokam upapajjati. Ayam pañcamo ānisamso sīlavato sīlasampadāya. Ime kho, gahapatayo, pañca ānisamsā sīlavato sīlasampadāyā”ti.

Atha kho bhagavā pāṭaligāmiye upāsake bahudeva rattiṁ dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samutejetvā sampahamsetvā uyyojesi- “abhikkantā kho, gahapatayo, ratti; yasadāni tumhe kālam maññathā”ti. § Atha kho pāṭaligāmiyā upāsakā bhagavato bhāsitam abhinanditvā anumoditvā § uṭṭhāyāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkamīṁsu. Atha kho bhagavā

acirapakkantesu pāṭaligāmiyesu upāsakesu suññāgāram pāvisi.

Tena (..0186) kho pana samayena sunidhavassakārā § magadhamahāmattā pāṭaligāme nagaram māpenti vajjīnam paṭibāhāya. Tena kho pana samayena sambahulā devatāyo sahassasahasseva § pāṭaligāme vatthūni pariggaṇhanti. Yasmiṁ padese mahesakkhā devatā vatthūni pariggaṇhanti mahesakkhānam tattha raññam rājamahāmattānam cittāni namanti nivesanāni māpetum. Yasmiṁ padese majjhimā devatā vatthūni pariggaṇhanti majjhimānam tattha raññam rājamahāmattānam cittāni namanti nivesanāni māpetum. Yasmiṁ padese nīcā devatā vatthūni pariggaṇhanti nīcānam tattha raññam rājamahāmattānam cittāni namanti nivesanāni māpetum.

Addasā kho bhagavā dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena tā devatāyo sahassasahasseva pāṭaligāme vatthūni pariggaṇhantiyo. Yasmiṁ padese mahesakkhā devatā vatthūni pariggaṇhanti, mahesakkhānam tattha raññam rājamahāmattānam cittāni namanti nivesanāni māpetum. Yasmiṁ padese majjhimā devatā vatthūni pariggaṇhanti, majjhimānam tattha raññam rājamahāmattānam cittāni namanti nivesanāni māpetum. Yasmiṁ padese nīcā devatā vatthūni pariggaṇhanti, nīcānam tattha raññam rājamahāmattānam cittāni namanti nivesanāni māpetum. Atha kho bhagavā tassā rattiyā paccūsasamaye paccuṭṭhāya āyasmantam ānandam āmantesi-

“Ke nu kho § ānanda pāṭaligāme nagaram māpentī”ti §. “Sunidhavassakārā, bhante, magadhamahāmattā pāṭaligāme nagaram māpenti vajjīnam paṭibāhāyā”ti. “Seyyathāpi, ānanda, devehi tāvatiṁsehi saddhiṁ mantetvā; evameva kho, ānanda, sunidhavassakārā magadhamahāmattā pāṭaligāme nagaram māpenti vajjīnam paṭibāhāya. Idhāhaṁ, ānanda, addasam dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena sambahulā devatāyo sahassasahasseva pāṭaligāme vatthūni pariggaṇhantiyo. Yasmiṁ padese mahesakkhā devatā vatthūni pariggaṇhanti mahesakkhānam tattha raññam rājamahāmattānam cittāni namanti nivesanāni māpetum. Yasmiṁ padese majjhimā devatā vatthūni pariggaṇhanti majjhimānam tattha raññam rājamahāmattānam cittāni namanti nivesanāni māpetum. Yasmiṁ (..0187) padese nīcā devatā vatthūni pariggaṇhanti nīcānam tattha raññam rājamahāmattānam cittāni namanti nivesanāni māpetum. Yāvatā, ānanda, ariyam āyatanaṁ yāvatā vanippatho idam agganagaram bhavissati pāṭaliputtam puṭabhedanam. Pāṭaliputtassa kho, ānanda, tayo antarāyā bhavissanti- agito vā udakato vā mithubhedato vā”ti.

Atha kho sunidhavassakārā magadhamahāmattā yena bhagavā tenupasaṅkamīmsu; upasaṅkamitvā bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu. Sammodanīyam katham sārāṇiyam § vītisāretvā ekamantam aṭṭhamīsu. Ekamantam ṛhitā kho sunidhavassakārā magadhamahāmattā bhagavantaṁ etadavocum- “adhibāsetu no bhavaṁ gotamo ajjatanāya bhattam saddhiṁ bhikkhusaṅghenā”ti. Adhibāsesi bhagavā tuṇhībhāvena.

Atha kho sunidhavassakārā magadhamahāmattā bhagavato adhibāsanam viditvā yena sako āvasatho tenupasaṅkamīmsu; upasaṅkamitvā sake āvasathe

pañitam khādanīyam bhojanīyam pañiyādāpetvā bhagavato kālam ārocesum-
“kālo, bho gotama, niñhitam bhattan”ti.

Atha kho bhagavā pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvara mādāya saddhiṁ bhikkhusaṅghena yena sunidhavassakārānam magadhamahāmattānam āva-
satho tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā paññatte āsane nisidi. Atha kho sunidhava-
ssakārā magadhamahāmattā buddhappamukham bhikkhusaṅgham pañtena
khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesum sampavāresum.

Atha kho sunidhavassakārā magadhamahāmattā bhagavantam bhuttāvīm onīta-
pattapāṇīm aññataram nīcam āsanam gahetvā ekamantaṁ nisidim̄su. Ekamantaṁ
nisinne kho sunidhavassakāre magadhamahāmatte bhagavā imāhi gāthāhi anu-
modi-

“Yasmiṁ padese kappeti, vāsam pañditajātiyo;
sīlavantettha bhojetvā, saññate brahmacārayo §.

“Yā(..0188) tattha devatā āsum, tāsam dakkhiṇamādise;
tā pūjītā pūjayanti, mānitā mānayanti naṁ.

“Tato naṁ anukampanti, mātā puttamva orasam;
devatānukampito poso, sadā bhadrāni passatī”ti.

Atha kho bhagavā sunidhavassakārānam magadhamahāmattānam imāhi
gāthāhi anumoditvā utthāyāsanā pakkāmi.

Tena kho pana samayena sunidhavassakārā magadhamahāmattā bhaga-
vantam piññhito piññhito anubandhā honti “yenajja samaṇo gotamo dvārena nikha-
missati tam ‘gotamadvāram’ nāma bhavissati. Yena titthena gaṅgam nadīm tari-
ssati tam ‘gotamatittham’ nāma bhavissatī”ti.

Atha kho bhagavā yena dvārena nikhami tam ‘gotamadvāram’ nāma ahosi.
Atha kho bhagavā yena gaṅgā nadī tenupasaṅkami. Tena kho pana samayena
gaṅgā nadī pūrā hoti samatittikā kākapeyyā. Appekacce manussā nāvam pariye-
santi, appekacce uñumpam pariyesanti, appekacce kullam bandhanti apārā pāram
gantukāmā. Atha kho bhagavā- seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitam vā
bāham pasāreyya, pasāritam vā bāham samiñjeyya, evameva- gaṅgāya nadiyā
orimatire § antarahito pārimatire paccutthāsi saddhiṁ bhikkhusaṅghena.

Addasā kho bhagavā te manusse appekacce nāvam pariyesante, appekacce
uñumpam pariyesante, appekacce kullam bandhante apārā pāram gantukāme.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Ye taranti aññavam saram,
setum katvāna visajja pallalāni;
kullañhi jano pabandhati §,
tiññā § medhāvino janā”ti. Chattham.

7. Dvidhāpathasuttam

77. Evam(..0189) me sutam- ekam samayam bhagavā kosalesu addhānam-
aggapañipanno hoti āyasmatā nāgasamālena pacchāsamañena. Addasā kho

āyasmā nāgasamālo antarāmagge dvidhāpatham §. Disvāna bhagavantam etadavoca- “ayam, bhante, bhagavā pantho; iminā gacchāmā”ti. Evam vutte, bhagavā āyasmantam nāgasamālam etadavoca- “ayam, nāgasamāla, pantho; iminā gacchāmā”ti.

Dutiyampi ...pe... tatiyampi kho āyasmā nāgasamālo bhagavantam etadavoca- “ayam, bhante, bhagavā pantho; iminā gacchāmā”ti. Tatiyampi kho bhagavā āyasmantam nāgasamālam etadavoca- “ayam, nāgasamāla, pantho; iminā gacchāmā”ti. Atha kho āyasmā nāgasamālo bhagavato pattacīvaraṁ tattheva chamāyaṁ nikhipitvā pakkāmi- “idaṁ, bhante, bhagavato pattacīvaraṇ”ti.

Atha kho āyasmato nāgasamālassa tena panthena gacchantassa antarāmagge corā nikhamitvā hatthehi ca pādehi ca ākoṭesum pattañca bhindim̄su saṅghātiñca vippahālesum. Atha kho āyasmā nāgasamālo bhinnena pattena vippahālitāya saṅghātiyā yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho āyasmā nāgasamālo bhagavantam etadavoca- “idha mayhaṁ, bhante, tena panthena gacchantassa

antarāmagge corā nikkhamitvā hatthehi ca pādehi ca ākoṭesum, pattañca bhindimṣu, saṅghātiñca vippahālesun”ti.

Atha kho bhagavā etamattham viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-
“Saddhim caramekato vasam,
missa aññajanena vedagū;
vidvā pajahāti pāpakaṁ,
koñco khīrapakova ninnagan”ti. sattamam;

8. Visākhāsuttam

78. Evam (..0190) me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati pubbārāme migāramātupāsāde. Tena kho pana samayena visākhāya migāramātuyā nattā kālañkatā hoti piyā manāpā. Atha kho visākhā migāramātā allavatthā allakesā divā divassa yena bhagavā tenupasañkami; upasañkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisidi. Ekamantaṁ nisinnam kho visākhām migāramātaram bhagavā etadavoca-

“Handa kuto nu tvam, visākhe, āgacchasi allavatthā allakesā idhūpasañkantā divā divassā”ti? “Nattā me, bhante, piyā manāpā kālañkatā. Tenāham allavatthā allakesā idhūpasañkantā divā divassā”ti. “Iccheyyāsi tvam, visākhe, yāvatikā § sāvatthiyā manussā tāvatike § putte ca nattāro cā”ti? “Iccheyyāham, bhagavā § yāvatikā sāvatthiyā manussā tāvatike putte ca nattāro cā”ti.

“Kīvabahukā pana, visākhe, sāvatthiyā manussā devasikam kālam karonti”ti? “Dasapi, bhante, sāvatthiyā manussā devasikam kālam karonti; navapi, bhante... atṭhapi, bhante... sattapi, bhante... chapi, bhante... pañcapi, bhante... cattāropi, bhante... tīṇipī, bhante... dvepi, bhante, sāvatthiyā manussā devasikam kālam karonti. Ekopi, bhante, sāvatthiyā manusso devasikam kālam karoti. Avivittā, bhante, sāvatthi manussehi kālam karontehi”ti.

“Tām kim maññasi, visākhe, api nu tvam kadaci karahaci anallavatthā vā bhaveyyāsi anallakesā vā”ti? “No hetam, bhante. Alam me, bhante, tāva bahukehi puttehi ca nattārehi cā”ti.

“Yesam kho, visākhe, sataṁ piyāni, sataṁ tesam dukkhāni; yesam navuti piyāni, navuti tesam dukkhāni; yesam asīti piyāni, asīti tesam dukkhāni; yesam sattati piyāni, sattati tesam dukkhāni; yesam saṭṭhi piyāni, saṭṭhi tesam dukkhāni; yesam paññāsam piyāni, paññāsam tesam dukkhāni; yesam cattārisam piyāni, cattārisam tesam dukkhāni, yesam tiṁsam piyāni, tiṁsam tesam dukkhāni; yesam vīsatī piyāni, vīsatī tesam dukkhāni, yesam dasa (..0191) piyāni, dasa tesam dukkhāni; yesam nava piyāni, nava tesam dukkhāni; yesam atṭha piyāni, atṭha tesam dukkhāni; yesam satta piyāni, satta tesam dukkhāni; yesam cha piyāni, cha tesam dukkhāni; yesam pañca piyāni, pañca tesam dukkhāni; yesam cattāri piyāni, cattāri tesam dukkhāni; yesam tīṇi piyāni, tīṇi tesam dukkhāni; yesam dve piyāni, dve tesam dukkhāni; yesam ekam piyam, ekam tesam dukkham; yesam natthi piyam, natthi tesam dukkham, asokā te virajā anupāyāsāti vadāmī”ti.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Ye keci sokā paridevitā vā,
dukkhā ca § lokasmimanekarūpā.

piyam paṭiccappabhavanti ete,
piye asante na bhavanti ete.

“Tasmā hi te sukhino vītasokā,
yesam piyam natthi kuhiñci loke;
tasmā asokam virajam patthayāno,
piyam na kayirātha kuhiñci loke”ti. aṭṭhamam;

9. Paṭhamadabbasuttam

79. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā rājagahe viharati veļuvane kalandakanivāpe. Atha kho āyasmā dabbo mallaputto yena bhagavā tenupasaṅkami; upasaṅkamitvā bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho āyasmā dabbo mallaputto bhagavantam etadavoca “parinibbānakālo me dāni, sugatā”ti. “Yassadāni tvam, dabba, kālam maññasī”ti.

Atha kho āyasmā dabbo mallaputto uṭṭhayāsanā bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā vehāsam abbhuggantvā ākāse antalikkhe pallaṅkena nisiditvā tejodhātum samāpajjivtā vuṭṭhahitvā parinibbāyi.

Atha (..0192) kho āyasmato dabbassa mallaputtassa vehāsam abbhuggantvā ākāse antalikkhe pallaṅkena nisiditvā tejodhātum samāpajjivtā vuṭṭhahitvā parinibbutassa sarīrassa jhāyamānassa ḍayhamānassa neva chārikā paññāyittha na masi. Seyyathāpi nāma sappissa vā telassa vā jhāyamānassa ḍayhamānassa neva chārikā paññāyati na masi; evameva āyasmato dabbassa mallaputtassa vehāsam abbhuggantvā ākāse antalikkhe pallaṅkena nisiditvā tejodhātum samāpajjivtā vuṭṭhahitvā parinibbutassa sarīrassa jhāyamānassa ḍayhamānassa neva chārikā paññāyittha na masīti.

Atha kho bhagavā etamatthaṁ viditvā tāyam velāyam imam udānam udānesi-

“Abhedi kāyo nirodhi saññā,

vedanā sītibhavim̄su § sabbā.

vūpasamim̄su saṅkhārā,

viññāṇam atthamāgamā”ti. navamam;

10. Dutiyadabbasuttam

80. Evam me sutam- ekam samayam bhagavā sāvatthiyam viharati jetavane anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho bhagavā bhikkhū āmantesi- “bhikkhavo”ti. “Bhadante”ti te bhikkhū bhagavato paccassosum. Bhagavā etadavoca-

“Dabbassa, bhikkhave, mallaputtassa vehāsam abbhuggantvā ākāse antalikkhe pallaṅkena nisiditvā tejodhātum samāpajjivtā vuṭṭhahitvā parinibbutassa sarīrassa jhāyamānassa ḍayhamānassa neva chārikā paññāyittha na masi. Seyyathāpi

nāma sappissa vā telassa vā jhāyamānassa ḥayhamānassa neva chārikā paññāyati na masi; evameva kho, bhikkhave, dabbassa mallaputtassa vehāsam abbhugantvā ākāse antalikkhe pallañkena nisīditvā tejodhātum samāpajjitvā vuṭṭhitvā parinibbutassa sarīrassa jhāyamānassa ḥayhamānassa neva chārikā paññāyittha na masi”ti.

Atha (..0193) kho bhagavā etamattham viditvā tāyaṁ velāyaṁ imam udānam udānesi-

“Ayoghanahatasseva, jalato jātavedaso §;
anupubbūpasantassa, yathā na ñāyate gati.
Evam sammāvimuttānam, kāmabandhoghatārinam;
paññāpetum gati natthi, pattānam acalam sukhan”ti. dasamam;

Pāṭaligāmiyavaggo § aṭṭhamo.

Tassuddānam-

Nibbānā caturo vuttā, cundo pāṭaligāmiyā;
dvidhāpatho visākhā ca, dabbena saha te dasāti.

Udāne vaggānamuddānam-

Vaggamidam paṭhamam varabodhi, vaggamidam dutiyam mupalind;

nandakavaggavaro tatiyo tu, meghiyavaggavaro ca catuttho.

Pañcamavaggavarantidha soṇo, chaṭṭhamavaggavaranti jaccandho §.

sattamavaggavaranti ca cūlo, pāṭaligāmiyamaṭṭhamavaggo §.

Asītimanūnakasuttavaram, vaggamidaṭṭhakam suvibhattam;

dassitam cakkhumatā vimalena, addhā hi tam udānamitīdamāhu §.

Udānapāli niṭṭhitā.